

Bobby Sands

İngiliz Toplama Kamplarında Direnen İrlanda

HÜCREMDE BİR GÜN

Ek: JAMES O'CONNOLYN'İN ÜÇ YAZISI

Sosyalist Yayınlar

Bu kitap **Bobby Sands**'ın ölümün eşiğindeyken yazdığı yüreğinin ve bilincinin geriye, bizlere bıraktığı son çığlığıdır. İngiliz Sömürgeciliğine karşı mücadele eden **İrlanda Cumhuriyet Ordusu IRA**'nın üyesi **Bobby Sands** dört buçuk yıl Belfast yakınlarındaki Long Kesh İngiliz toplama kampının H-- Bloklarında "yaşadı". **Sands**'ın tuvalet kâğıtlarına yazarak kendi vücudunda sakladığı bu yazılar Long Kesh cehenneminden gizlice çıkarıldı.

Bobby Sands ve Yoldaşları mart 1981'de açlık direnişine başladılar. Direnişin önderliğini **Sands** yapıyordu. Direnişin etkileri ve gösterilen halk desteği olağanüstüydü. **Bobby Sands**, direnişler sürerken yapılan milletvekili seçimlerinde aday gösterildi ve 32 binin üzerinde oy alarak parlamento üyeliğine seçildi. Bu durum hükümeti, mahkumların seçilme hakkını da ellerinden almaya götürdü. **Sands** açlık direnişinin 66. günü 5 Mayıs 1981'de, diğer dokuz arkadaşı da onu izleyen dört ay içinde öldüler.

Direniş, aralarında bu kitabın önsözünü yazan Nobel barış Ödülü sahibi **Seán MacBride**'da olmak üzere geniş bir kesim tarafından özgürlük, cesaret ve insanlık onurunun evrensel simgesi olarak değerlendirildi. Basit ve çarpıcı anlatımıyla **Sands**, inandığı ve temsil ettiği değerlerin yaşam mücadelesini yansıtıyor. Bu kitap yürekten kopan bir çığlık, bir belge, bir uyarı ve bir yüzyıl klasığıdır.

İrlanda halkının ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketinin kurucu önderi büyük yurtsever sosyalist teorisyen ve eylemci **James O'Connolly** 80 yıl önce, 12 Mayıs 1916'da kurşuna dizilerek idam edilmişti. *Emperyalizm çağının* devrimci marksist teorisyeni ve ihtilalci sosyalist militanı olmanın, *ulusal komünist ve devrimci enternasyonalist* olmanın ilk ve özgün kişiliklerinden biri olan **James O'Connolly**'yi saygı ile anıyoruz. Bu vesileyle **James O'Connolly**'nin üç önemli makalesine kitabımızın ek bölümünde yer veriyoruz. Bu yazılarında **James O'Connolly** açık ve özlü bir şekilde şu konuları diyalektik ilişki ve etkileşimini marksist görüşle irdeliyor: *Emperyalizme karşı mücadelede sınıfsallık ve ulusallık, emekçi ulusal yurtseverliği ve enternasyonalizm, ulusal sosyalist devrim ve dünya devrimi*. Bu nedenle yazıları hem yüzyıl öncesinden tarihi bir belge, hem de somut koşullara marksist teorinin devrimci-yaratıcı- gerçekçi uygulanmasının teorik zenginliği ile günümüze de ışık tutan başarılı örnekleridir.

"Eskiye oranla iskelete dönmüştüm, ama önemli değildi. Çözülmemekten başka hiçbir şey önemli değildi. Bir kez daha döndüm. Soğuk çok etkiliydi. Çözülme^{yi} reddeden tek bir Cumhuriyetçi Siyasal Savaş tutuklusunun dayanma gücünü kırarak hiçbir şeyleri yoktu tüm emperyalist cephaneliklerinde, diye düşündüm. Ve bu çok doğrudu. Direncimizi kırmayı başaramazlar ve asla başaramayacaklar. Soğuktan donarak yeniden döndüm. Kar pencereden battaniyenin üstüne yağıyordu. "Tiocfaidh ár lá," dedim kendi kendime. "Tiocfaidh ár lá."

*** Bizim de günümüz gelecek.**

İnancın, onurun ve umudun katışıksız bir ifadesi olan yukarıdaki bu satır lar bundan 15 yıl önce zindanda hücre duvarları arasında ölümün tam eşliğinde yazıldı. Yazan kişi **Bobby Sands** adında 27 yaşında bir genç insandı. Kelimenin tam anlamıyla genç ve insan. Varlığını yurduna, İrlanda'nın ulusal ve toplumsal kurtuluşu davasına adanmış bir özgürlük savaşçısı.

Bobby Sands İngiltere yönetiminin direnen İrlandalıları tutsak ettiği 'nazi' toplama kamplarının zindanlarına girdiğinde 22 yaşında bir delikanlıydı. Tam dört buçuk yıl bu nazi cehennemine zindanlarda direnerek yaşadı. Kolay boyun eğmeyen bütün insanlar gibi zindan hücrelerinde de direnmenin yollarını buldu. Her gerçek devrimci ve inançlı insan gibi yaşamını ortaya koydu. İngiliz sömürgeciliğinin amacı belliydi; **Bobby Sands**'a ve Yoldaşlarına ya boyun eğdirmek ya da imha etmek. Bu amaca ulaşmak için yapmadık işkence bırakmadı. Baskı ve işkence dayanılmaz bir noktaya geldiğinde **Bobby Sands** ve Yoldaşları yaşamları pahasına direnmeye ve insanlık onurların dan taviz vermeye karar verdiler. İnançlarına adadıkları canlarını 1 Mart 1981'de bir silah olarak kullandılar ve aç kalarak direnmeye, ölüm orucu eylemine başladılar.

Sömürgeci İngiliz yönetiminden istedikleri talepler son derece basitti. Cezaevlerinde tutsak yada hükümlü de olsalar insanca koşullara tabi olmak ve

insan olarak onurlarının ve kimliklerinin ezilip reddedilmemesi. İngiliz yönetiminin cehennem zebanilerini aratmayacak vahşilik ve gaddarlıktaki hapis-hane görevlileri **Bobby Sands** ve Yoldaşlarına ölüm orucu sırasında da vahşi ve acımasız bir şiddetle işkenceye devam ettiler.

Bu yaşananlar, insanoğlunun tarih boyunca her çağda tanık olduğu büyük mücadelenin, belirli zaman ve mekânda bir kerre daha tezahürüydü. **Spartaküs'ten Şeyh Bedreddin'e, Pir Sultan Abdal'dan Emiliano Zapata'ya, Mustafa Suphi'den Che Guevara'ya.** Bu büyük mücadele insanoğlunun yarattığı en güzel insani değerleri, hakkı ve adaleti, eşitlik ve kardeşliği, onuru ve özgürlüğü, inancı ve sevgiyi, yani yaşamın ta kendisini savunmak uğruna yapılır. Ve ne çelişkidir ki bir an gelir yaşam ve ölüm aynı noktada keşişirler.

İşte bu kitaptaki yazılar **Bobby Sands**'ın hapisane hücrelerinde, ölümle yaşamın kesiştiği bu noktaya, ölümsüzlüğe yürürken yaşamının son günlerinde yazıldı. Ve gizlice dışarıya çıkarıldılar. Bu nedenle bu yazılar **Bobby Sands**'ın sadece yoldaşlarına değil bizlere, tüm insanlığa yüreğinden koparıp attığı son çığlığı ve vasiyetidir.

İngiltere Hükümeti tutsakların taleplerini kabul etmedi. İngiltere'yi açıkça destekleyen tek yönetim Türkiye'deki askeri cunta oldu. Aynı günlerde Türkiye'de cezaevleri yüzbinlerce insanla doluydu. Zulüm ve işkence diz boyuydu. Gencecik insanlar sokaklarda kurşunlanıp katlediliyor, işkence tezgâhlarında ve darağaçlarında can veriyorlardı. Azgın ve vahşi devlet terörüne karşı yaşamlarını kurban ediyorlardı.

Bobby Sands açlık grevinin 66.ıncı gününde 5 Mayıs 1981'de, 9 yoldaşı ise sonraki dört ay içinde öldüler. **Sands öldüğünde 27 yaşındaydı. Bobby Sands**'ın cenazesi 7 Mayıs 1981'de **Belfast**'da düzenlenen görkemli bir törenle **İrlanda** ve **IRA** geleneklerine göre toprağa verildi. Törene yüzbinin aşkın insan katıldı. **Sands**'ın naaşı 24 saat süreyle evinde bir katafalka konuldu ve ziyarete açık tutuldu. Cenaze **IRA** militanlarından oluşan bir topluluk tarafından törenin düzenleneceği kiliseye taşındı. Bin kişiden fazla **IRA** yanlısının elleri üzerinde taşınan ve turuncu, beyaz, yeşil renkli **İrlanda** bayrağına sarılı tabutun başında askeri savaşçı giysileri içinde siyah bereli 6 **IRA** militanı şeref kıtası nöbet tuttu. Yüzleri maskeli **IRA** militanları, cumhuriyetçi ölümlere yapılan törenle **Sands**'ın cenazesini **Milton** mezarlığında toprağa verdiler. **Sands**'ın cenazesi toprağa verilirken, geleneklere uygun biçimde **IRA** militanları havaya "son selâm" ateşini yaptılar. **Bobby Sands**'ı ölümsüzlüğe uğurladılar.

Kuzey İrlanda Cumhuriyetçi Hareketi ülkede üç gün süreyle yas ilan etti. Olayın dünyadaki yankıları büyük oldu. İran'ın başkenti **Tahran**'da İngiltere

Büyükelçiliğinin bulunduğu caddeye **"Özgürlük Savaşçısı Bobby Sands Caddesi"** adı verildi. Dünyanın dört bir yanından İngiltere hükümetine yapılan çağrıda **IRA** tutuklularına "siyasi tutuklu" statüsü tanınarak, açlık grevlerine son verilmesi talebine karşı, İngiltere'nin "Demir Leydi"si Başbakan Margaret Teacher, "Tüm İrlanda halkı açlık grevine yatsa da, **IRA** militanlarına terörist sıfatı vermekten vazgeçmeyeceğini, her ne olursa olsun, onlara siyasi suçlu statüsü hakkı tanımayacaklarını" açıkladı.

Bobby Sands'ın öldüğü **Maze** cezaevinde tutuklu bulunan 440 **IRA** militanından 70'i ölüm orucuna hazır olduklarını açıkladılar. Yayınladıkları bildiri de şöyle diyorlardı: **"Bu binalarda daha çok Bobby Sands vardır ve ilkele-
rimizi savunmak uğruna gerektiğinde açlık grevi sonucunda ölmeye
hazırız."**

Bobby Sands ve Yoldaşları'nın ölümlerinin 3. üncü yılında Türkiye'de de Haziran 1984'te cezaevlerinde ölüm orucu direnişi yaşandı. Dört genç insan canlarını insanın onuru ve özgürlüğü uğruna kurban ettiler. Ve bu satırları yazdığımız günlerde, Temmuz 1996'da da yaşanan ölüm orucunun sonucu **12** genç insan özgürlük ve kurtuluş şehitleri arasına katıldılar.

Emperyalist Kapitalist dünya finans kapital oligarşisi insan canı ve kanıyla beslendi, beslenmeye devam ediyor. Türkiye'de ve her yerde böyle bu. İnsanlık tarihinin bazı sayfalarının kanla yazıldığı bilinir. Ancak, şimdi her sayfası kanla yazılıyor. Dünya halkları şiddet ve yoksullukla imha ediliyor. "Uygarlık"tan barbarlık çağına mı geçiyoruz? Yoksa barbarlığın son çağını mı yaşıyoruz?

Türkiye'nin yabancı tohumlu ve kökenli, kozmopolit ve çok etnikli 'piç burjuvazi'si Anadolu Halkları'nın üzerindeki bin yıllık egemen sınıflar saltanatını sürdürüebilmek için emekçi halkları şiddet ve yoksullukla imha ediyor. Bölüp bölüp birbirine kırdırıyor.

Doğu Halkları'nın bu acılı ve sancılı coğrafyası barbarlık çağının vahşetini de katmerli bir biçimde yaşıyor. Doğunun emekçi halkları kurtuluşları için birleşmelerinin yollarını arıyor. İnsanlık kurtuluşu arıyor. 'Yeryüzünün Lanetlileri' dünya devriminin yolunu arıyor.

Bobby Sands yaşıyor...

Sosyalist Yayınlar

SOSYALİST YAYINLAR: 23

BÜYÜK DEVRİMLER VE BÜYÜK DEVRİMCİLER DİZİSİ: 6

Bobby Sands, *One Day in My Life*, Pluto Press, 1982.

Çeviren: Şen Süer

Ön Kapak: *Bobby Sands ve Yoldaşları*'nın açlık grevi direnişinin yol açtığı gösteri ve olaylar ile *Sands*'ın cenaze töreni fotoğraflarından düzenleme.

Ön kapak düzeni: S. Çapan, S. Sökmen.

Arka Kapak: *Bobby Sands ve Yoldaşları*'nın açlık direnişi sırasında ve sonrasında Kuzey İrlanda sokaklarında ve Belfast'ta bir duvar resmi. Ölenlerin adlarının da anıldığı "*Son Selam*" başlıklı bu duvar resmi IRA'lı savaşçıları, yitirdikleri yoldaşlarını geleneksel bir tarzda silah atışlarıyla son kez selamlarken gösteriyor.

1. Basım: *Metis Yayınları*, Nisan 1985.
2. Basım: *Metis Yayınları*, Eylül 1985.
3. Basım: *Sosyalist Yayınlar*, Ağustos 1996.

Sosyalist Yayınlar

Yayın Yönetmeni ve Sorumlusu: Hasan Basri Gürses

Yazışma Adresi: P.K. 1364— Sirkeci, 34431, İstanbul.

Tel/Fax: (0212) 553 02 93

Dizgi: Gülümseyiş

Basım: Avcı Ofset

Tarih: Ağustos 1996

Yayına Hazırlayan: Sosyalist Yayınlar

Yayınlayan: İstanbul Kütüphanecilik Kitapçılık

Adres: İst. Kütüphanecilik Kitapçılık, Mis Sokak, 6/6,

Beyoğlu—İst. Tel: (0212) 249 05 33, Fax: 251 83 91.

Bobby Sands

HÜCREMDE BİR GÜN

**İngiliz Toplama Kamplarında
Direnen İrlanda**

Ek: JAMES O'CONNOLYNİN ÜÇ YAZISI

— Sosyalizm ve Milliyetçilik (1897)

— Kıta Devrimi (1914)

— İrlanda Bayrağı (1916)

Çeviren: Şen Süer

Sosyalist Yayınlar:23

**BOBBY SANDS'IN CENAZESİ, YOLDAŞLARI İRA SAVAŞÇILARININ OMUZ-
LARINDA GELENEKLERE UYGUN OLARAK TAŞINIYOR. SAVAŞÇILAR
KOLLARIYLA BİRBİRLERİNE SARILMIŞLAR. ARKALARINDAN YÜZ BİN
KİŞİLİK HALK KİTLESİ YÜRÜYOR. YÜZ BİN İNANÇLI İNSAN ÖZGÜRLÜK
SAVAŞÇISINI EBEDİYETE UĞURLUYOR**

İnsanın onur ve özgürlük mücadelesinin şehidi Bobby Sands 15 yıl önce 6. 5. 1981'de yüzünü aşkın insan kitlesi tarafından ölümsüzlüğe uğurlanıyor.

Bobby Sands

Özgürlük Mücadelesinin bedeli her zaman ve her yerde canla ve kanla ödenmiştir. Bayrağının renginin kızıl olması bundandır...

SEÁN MacBRIDE

Seán MacBride, insan hakları savunusuna yönelik değerli çabalarıyla uluslararası düzeyde saygınlık kazanmış bir hukukçudur.

Yedi yıldır Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun genel sekreteri olan Seán MacBride, halen şu kuruluşların başkanlıklarını yürütmektedir: Uluslararası Barış Bürosu (Cenevre), NGO Komitesi (Cenevre) Birleşmiş Milletler kuruluşları Dünya Federasyonu, İrlanda-ABD Dostluk Derneği, Uluslararası Af Örgütü İrlanda Bölümü.

On üç yıl yöneticiliğini üstlendiği Uluslararası Af Örgütü'nün kurucularındandır. 1977-1980 arasında Uluslararası İletişim sorunları Araştırmaları Komisyonu'nun başkanlığını yapmış ve çok sayıda Birleşmiş Milletler araştırma komisyonunda görev almıştır.

1974 yılında NOBEL Barış Ödülü'nü alan Seán MacBride ayrıca, İrlanda Askeri Nişanı (1920-1921), Uluslararası Lenin barış Ödülü (1977), Amerikan Adalet Madalyası (1978), Uluslararası İnsan Hakları Enstitüsü Madalyası (1978), UNESCO Yararlılık nişanı (1980), Dag Hammarskjöld Ödülü (1981) sahibidir.

Aşağıdaki akademik kuruluşlar da kendisine çeşitli onursal ünvanlar vermişlerdir: Bradford Üniversitesi (Edebiyat Doktoru, 1977), Saint Thomas/Minnesota (Hukuk Doktoru 1975), Guelph Üniversitesi/Kanada (Hukuk Doktoru, 1977) Dublin Üniversitesi (Hukuk Doktoru, 1978), Cape Coast Üniversitesi/Gana Hukuk Doktoru, 1978), Florida Southern College (Hukuk Doktoru, 1979), Suffolk Üniversitesi/Boston (Hukuk Doktoru, 1980)

ÖNSÖZ

*Çözü'n şu soruyu bilge insanlar:
Ya düş gerçek olursa,
Düş gerçek olursa,
Ve yüreğimde yarattığım evde oturacaklarsa
Doğmamış milyonlar,
Düşüncemin soylu evinde...
Budalalık mı, erdem miydi?
Kimse yargılayamaz beni,
Tanrıdan başka.*

Pádraig Mac Piarais

.

Bu giriş yazısını izleyen sayfalar acının, kararlılığın, elemin, cesaret ve inancın öyküsüdür. İnsanın insana karşı acımasızlığını gözler önüne seren korkunç örneklerle doludur. İçten, ama sarsıcı bir yazılış tarzları vardır.

Bunları neden basmalı o halde? Bunları okumak gerçekten gerekli mi? Bu önsözde bu iki soruya yanıt bulmaya çalışacağız.

Bobby Sands ile yoldaşlarının* açlık grevi ve ölümüne gösterilen tepkiler birbirinden farklı ve çelişkili. Kuzey İrlanda olarak bilinen ülkemizin bu bölümüne egemen olan İngiliz yönetimine göre, 'İrlandalı teröristler' ile demir iradeli İngiliz başbakanı arasındaki mücadelede kazanılmış bir zaferdi bu. "Tanrının yardımıyla, büyük bir ders verdik onlara! Artık söylediğimiz şeyi yapacağımızı anlamışlardır. Morallerini bozduk onların!" IRA ve yandaşlarına göre ise dayanıklılık ve cesaretin yengisiydi. Kanıt gerekseydi, İngiliz güçleri ve yönetimi kuzey İrlanda'dan çekilene kadar, şiddet kampanyasını gözü kara bir şekilde yürütme kararlılığı gösterilirdi. Ölümleri, amaçları için büyük bir moral gücüydü. Politikacı ve hukukçuların 'akıl ve sağduyu' dedikleri şeyden çok, bağlılık ve cesarete dayanan amaçları için...

İrlanda halkının büyük kısmına göre bir trajediye bu olay:

* Francis Hughes, 12 Mayıs 1981'de; Raymond McCreesh ve Patsy O'Hara 21 Mayıs 1981'de; Joe McDonnell 8 Temmuz 1981'de; Martin Hurson 13 Temmuz 1981'de; Kevin Lynch 1 Ağustos 1981'de; Kieran Doherty TD 3 Ağustos 1981'de; Thomas McElwee 3 Ağustos 1981'de; Michael Devine 20 Ağustos 1981'de öldü.

Yürekleri parçalanmış, akılları karışmıştı. Halkın çoğunluğu, şiddet yanlılarının ulaşmaya çalıştığı hedeflere sempati besleseler de, kullanılan yöntemleri benimsemedi.

Ancak, bu tür sapık entellektüel snopçuluğu benimseyerek özgür bir İrlanda kavramına düşman olan bazı İrlandalılar da vardı; kişisel çıkarları için hâlâ İrlanda'daki İngiliz nüfuzunun dalaverelerinin özlemini çekenler de. Bunlar göreceli olarak azdır ve esasen eski uzlaşma öncesi* parti yanlılarına bağlılık gösteren büyük çoğunluğu kapsamaz. Fine Gael'in** neferlerinden çoğunun büyük bir olasılıkla şimdi birleşik bir İrlanda'nın destekleyicisi olduğu ve Bobby Sands'a sempati duyduğu hakkaniyetle söylenebilir. Fianna Fáil*** açıkça sempati duyuyordu; iki-üç anti-ulusçu başıbozuğun dışında işçi partisi destekleyicileri de.

Yüzyılların baskısı, rüşvet ve ikiyüzlülüğü halkımızın bir kesiminde belli bir düşmanlık yarattı: Bu en iyi 'köle mantığı' ya da 'tefecî' psikozu olarak tanımlanabilir. Bu düşmanlık, halkımızın bir kısmının bazı konularda gerçek duygusunu değerlendirmeyi zorlaştırıyor.

İngiltere'nin sıradan namuslu insanların çoğu İrlanda'da olup bitenlerle gerçekten ilgilenmiyor. İngiliz-İrlanda ilişkileri üzerine bilgileri çok az. Onlara, İrlanda halkını, bir dereceye kadar tuhaf ve yetenekli olsalar da, münasebetsiz ve mantıksız olarak görmeleri öğretilmiştir. İrlanda'da olanlar umurlarında değildir. İrlanda'nın bölünmesinin İngiliz yönetimi tarafından yaratıldığı, zorla kabul ettirildiği ve beslendiği gerçeğini unuturlar. Kuzey İrlanda'daki İngiliz varlığının 'bu münasebetsiz İrlandalıların birbirlerini öldürmelerini' önlemek üzere gerekli ol-

* 1921'de İrlanda-İngiltere savaşını sonlandıran anlaşma. Bu anlaşma uyarınca, İrlanda hükümeti İngiliz kuralına sadakat yemini etmeyi ve Kuzey İrlanda'yı İngiltere'ye bırakmayı kabulleniyordu (ç. n.).

** Fine Gael (United Ireland Party; Birleşik İrlanda Partisi), ılımlı ulusalcı bir program güden ve İngiliz İmparatorluğu içinde birleşik bir İrlanda isteyen parti (ç. n.).

*** Fianna Fáil (Kader Ordusu), 1926'da Eamon de Valera'nın kurduğu parti. 1926-1918 arasında iktidarda kalmış, 1933'te, İngiltere'nin 5 yıl sürecek bir 'ekonomik savaş' açmasına neden olan bir kararla sadakat yemini ve İngiltere'ye verilen vergileri kaldırmıştır (ç. n.).

duğuna inandırılırlar. Rollerini, bu çalkantılı adada barışı koruyan namuslu bir simsar rolü olarak görürler. İrlanda'nın İngilizlerce fethi ve işgali sırasında İrlanda halkına getirilen elim acıları görmez, hatta bilmek bile istemezler. Bu konu ne zaman açılrsa, anılarımıza fazla bağlı olduğumuzdan ve geçmişi unutmak gerektiğinden dem vururlar yalnızca.

1921 uzlaşmasına kadar İrlanda'nın maruz kaldığı barbarca baskı ve haksızlıkların farkında değildirler, ya da farkında olduklarını kabul etmeye yanaşmazlar. 1921'deki 'ani ve dehşetli savaş' tehditi altında İrlanda halkına zorla benimsettikleri uzlaşmanın, İrlanda'da yıllarca süren ve her türden normal siyasal gelişimi engelleyen bir İç Savaşa yol açtığının farkında değildirler. İrlanda'nın zoraki bölünmesinin 1922'den beri Kuzey İrlanda'da da, İrlanda Cumhuriyeti'nde de gizli bir sürekli iç savaşla sonuçlandığının farkına varmazlar.

Ne var ki, asıl gerçek, İrlanda'nın, İrlanda halkının büyük çoğunluğunun isteğine önem vermeyen İngilizlerce bölünmesinin, ülkenin -Kuzey ve Güney- yaşamını altmış yıl boyunca kesintiye uğratmasıdır. Binlerce İrlandalıya -ve doğrusu İngilizlere de- maloldu bu. İrlanda hapishaneleri sürekli olarak doldu taşı. Son altmış yılda bölünmeden dolayı birkaç yüzbin İrlandalı kadın ve erkek İrlanda ve İngiliz hapishanelerinden geçti. Normal hukuk düzeni uygulamayı, ülkenin her iki kesiminde de 1922'den bu yana kesintiye uğradı. Hukuk kitapları, baskıcı ve zor kullanıcı yasamanın anlaşılır her biçimini kapsar. İnsan haklarının yasalarla normal korunuşu o kadar çok istisna ve koşullara maruz kahr ki, uluslararası standartlar uygulanamaz.

Daha da kötüsü, birbirini izleyen İrlanda hükümetleri bölünmeyi gerekçelendirip savunmak üzere, bütünüyle yanlış bir konuma yerleştirilmiştir. İrlanda halkının çoğunun benimseyemediği çirkin sınırı güçlendirme ve bu sınırdan kuş uçurmama görevi, İrlanda hükümetlerine düşüyor. Ordu ve polis bu istenilmeyen sınırı korumak amacıyla sürekli güçlendirilmek zorundadır. Bu durum, İrlanda hükümetlerini, bölünmeye karşı olmalarına karşın adamızın kuzeydoğu köşesindeki İngiliz düzenini korumak amacıyla, kendi gençlerini hapse atıp; üzerlerinde baskı kurdukça, kendi kurumlarına karşı giderek daha zor bir

duruma düşürüyor. Yıkıcı örgütler doğal olarak bu durumdan yararlanıyorlar. Genç kuşağın desteğini elde etme gücüne sahipler. Bu yüzden şiddet ve baskı döngüleri sürekli genişleyerek saldırıyor; bu da hükümetin yargı gücünü ve polisin otoritesini zayıflatıyor. Bu durumun ortaya çıkardığı mali sonuçlar hesap bile edilemez. Bölünmenin, artan güvenlik önlemleri, hapishaneler, özel mahkemeler, yardımlar, artan polis ve askeri harcamalar açısından İrlanda yönetimine getirdiği yükün, toplam devlet harcamalarının yüzde yirmisine ulaştığı söyleniyor. Büyük bir olasılıkla doğru bu.

İngiltere'de, ülkelerinin tarihin işini düzeltmeye çalışırken oynadığı rolü değerlendirebilen birçok sorumlu insan var. Bu insanlardan biri de, İngiliz Avam Kamarası Meclis Başkanlığı papazı olan ünlü Anglikan din bilimci Dr. John Austin Baker'dır.* Açlık grevi sırasında 1 Aralık 1980 günü Westminster Manastırı'ndaki bir vaazda şöyle konuştu:

"Hiçbir İngiliz hükümeti, daha önceki diğer birçokları gibi bu tehlikeli anın da, asıl olarak ülkemizin sorumlu olduğu tarihin bir sonucu olduğunu unutmamalıdır. İngiltere, İrlanda'yı kendi askeri çıkarı için ele geçirdi; burayı stratejik olarak güvenli kılmak için protestan yerleşimciler getirdi; yerli İrlandalıları ve onların katolik dinini aşağılayıp cezalandırdı. Ve sonra, artık tüm adayı elinde tutamayınca, yerleştirdiklerinin çocuklarına bir yurt edinmek için bir kısmını elinde tuttu: Herkes kadar protestanlara da acı veren ölü doğmuş bir çözümdü bu.

Bu durumu adaletsizliğimiz yarattı. Çoğunluk istiyor bahane-siyle bu durumu korumayı sürdürmekle, protestan ve katoliklerin geleceği birlikte örmelerini aktif olarak engelliyoruz. Şiddetin kökleri burdadır. Protestanların kendilerini siyasal saldırı cılar olarak görmelerinin nedeni de budur."

Kuzey İrlanda'da normal yasalar kaldırıldı ve polis devleti rejimi getirildi. İngiliz yetkililer ve kuzey İrlanda'daki İngiliz yönetimini destekleyenler, milliyetçi azınlığın genel olarak protestan olan İngiltere yanlısı nüfustan daha hızlı artacağından korktuğu

* Oxford'da yetkin bir dinbilim eğitmeni ve Westminster'daki St Margaret rektörü olan Dr. John Austin Baker, şimdi Salisbury Piskoposu olmuştur.

İçin, toptan ayrılık rejimi kuruldu. Dinsel inançlara dayanan bar-barca ayrılık rejiminin nedeni, katoliklerin iş ya da ev bulmalarını önleyerek sayılarını sabit tutmaktı. Evlenemeyecek ve iş bulamayacaklardı. Bu onları bölgeyi terk etmeye zorlayacaktı. Dolayısıyla katolik nüfusun azalması güvenceye alınmış olacaktı.

Ne var ki, yeni genç kuşak, zararlarına uygulanmakta olan ayrıma karşı çıktı. Ne ev, ne de iş bulabiliyorlardı. Hizmet sektöründeki iş ve terfiler yalnızca katolik olmayanlara ayrılmıştı. Fabrikaların dışında, "burada katolikler çalışamaz" yazan levhalar asılıydı.

Yetişen genç kuşak duruma giderek daha fazla öfkelenildi. Kaçınılmazdı bu. Onlara üçncü sınıf yurttaş olarak davranılıyor, iş ve ev bulmaları engelleniyordu. Güney'de olduğu kadar Kuzey'de de varolan siyasi partilerden hoşnut olmamaya, hayal kırıklığı duymaya başladılar. Süregiden ayrılıkçılığın sona ermesi amacıyla, sivil ve siyasal haklar talep eden, bütünüyle yasal ve anayasaya dayalı bir sivil haklar kampanyası başlattılar. Kuzey'deki milliyetçi nüfusun çoğunun desteğini, hatta ülkenin geri kalan nüfusunun da aktif desteğini ve sempatisini kazandılar. Bernadette Devlin Mc Aliskey liderlerinden biri oldu ve varolan daha ılımlı politikacıları silip süpürdü. Bu yeni Sivil Haklar Hareketi'nin ortaya çıkışı, İngiliz güçleri ve polis tarafından şiddetli bir baskıyla karşılandı. Üyeleri yakalandı, içeri atıldı ve sistematik polis baskısına maruz bırakıldı. Toplantıları, polisçe dağıtıldı. Bu durum, on üç sivilin İngiliz askerleri tarafından öldürülmesiyle doruğa ulaştı. Derry şehrinde, şimdi Kanlı Pazar olarak bilinen 30 Ocak 1972'de tamamiyle yasal bir genel gösteride oldu bu olay.

İngiliz askerlerinin uyguladığı bu baskı eylemleri iki sonuç doğurdu. İlk olarak Sivil Haklar Hareketi'ne desteği güçlendirip artırdı. Öte yandan, genç insanların IRA'nın ve silahlı mücadelenin giderek daha fazla yanında olmasını getirdi. IRA bu durumdan polis ve İngiliz askeri güçlerinin saldırılarına karşı katolik nüfusun savunucusu olmak için yararlandı. İngiliz güçlerinin kullandığı yöntemler giderek daha az savunulabilir şeyler oluyordu. Tutuklulara, İngiltere'den ithal edilen yöntemlerle siste-

matik olarak işkence yapıldı. İşkence, Strasburg'daki Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na getirilen yasal davalarda tamamiyle açığa çıkarılıp kınandı. İngiliz yönetimi bu yöntemlerin sürdürülmeyeceğine ilişkin güvence verdi. IRA, bu yöntemlerin tümüyle terkedilmediğini, ama şimdi daha gizlice uygulandığını öne sürüyor.

Baskının alanı ve şiddeti büyüdükçe, IRA'nın gösterdiği tepki de büyüyor. Şimdi tam bir gerilla savaşı haline gelen tepkinin sürekli tırmanışına tanık olduk. Bu yolda 1968-Haziran 1981 döneminde İngiliz güçlerinden 628 kişi öldürüldü, 7469 kişi de yaralandı. Aynı dönemde 1496 sivil öldürüldü, 16.402 kişi yaralandı. Son on yılda bu küçük bölgede öldürülen toplam insan sayısı 2124, yaralananların sayısı ise 23.898. Şu an Kuzey İrlanda'da 1244 cumhuriyetçi tutuklu var. Bunlar İngiliz yetkililer tarafından terörist ya da suçlu olarak tanımlanıyor. Milliyetçi nüfus ise onları siyasi ya da cumhuriyetçi tutuklular olarak görüyor.

Bu durumun bir sonucu olarak, 11 Haziran 1981'de, İngilizlerin terörist saldırılar olarak tanımladığı suçlar yüzünden Kuzey İrlanda'daki İngiliz hapishanelerinde cezasını çeken 1244 erkek tutuklu vardı. Buna ek olarak, aynı tarihte gene cezalarını çeken 50 kadar kadın tutuklu bulunuyordu. Bu tutukluların hiçbiri de hukuk kurallarına uygun olarak duruşmadan sonra tutuklanmadı. Bu akılda tutulmalıdır. Jürisi olmayan tek yargıçlı mahkemelere çıktılar. Bu mahkemeler 'Diplock' mahkemeler olarak bilinirler. Hukuk düzeni altında normal duruşmalarda uygulananlara uymayan yöntemler izleyen mahkemelerdir bunlar. Kuzey İrlanda'daki İngiliz cezaevlerinde yatan yaklaşık 1300 tutukludan 328'i hapishane yetkililerinin 'özel statü işlemi' olarak tanımladıkları bir işlem görür. Yaklaşık 966'sı, bu 'özel statü işlemi'nden yararlandırılmadılar. Çünkü İngiliz yetkililerin bu işlemi yürürlükten çektiği günden sonra tutuklanmışlardı. Aslında, Long Kesh'deki H-Blok'da bulunan açlık grevcileri özel statü işlemi görmelerini talep ediyorlardı. Bu talep, açlık grevcileri ve diğer tutuklular tarafından beş özel talep şeklinde ifade edildi:

1. Her zaman kendi giysilerini giyme hakkı istendi.

2. Tutuklular, cezaevlerinde hizmet işi yapmamayı talep ettiler; hapishanenin bulundukları kısmının korunması ve temizliği için gereken her işi yapmaya hazırdılar. Yerine getirmeleri gereken iş miktarını belirlerken, okuma ve çalışma zamanının da gözönüne alınmasını istediler.

3. Rekreasyon saatlerine diğer siyasi tutuklularla birlikte serbestçe katılma hakkı istediler.

4. Cezaevlerinde kendi eğitim ve rekreasyon uğraşlarını düzenleme hakkından başka haftalık ziyaret, mektup ya da paket hakkı talep ettiler.

5. Diğer tüm tutuklulara normal olarak sağlanan ceza indiriminden yararlanmayı talep ettiler.

Tutuklular, İngiliz yetkililerin diğer tutuklulara verilen 'özel kategori' statüsünü vermeyi reddetmelerinin, onların statülerini adi suçlularla bir tutmak amacıyla alınmış siyasal bir karar olduğu inancındaydılar. Birkaç yüz tutuklu 1976 Eylül'ünden itibaren 'battaniye protestosu' olarak bilinen eyleme girişti. Bu protesto cezaevi giysilerini reddetmek ve bunun yerine battaniye sarınmaktan ibaretti. 1978 Mart'ından itibaren 'yılanmama protestosu'na dönüştürdüler protestolarını. Bir kısmı Ocak 1980'de açlık grevine girişti. Açlık grevi, Kardinal Tomás O Fiaich ve Piskopos Daly tarafından getirilen anlaşmaya dayanarak 18 Aralık 1980'de sona erdi. Kardinal Tomás O Fiaich ve Piskopos Daly ile yapılan görüşmeler sırasında, İngiliz hükümeti tutukluların taleplerini esasen benimsedi. Ancak "siyasal statünün kabul edilmesi" olarak tanımlanmamasını şart koştu. Bu koşul tutuklularca da benimsendi. Ne var ki, İngiliz hükümeti, Kardinal O Fiaich tarafından getirilen ve onların esasen kabul ettiği önerileri uygulamadı. Bu durum, tutuklular arasında büyük bir keskinlik ve güvensizliğe yolaçtı. İngiliz hükümetinin açlık grevini sona erdirmek için onları aldattığını düşündüler. İngiliz hükümeti, Kardinal O Fiaich'in misyonundan yararlanmış, ama sonra onunla vardığı anlaşmaya uymamıştı.

Kardinal O Fiaich ve Piskopos Daly de İngiliz hükümeti tarafından aldatıldıklarını düşündüler. Son açlık grevi 1 Mart 1981'de işte bu atmosferde başlatıldı. Ancak, bu olayda tutuklular açlık

grevine, İngiliz hükümetinin onları yeniden aldatmasına ya da aracı kullanmasına izin vermeyecekleri kararlılığıyla başladılar. İngiliz hükümeti onlara tutukluların gelecekte görecekleri işlemleri de gözönüne alan ve belirledikleri beş talebi kabul eden dönüşümlü olarak bir güvence verene dek ölüme kadar sürdürebileceklerini vurguladılar.

Bu sırada, İrlandalı parlamento üyeleri, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu temsilcileri, İrlanda Adalet ve Barış Komisyonu temsilcileri ve Uluslararası Kızıl Haç Komitesi temsilcilerinin de aralarında bulunduğu bir dizi iyi niyetli aracı, uzlaşma sağlamaya çalıştı; ama İngiliz hükümetinin tavrı baştan sona şöyle oldu:

"Hükümetle mahkum olmuş tutuklular arasında aracılık yapılmasının, en üst düzeylerde uluslararası kurumlar tarafından bile olsa, doğru yol olduğunu kabul edemeyiz."

Tutuklularla doğrudan görüşmeyi de reddettiler. Gerçekte, İngiliz hükümetinin tavrı, mahkumların kararlılığını kırmak üzere araçlardan yararlanmak ve tutuklularla pazarlığa oturmaktan, dolayısıyla cezaevi kurallarında değişiklik yapmaktan kaçınmak oldu. Tutuklular onları çok tehlikeli bir oyun oynamakla suçladı. Mahkumların birbiri ardından ölüm noktasına gelmelerini bekliyorlar, bunun da diğer mahkumların morallerini bozacağını umut ediyorlardı. Gerçekten de Kuzey İrlanda İngiliz devlet bakanı Michael Alison, Washington'daki İngiliz elçiliğinde yaptığı basın toplantısında açlık grevcileri ile yapılan pazarlığın,

"Yetkililerin uçak korsanlarını, onları oradan çıkarma planları yapılırken oyalama çabaları(na)" benzediğini belirtti. (*Irish Times*, 13 temmuz 1981) Ürkütücü ama yerinde bir itiraftı bu.

Bobby Sands'ın ölümü ve yazıları, İngiltere'nin İrlanda ulusunun içişlerine acımasızca müdahalesinin doğurduğu bir mücadeleden başka bir şey değildir. İngiltere'nin İrlanda politikasını belirleme sorumluluğunda olanların bu sayfaları okuyacaklarından emin olmayı isterdim. İngiliz politikasının bu ulusa verdiği derin yaraları anlamaya başlayabilir ve bu yaraları sarmaya

çalışabilirlerdi.

Taoiseach Charles Haughey'in dediği gibi, "Bölünme altmış yıldır işe yaramadı, bundan sonra da yarayacağı benzemiyor." Bu durumu, İngiltere-İrlanda ilişkilerinde bu kez daha fazla gerginlik olmadan düzeltmek, neden olmasın?

İrlanda'da kimse, hiçbir bölgesinde hiçbir azınlığa ister dinsel, ister siyasal olsun bir ayrılık ya da haksızlık yapmak istemezdi. Birleşik federal bir İrlanda'da eminim ki hiçbir dini azınlığın kendisini tehlikede olduğunu hissetmeyeceği özel güvenceler getirilebilir. Eminim ki, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Koruma Konvensiyonu bağlamında, İrlanda Federal Cumhuriyeti'nde her azınlığın idari ve hukuki korunmasını güvenceye almak üzere özel mekanizmalar geliştirilebilir.

Ne var ki, böyle bir çözüm ancak, İngiltere sonunda bu adanın herhangi bir bölgesi üzerinde egemenlik iddiasından vazgeçerse mümkün olabilir. İngiliz güçlerinin çekilmesi, gerekirse bir dönem içinde aşama aşama olabilir. Daha önemlisi ve ivedisi, İrlanda'nın her bölgesinde İngiliz gizli servisinin açık ve örtük faaliyetlerine hemen son verilmesidir. Bunlar herkesin bildiği şeyler ve büyük bir tehlike kaynağı. Bu tür gizli servis faaliyetleri durumu yalnızca kötüleştirir ve iki ada arasında var olan zaten zorlu ilişkilerde ek bir karışıklık yaratır.

Bu ürkütücü sayfalara giriş yazısını benim yazmam, şiddetin üstü örtük bir onayı olarak görülmesin diye, tavrımı açıklamak zorundayım. Şiddetin yanında değilim. Bütün açlık grevleri boyunca, şiddeti onaylamam biçiminde anlaşılabilir diye, H-Blok Komitesinin hiçbir faaliyetine katılmadım. İngiliz yetkililerin açlık grevine karşı yürüttüğü politikanın bir özelliği olan provokasyon ve hoşgörüsüzlüğün son derece farkında olduğumdan, bu kararı vermem çok zor oldu. Görüşlerimi İngiliz yetkililerin kesin olarak bilmelerini sağladım. Fakat kamuoyuna böyle yansıtmadım. İngiliz yetkililerin açlık grevi gerçeğini ABD'de ısrarla çarpıtmalarından dolayı. 22 Temmuz 1981'de, gerçeğin anlaşılması için Amerikan İrlandalılar Birliği Komitesinin gözetiminde, New York'ta bir konuşma yaptım.

Kendi ülkelerinde ve egemen olmaya çalışmadıkları ülkelerde

İngilizler, mantıklı, adil düşünüşlü, hatta canayakındırlar. Kendi mülkleri olarak gördükleri bölgelerde ise tam tersidir. İrlanda ile ilgili olarak İngiliz hükümeti ve İrlanda'daki yönetim nesnel, haklı ya da adil olamıyor. Bunun tipik bir örneği yakın zamanda ortaya çıktı.

Kuzey İrlanda'daki İngiliz güçleri yıllardır 'ayrım gözetmeden plastik mermi kullanıyorlar. Bunların zararsız olduğunu iddia ediyorlar. Ellinin üzerinde insan -çoğu çocuk- Kuzey İrlanda'da bu mermilerle öldürüldü ya da sakat bırakıldı. Bu durum, mermilerin zararsız olduğunu iddia eden İngilizlerce inkâr edildi. İngiltere'de son günlerde geniş çaplı gösteriler olduğu zaman, kalabalığın denetimi için plastik mermi kullanma durumu ortaya çıktı. Dehşete kapılan muhafazakâr İngiliz İçişleri Bakanı hemen bu mermilerin "anavatan İngiltere'de" kullanılmasına karşı olduğunu söyledi. "Çünkü bu mermiler öldürücüdür!" (*Irish Times*, 11 Temmuz 1981). Bu mermileri İrlanda'da kullanmaya ve orada kadın ve çocukları öldürmeye evet, "anavatan İngiltere'de" kullanmaya hayır!

Son on yılın başlarında, İngiltere'nin en ünlü gazetecilerinden ve Başbakan Margaret Teatcher'ın en ateşli destekçilerinden biri olan Spectator'ın editörü Paul Johnson New Statesman'de şöyle yazdı:

"İrlanda'da yüzyıllardır her tür formülü denedik: Dolaysız yönetim, dolaylı yönetim, soykırım, ırk ayrımı (apartheid), kukla parlamentolar, gerçek parlamentolar, sıkıyönetim, sivil yönetim, kolonileştirme, toprak reformu, bölünme. Hiçbiri işe yaramadı. Denemediğimiz tek çözüm mutlak ve koşulsuz geri çekilme-dir."

Neden şimdi denenmesin? Nasıl olsa gerçekleşecek!

*Kimileri zaferin düşünüy bile kurmadan,
Yol aldılar ölüme doğru
İrlanda'nın muradı yücelsin,
Yüreği doruklara ulaşsın diye;
Ve kim bilebilir yarının ne getireceğini.*

W. B. Yeats

Uyandığımda hava hâlâ karanlıktı ve inceden bir kar yağıyordu. Durup dinlenmeksizin işkenceye devam eden uzun, huzursuz gece boyunca bir saatten fazla uyuduğumu sanmıyorum. Hava çok soğuktu. Çıplak bedenime çarpıyordu soğuk. Battaniyeleri üstüme çekerek belki bininci kez yerimde dönüp durdum. Keskin soğuğun yanıma yaklaştırmadığı uyku gözümünden akıyordu. Yorgun ve uykuluydum. Biraz bitkindim ve bedenimdeki her kemik yerdeki nemli şilte üzerinde bir gece daha geçirme düşüncesine karşı çıkar görünüyordu. Gene kaydadeğer bir uyku yok! Kafam karışıkta, ısınmak için yürüyor ve ayaklarımı altına alıp küçük bir yumak oluyordu. Tekmeleyecek bir şeyim olsaydı, tekmelerdim. Bunu hissedecek hale gelmiştim. Isınmak için her türlü yatış şeklini denedim, fakat soğuk gene de bir yerlerden sızıyordu. Üç ince battaniyem, başımın üzerinde duran demirlerden sızan keskin, etkili soğuk için yeterli değildi.

Tanrım bir gün daha, diye düşündüm. Hiç de hoş bir düşünce değildi bu. Çıplaktım. Ayağa kalktım ve işemek üzere gölgeleri izleyerek köşeye doğru yürüdüm. Öldüresiye bir soğuk vardı. Kötü koku bana durumumu hatırlatırcasına yükseldi. Döşeme nemli ve yer yer yapışkandı. Çöp kümeleri hücrenin her yanına dağılmıştı. Ve zifiri karanlıkta çevremdeki kirli, eğri büğrü duvarlardan korkunç şekiller bağıryorlardı bana. Bok ve sidik kokusu ağırdı ve kolay kolay geçmiyordu. Küçük su kabını çöpler arasından aldım ve boğazımdaki kirli tadı boş yere yoketmek çabasıyla sabahın bu erken saatinde su içmeye çalıştım. Tanrım, soğuktu.

Tan vakti yaklaştıkça dışarısı grileşiyordu. Kargalar kar kaplı dikenli tel üzerinde uzun siyah çizgiler halinde toplaşıyorlardı. Bir sabah bu karabasanı görmeden uyanacağım diye düşündüm, yeniden battaniyelerin altına büzülürken. Kargaların çığlıkları dışında uğursuz bir sessizlik vardı. Eminim ki arkadaşların çoğu uyanıktı. Herhalde ısınabilmek için iki büküm yatmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Soğuk, kahvaltı için iki ince dilim

ekmekle yavan çorba ve yarım bardak soğuk çay düşüncesi can sıkıcıydı. Salt düşünmesi bile moral bozucu.

Gün ağardı. Ve ölü gecenin gölgeleri içinden günlük karabaşanı biçimlendirdi. Kirli, eğri büğrü, ürkütücü duvarlar -pis kokan mezarımın iç sınırları bir kez daha karşıladı beni. Kendi yavaş soluğumu ve karga seslerini dinleyerek yattım.

Dışardaki avluda kar kalınlaştı. Kar pencerenin demirlerinden yatağımın üzerindeki hedefine düşerken, gecenin yarısını köşede büzülmüş bir halde geçirmenin ne demek olduğunu öyle iyi biliyordum ki. Günün ilk ışığıyla birlikte sıkıntı da başgösterdi. Önümdeki gün sonsuzmuş gibiydi ve cansıkıntısı yeniden arkadaşım olacaktı. Soğuktan donarak rahatsız bir halde yattım kaldım. Kafamın içinde dönüp duran "bir gün daha" düşüncesiyle kendime bir parça acıyordum.

Metalik bir anahtar sesi duyuldu. Ayak sesleri sessizliği bozarak dış koridor boyunca yaklaştı. Kargalar, geceye geveze geveze bağırarak panik içinde kaçıştılar; kafamdaki karışıklığı dağıtmak için bir yol bulmaya çalıştım. Ağır çelik kapı takırdayarak açılırken paniğe kapıldım. Siyah üniforma dalgası kapı boşluğunu kaplayarak hücreme azametle girdi. Boğuk, korkunç bir ses bağırdı, "Hey sen, kalk ayağa!"

Bu külhanbeyi ağızdan son hece çıkmadan önce, soğuktan titreyen belime havı dökülmüş mavi havlumu sararak yolun yarısını katetmiştim.

"Ayılar geliyor." Bu sözle, uyanık ve saldırıyı bekleyen arkadaşlar, diğerlerine binada gardiyanlar bulunduğu uyarısını iletmiyorlardı.

Biri "Binada harekât," diye bağırdı. Bu söz, beni neyin beklediği konusunda kuşku bırakmadı.

"Hey sen, dışarı binanın üstüne çık. Çabuk ol." Külhanbeyi ağız dişlerinin arasından konuştu. Hücreden çıktım. Koridor, yanlarında coplar sallanan üniformalarla simsiyahtı.

Külhanbeyi ağız, "Yeterince çabuk değilsin," diye tersledi yenden.

İki güçlü kol arkamdan sardı beni. Kollarım arkama büküldü ve ayaklarım yerden kesildi. Siyah yığın çevreme toplandı ve ani bir hamleyle beni sürükledi. Yere düştüm, bir çift cilalanmış deriden resmi çizme üstüme bastı. Heyecanlanmış güruhtan bir gardiyan, uyluğuma diziyile vurdu. Kusacak ve bağırarak kendimi kaybedecekmişim gibi geldi. Ama sessiz kaldım. Esneyen ve beni -ilk kasti avlarını- yoklayan yarım düzine kadar gardiyanın dizildiği yerde bir masa duruyordu. Sözcünün parolasını bekleyen kara güruhun ortasında ayakta kalakaldım.

Kendi kendini atayan gaddar "Hey" diye bağırdı. "At o havluyu. Çevrende dön. Eğil ve ayak ucuna dokun."

Havlumu çıkardım, çevremde tam bir daire çizdim ve çıplak bir halde sıkılarak orada ayakta durdum. Bütün gözler vücudumu dikkatle tetkik ediyordu.

Sözcü "Bir şey unuttun" diye hırıldadı.

"Hayır, unutmadım" diye kekeledim bir kabadayılık kriziyle.

"Eğil serseri," diye tam yüzüme doğru ıslık gibi bir sesle konuştu. Sesi zoraki bir sabrı ima ediyordu. İşte zamanı geldi diye düşündüm.

"Eğilmiyorum," dedim. Zoraki gülüşmeler surat kümesini cesaretlendirdi ve küfürler patladı.

Küstah o... çocuğu directti: "Eğilmiyor!"

Sabırsız dinleyicilere "Eğilmiyor! Ha, ha, ha! Eğilmi or arkadaşlar," dedi.

Tanrım, işte zamanı geldi. Gülmeyi sürdürerek yanıma geldi ve vurdu. Bir iki saniye içinde beyaz ışıkların ortasında, her yerden yağmur gibi yumruklar yağarken döşemeye düştüm. Yeniden doğrultuldum, masanın üzerine tıpkı lapa gibi yüzükoyun fırlatıldım. Araştırmacı eller kollarımla ayaklarımdan çekti. Beni deri postu gibi yaydılar. Biri saçlarımdan tutarak başımı arkaya çevirdi. O sırada birkaç sapık anüsümü dürtüp parmak atmaya başladı.

Büyük eğlenceydi. Benim dışımda herkes gülmekten ölüyordu. Bütün bu süre içinde çıplak bedenime yumruklar yağıyordu. Acıdan kıvranıyordum. Her darbe hedefini bulsun diye beni daha sıkı tuttular. Yüzüm masaya hızla çarptı ve masanın üstü kanla doldu. Korkudan donmuştum ve yaralıydım. Sonra beni masadan sürükleyerek kaldırdılar ve bıraktılar ki, yere düşeyim. İlk hareketim, yanımda duran havluyu kıpkırmızı olmuş belime sarmak oldu. Eller beni yeniden arkadan sıkıca sardı ve diğer tarafa doğru sürükledi. Bir an yoldaşlarımdan birinin dövüldüğünü ve masaya doğru sürüklendiğini gördüm. Bu arada geride biri hücrelerinden tekmeyle çıkarılıyordu. Hücre kapısı açıldı ve içeriye doğru fırlatıldım. Kapı gürültüyle kapandı. Göğsüm ezilmişti, bedenimdeki tüm sinirler gerilmişti, beton döşeme üzerinde yatıyordum. Teselli olsun diye, daha kötü de olabilirdi, dedim kendime. Fakat bu beni de, ağrıyan bedenimi de bir parça bile avutmadı.

Soğuk, döşemeden kaçırttı beni. Yavaşça ayağa kalkarken vücudumun her parçası karşı çıktı buna. Ağzımdan uzun dağınık sakalıma bir damla kan akıp daha sonra döşemeye düştü. Derim bir yara bere ordusuyla inceden inceye süslenmişti. Titriyordum. Gerçekten de korkacak zaman bulamamıştım; her şey çok hızla olup bitmişti. Şükürler olsun Tanrım, iyi ki geldiklerinde uyumuyordum.

"Bir gün bu namussuzları ele geçireceğiz," dedim kendime. O zaman ne kadar büyükler, görürüz diye düşündüm, köşeye doğru ağız dolusu kan tükürürken.

" O zaman ne kadar büyük olduklarını göreceğiz."

Döşemede volta atmaya başladım. Soğuk açık pencereden içeri sızıyordu. Üzerimde hâlâ yalnızca bir havlu, soğuğu adamakıllı hissettim. Tanrım, acı çekiyordum.

Daha birçok insan bina boyunca sürükleniyordu.

Namussuzlar en üst perdeden sadistçe bağırıyorlardı. kan ve acı gölünde eğleniyorlardı. Hepsi de bizim kanımızdı tabii ki. Bizi battaniye arasında fırlatmadan önce daha ne kadar devam edeceklerini Allah bilir. Boş, dondurucu soğuk bir hücre, soğuktan

morarmış, ağrıyan bir vücut, kapının dışında insanları canları çıkıncaya dek döven bir avuç psikopat ve üstelik daha allahın belası kahvaltı saati bile gelmedi!

"Acı çeken İsa, daha kötü olabilir mi?" diye sordum kendime ve sonra yanıtladım, "Olabileceğini çok iyi biliyorsun." Beni endişelendiren de buydu.

Ağrıyan bedenime karşın döşemeyi arşınlamayı sürdürdüm. Vücudumu ısıtmaya çalışıyordum. Ayaklarım soğuktan morarmıştı; tüm bedenimin dondurucu soğuğa teslim olacağını sandım. Şokun etkisi geçmişti ve soğukla acı, durup dinlenmeksiz saldırdı. Kar yeniden yağmaya başladı. Dışardaki telde tek bir karga bile yoktu.

Yoldaşlarımdan birkaçı kanadın altındaki bir iki hücrenin penceresinden birbirlerine olanları ve hasarlarını anlattılar. Servis arabasının tıkırtısını duydum. Kahvaltı geliyordu. Ve hâlâ battaniye ya da şilte verilmemişti. Kapı açıldığı zaman hangi gardiyanların kanatta olduğunu görmeyi unutmaya diye hatırlattım kendime. Hücre kapısı açılıp, yeni yıkanmış yüzlerinde hakaret dolu ifadelerle iki emireri sabah kahvaltısını elime tutuştururken, bu sabahki olaydan sonra birkaç sakın gardiyan fena olmazdı, diye düşündüm. Kahvaltım; bir elimde çay bardağı, diğer elimde üzerinde iki ince ekmek dilimi olan çorba kasesinden ibaretti. Siyah şapka giymiş, sıçan suratlı küçük bir adam, dayandığı açık kapıdan başını yavaşça uzattı. Yılışık yılışık sırtarak, "Günaydın," dedi, "cezaevi elbisesini giyip işe gitmeye, hücreni temizleyip, yıkanmaya ya da çizmelerimi parlatmaya tenezzül etmez miydin?..."

"Etmiyorsun demek! Pekâlâ daha sonra görürüz!"

Kapı hızla kapandı.

"O... çocukları dedim, günün ikinci felaketini -kahvaltıyı- incelemek üzere köşeme çekilirken. Çorbanın içinden ekmeğin kuru kalmış parçalarını kurtarmaya çalıştım. Su gibi çorbadan iki dilimi avladıktan sonra, geri kalan herşeyi en uzak duvara fırlattım. Yavan ekmekle soğuk çayı tiksinererek yutmaya zorladım kendimi. Keskin bir soğuk vardı; öyle soğuktu ki, iki yudum arasında

gezinmek zorunda kalıyordum. Kahvaltımı aldığım zaman kapının dışında üç gardiyandan hangisinin durduğunu düşündüm. Muhafız 'A-', 'B-', ve 'C-'. Bütün derdim buydu. Üç eksiksiz işkence bezirgânı. Bütün gün burada kalacaklardı. Aman ne harika diye düşündüm.

Benimle konuşan gardiyan 'A-' idi. Çıplak adamlara işkence etmeye geldiği zaman kalpsiz, kurnaz ve yetenekliydi. Ondan hiçbir fiziksel saçmalık gelmezdi. Yalnızca psikolojik saldırılar ve usta işi hileler. Tam bir Belsen* tipi idi ve gardiyanların çoğu gibio da çıplak Savaş Tutuklularının onuruna saldırmaktan zevk alırdı. Sürekli aşağılık duygusu içimdeydi. Gerçi, bir kez parlayan düğmeleriyle sevgili siyah takımlarını giyip, cop ve tabancalarını ellerine alınca hepsi böyle olmuyor mu?

Gördüğüm ikinci gardiyan 'B-' idi, sekte bir yobaz. Orta boylu, siyah saçlı, yakışıklı ve çok enerjikti. Aynı zamanda bir alkolikti ve copunu iyi kullanırdı, özellikle genç arkadaşlara. Bu da sürekli yaptığı bir uygulamaydı.

Son gardiyan ve belki de en kötüsü 'C-' idi. 'B-' den yani yobazdan daha fazla nefret ederdi bizden ve bunu kanıtlamak için de adamakıllı çabalardı. Hiç gülmezdi, küçümseyici bir yorum ya da hiddetli bir sövgünün dışında hiç konuşmazdı. Fazladan bir de kavgaya hazırды. Biz de buna katlanmak zorundaydık.

Üç tane eksiksiz o... çocuğu diye düşünerek soğuğa, ağrıyan vücuduma ve beni hiç terketmeyen açlık kramplarına lanetler yağdırdım. Hiçbir yere gitmeyen yolculuğuma devam ettim. Kapıya ve duvarlara kazınmış isimleri okumak için orada burada bir iki an durarak, dolap beygiri gibi dönüp durdum. Bu işaretler, başkalarının eskiden şimdi benim konumunda olduğunu hatırlatan basit anılardı. İşkence görmüş tutukluların alelalece yazılmış adları belli bir gurur taşıyor gibiydi. Çalakalem yazılmış Galce ifade ve sözcükleri okumak üzere yer değiştirirken, gururlu olmayı hak ettiler, diye düşündüm. Bunlar, diğer kanatlardaki Galce derslerinin gelişmesini gösteriyordu.

'Galce dersleri' dedim yeniden. Tuhaf geldi bu bana. Gardiyan-

* Belsen: Nazi rejimi sırasında Batı Almanya'da kurulan büyük toplama kamplarından biri (c. n.).

lar çay ya da ögle yemeği için uzaklaştıklarında, kanadın öbür tarafından en yüksek sesiyle o günün dersini anlatan arkadaşını, öğretmeni hücre kapısının yanında ayakta durarak dinleme anlamına geldiği düşünülürse tuhaftı.

Yürüdüm. Keskin soğuk teslim olmayı reddediyordu. Hemen bir iki battaniye örtünmezsem, zor duruma düşecektim. Battanileri isteyemezsiniz de. Bunu uzun zaman önce öğrendim. Bir zayıflık işareti göstermek, kendi mezarını kazmak demekti. Üstelik kanatta, benimle bütünüyle aynı kötü durumda olan kırk üç yoldaşım vardı. Yakınmayı bırak da ısınmaya çalış diye düşündüm. Hayıflanma düşüncesiyle tehlikeli şekilde oynayıp, sıkıntıları çok fazla düşündüğüm için kendimi azarladım. Yakınma bunalımı artırır ve bunalım soğuktan da, ağrıyan bedenden de kötüdür. Aklım yemeğe gitti. Bugün Cuma, ögle yemeği için balık var. Soğuk patatesler ve pişmemiş bezelye. Ama her zaman sıcak ve tuzlu olarak verileceği umudu vardır. Neden bilmiyorum, çünkü hiç böyle vermediler. Belki de yalnızca umulan bir şeydi, bahis ya da İrlanda at yarışını kazanmak gibi. Bahsi kazanma olasılığının daha yüksek olduğunu kabul ettim. Bir boktan yemekten diğerine yaşamak, yanlış umutlar yaratmak, yola çıkan her söylentiye sarılmaktan başka bir şey değil miydi bu umut? Sceàl, Sceàl, Sceàl! Şimdi gardiyanların bile kullanacağı kadar modası geçmiş olan İrlandaca haber ya da öykü kelimesi.

"Hiç sceàl var mı?"

"Herhangi bir sceàl duydun mu?"

"Sceàl kötü, ya da sıkıcı, ya da uydurma."

Tamamen anlaşılır bir şeydi bu. İnsan ümit edeceği, arayaacağı, üzerinde konuşacağı ya da bağlanacağı bir şeye gereksinim duyuyordu. Bir parça iyi sceàl, kanadı inanılmaz derecede neşeye boğuyordu. Tıpkı Coalisland'dan Dungannon'a yürüyüşten sonra olduğu gibi. Arkadaşlardan biri gizlice kaçırılmış bir resimle birlikte, yürüyüşe katılanların bir tahminini getirmişti. Neredeyse kendime ağlayacak durumdaydım ve eminim ki arkadaşların azımsanmayacak bir kısmı da aynı durumdaydı. Bunu asla unutamam. Görünürde dostça bir tek yüz olmaksızın, canlı karaba-

sanın ortasındaiken, sıram geldiğinde resme baktım, hayatımda hiç bu kadar mutlu olmamıştım. Resme bakakaldım, asla elimden bırakmak istemiyordum. Büyük insanlar bunlar, diye düşündüm. Onlar için savaşmaktan gurur duydum. Şimdi düşünmesi bile boğazıma bir yumru tıkıyor. Ah Tanrım, bu denli soğuk ve bu denli acı olmasaydı, zamanı geçirmek için bir iki küçük şarkı söylerdim. Fakat şarkı söylemek için hiç de havamda değilim.

Pencerelerde kimse konuşmuyor. Volta atmak ve yaralarını sarmakla meşguller.

Biri, "ay geliyor," diye bağırdı. Hücrelerin dışımda kanatta bir gardiyan olduğunu haber veriyordu. Biri, bir anahtar şakırtısı, bir çizme sesi ya da geçen bir gölge yakaladığında kullandığımız ifadeydi bu. Bu belirtilerin hepsi de çevrede dolanan bir gardiyanı haber veriyordu. Hemen kapıya yaklaştım ve kapının duvarla birleştiği betonda küçük bir yarığa dayadım gözümü. Bu yarığı daha önce keşfetmiştim ve umduğum gibi, buradan dışardaki koridorda sınırlı ama iyi bir görüntü elde ettim. Önce anlık bir gölge yakaladım, sonra 'A-'nın bildik görüntüsü geçti. Elinde birkaç mektup ve birkaç kâğıt mendil paketi taşıyordu.

"Gardiyan mektup dağıtıyor." Gerilmiş, dikkat kesilmiş sinirleri yatıştırmak için Gal dilinde var gücümle bağırdım. 'A-' bir parça sıçradı, sesim uğursuz sessizliği bozarken, onu da ürkütmüştü. Ama işini yapmaya devam etti. Biri ne olup bittiğini biliyorsa, bağırmak normaldi. Herkesin bilmesini sağlardı. Tehlike pusuda yatmış beklerken (ve bizim durumumuzda tehlike her zaman pusudaydı), ne olup bittiğini bilmeden kapalı bir kapının ardında çaresiz oturmak kadar sinir bozucu ya da ürkütücü bir şey yoktur.

Gardiyanlar Gal dilinin binada bağrılmasından ya da konuşmalarda kullanılmasından hoşlanmıyorlardı. Bu dil onları yahtıyor, kendilerini yabancı gibi hissettiriyor, hatta utandırıyor. Ne söylendiğini bilmiyorlardı. Her sözcüğün kendileriyle ilgili olduğundan kuşku duyuyorlardı. Bu da pek yanlış değildi doğrusu!

Hiçbir yere varmayan yolculuğuma başladım yeniden. Pence-

renin yanından geçerken bir anahtarın metale çarptığını işittim. Kilit şakırdayıp kapım açılırken tüylerim diken diken oldu. 'A'- elinde birkaç kâğıt mendil paketi ve birkaç mektup, orada duruyordu.

Bana bakarak "senin için bir paket var," dedi yavaş yavaş, kahrolası aksanıyla. O etkili "ben senden daha iyiyim" bakışını takınmıştı.

Birkaç paket diye düşündüm. Birkaç Kleerex mendil dolu bir çift paket.

Tanrım! Kusacak gibi oldum. İşte böyleydi. 'A-'; psikolog iş başında! Beni bir kitap gibi okuyan 'A-', "Niye cezaevi giysilerini giymiyorsun, o zaman bazı ayrıcalıkların olur," dedi.

Bu boktan ayrıcalıklarla paketini alıp ne yapacağını söyleyecek oldum, ama paketlerin soğuk döşemeye konmaları ona bağlıydı.

Aklını başına topla Bobby, dedim kendi kendime, gardiyan paket için büyük bir deftere imza atmak üzere elime bir Parker kalem tutuştururken. Bu işi çok seviyordu; ona sanki bir milyon paundluk bir sözleşme imzalamak gibi geliyordu bu üç pis mendil paketi işi. Bir de mektup vardı benim için. Çok önce keşfetmiştim bunu, ama o benim sormamı bekliyordu. Görmezden geldim. Pahalı kalemini üst cebine soktu, sırttı ve pis vücudumun kokusuyla hücremin ahır gibi kokusundan dem vurdu. Ağır demir hücre kapısına doğru döndü. "Ah," dedi, "sana bir mektup var." Mektubu uzattı. Alıp yeni doğmuş bir çocuğu beşikte sallar gibi salladım. Kapı hızla çarpılarak kapandı. Kanadın üstündeki ofisine gidip gitmediğini görmek için gözümü deliğe uydurdum. Gidiyordu. Çocuklara bildirmek için Gal dilinde "ayılar gitti" diye bağırdım ve elde ettiğim mükafatlar -bir mektup ve üç mendil paketi!- ile kendimi yeni biri gibi hissederek köşeye döndüm. Mendilleri döşemeye yayıp üstlerinde durdum. Çıplak betonla karşılaştırıldığında lüks halılar gibi duruyorlardı. Birkaç kez okunup sansüre uğramış çok değerli mektup sayfalarını zaten açık olan zarftan çıkardım. Mektup şurada burada sansüre uğramış siyah çizgilerle doluydu, ama geçen ayki kadar kötü değil diye düşündüm. Annemin bildik el yazısını hemen tanıdım.

Yaşlı vefakâr, beni asla hayal kırıklığına uğratmaz! Okumaya başladım.

Sevgili oğlum,

Son mektubumu umarım aldın. Sen ve yoldaşların için çok endişeleniyorum. Orası soğuk mu oğlum? Yalnızca üç battaniyen olduğunu biliyorum ve Irish News'da çoğunuzun çok kötü üşüttüğünüzü okudum. Olabildiğince iyi korun oğlum. Hepiniz için kısacık bir dua edeceğim.

Kızkardeşin Marcella bir süre önce Kevin için bir doğum günü partisi verdi. Kevin bir yaşında. Çok tatlı bir çocuk. Sen onu hiç görmedin oğlum, değil mi? Baban ve erkek kardeşlerin seni soruyorlar, Bernadette ve Rooneyler de. Pazar günü aşağıda yürüyüşteydin vevardı (sansür! O... çocukları! onlara küfürler yağdırdım.) Her şey iyi gidiyor oğlum. Belki de çok uzun sürmez.

İngilizler geçen hafta evi iki kez bastı ve Cages'daki çocukların Noel'de yolladıkları Kelt harbını kırdı. Şu anda pek hoşnut olduklarını zannetmiyorum oğlum, bütün akılları başlarına gelmeli oğlum.

Erkek kardeşin Sean Killarney'deydi ve orada
... (H- Bloğu!! Sizi namussuzlar dedim kendi kendime) hakkında bütün yol ve duvarlarda yazılmış sloganlar var.

İşte böyle oğlum, mektubuma son vermek zorundayım. Kar yağmaya başladı. Umarım iyisindir. Hepimiz arkadayız oğlum. Pazar günü çocuk bize geldi. Büyüyünce gönüllü olacağını ve seni bu çekilmez yerden çıkaracağını söylüyor. Tanrı yardımcısı olsun. Ayın onikisinde ikinci ziyaret gününe baban ve Marcella ile geleceğim. Eh oğlum, Tanrı hepimizi korusun. Çok yakında görüşeceğiz. Hepimiz seni özledik.

Seni seven Annen.

Tanrı onu korusun, dedim.

Bugün ziyaret günü!

"Yehhu!"

"İyi misin Bobby?"

"Evet Seán. Bugün ziyaret olduğunu hatırladım yalnızca. Bu sabahki kahrolası kıyımdan sonra tamamen aklımdan çıkmıştı," dedim kapı komşuma.

"Kendini nasıl hissediyorsun Seán" diye yeniden bağırdım.

"Sanırım burnum kırıldı Bobby. Sen ne alemdesin?"

"Çok kötü değil Seán. Her zamanki gibi -sayısız çürük ve birkaç bere. Şimdi bir mektup aldım. Sanırım gösteriye büyük bir kitle katılmış ve sayısız bomba atılmış. Her zamanki gibi bütün bunlar sansürlü. Ama bugün ziyaret sırasında doğrusunu öğrenirim. Biraz yürüyeceğim Seán, ısınmam lazım. Hava gerçekten soğuk yoldaş. Gönlünü ferah tut. Biraz sonra gene seslenirim."

YYehhu! Bugün ziyaret var. Nerede kaldı şu allahın belası bat-taniyeler? Ölesiye donuyorum.

Bugün küçük arkadaşı görebilirim. neredeyse dokuz aydır görmedim onu. Tehlikeliydi. Onu her gördüğümde riske giriyorum, diye düşündüm. Ama mutlaka yeniden görmeliyim. Ayda bir kez yarım saatlik bir ziyaret elde etmek amacıyla göğüs germek zorunda kalacağım aramaları düşünmek moral bozucuydu.

"Ayılar geliyor! Ayılar geliyor!"

Şimşek gibi kapının yanına geldim. Gözümü küçük deliğe uydurdum. Hiçbir şey! Tek bir şey bile göremiyordum. Onları işitiyor ama göremiyordum.

"Arama! Arama!"

Tanrım, hücre araması! Bu allahın belası hücrelerde aranacak hiçbir şey yok. Bu sabah tam bir arama görmüştük.

Birinin kapısı açıldı. Bir hücreye giren 'B-' ile 'C-' nin yüzlerini seçtim bir an. Pee Wee'nin hücresiydi girdikleri. 'C-'nin bağırdığını duydum, ama söylediklerini anlayamadım. Sözcükler zor anlaşılıyordu. Ama 'B-'nin "sen küçük a...cık, haydi eğil!" diye bağırdığını işittim.

Tanrım, Pee Wee'nin vücudunu arıyorlardı. Onsekiz yaşında ancak vardı ve makatına parmak atmak için eğiltiyorlardı onu. Pee Wee'nin çıplak bedenine çarpan şu bildik yumruk seslerini işittim.

'B-' ile 'C-' iki gangster gibi hücreden kurularak çıktılar. Gülüyorlardı.

"Allahın belası o... çocukları!" Sean hücrenin kapısından onlara bağırdı.

"Bay 'A-', lütfen Ceza Bloğu için bir araba. Pee Wee O'Donnell Bay 'C-' ye saldırdı," dedi 'B-' kıkırdıyarak.

Kötü olmalı, diye düşündüm. Ona yüklenmek için terasa götürürlerken kendini çok kötü hissediyor olmalı. Onları suçladığın anda sana yüklenmek için bir bahane daha verirsın ellerine. Savaş Suçluları! dedim kendi kendime. Kahrolası, pis savaş suçluları sağanağı, son neferine kadar.

Pee Wee'yi hücrelerinden çıkardılar. Bir an küçük zararsız silüetini gördüm. Yüzü kandan kıpkırmızıydı. Sol gözü şişmişti ve burnundan kan fişkırıyordu.

Onu terasta zorla banyoya sokup saçlarını kesecekler. Yani canını çıkarmak için bugün üçüncü kez ıslatacaklar onu.

Binaya ölüm sessizliği hakimdi. Çok büyük bir gerilim vardı. Ama kötü atmosfer hiç yok olmadı ve gerilim de hiç bozulmadı.

Seni bir gün ele geçireceğiz 'C-' dedim kendi kendime. Seni elimize geçireceğiz. Ve yaşamımda hiçbir şeyi bu kadar çok istemedim.

Titriyordum. Fakat geri dönüp aynı şeyi başka birine yapmaya karar verirler diye, rastlantıyla bulunmuş küçük casus deliğimin yanında, görevimin başında kaldım. Bürolarında Pee Wee'yi nasıl dövdüklerini gülerek, gururla anlattıklarını işittim. Olup bitenlerin her sözcüğü O/C kanadından aşağı sızıyordu. 'B-' bir kovayı tıkırdatarak sallıyor ve 'C-' ye hücre temizliği yapması için bağıırıyordu. Hepimizin bunu işitmesi için elinden geleni yaptı. Kovayla gelip hücrelere pis lazımlıkları dökebilirlerdi. Gece yarısına kadar bu pislği pencere ya da kapıdan atamazdık.

Ama biliyordum ki 'B-' arkadaşların zaten gerilmiş olan sinirleriyle oynuyordu. Görev başında olan 'A-' idi. Böyle bir riske giremeyebilirdi. Pee Wee'ye yapılanlardan sonra çocuklar gerçekten kızgındı. Çok fazla zorluk çıkardı. Üstelik iyice ısıtmak için yataklar da gelmemiştir. Yatakları ve dişleri takırdatan soğuğu düşünürken, emirleri şilte ve battaniyeleri taşıyan bir arabayı iterek aşağı indiler.

Çocuklara bildirmek için Gal dilinde "battaniyeler geliyor," diye bağırdım. Hücreler bir anda haykırışlar, çığlıklar ve neşeyle doldu. Kapılar açılmaya başladı. Soğukla birlikte daha da yoğunlaşan sonsuzluk gibi bir süreden sonra, hücre kapım en sonunda açıldı. Emirleri üç ince battaniyeyle pis, bozuk şilteyi döşemeye fırlattılar.

'C-' bana şu pis "senden tiksiniyorum," bakışını fırlattı ve kapıyı hızla çarptı. Ben de senden tiksiniyorum 'C-' dedim kendi kendime ve battaniyelere sarındım. Birini belime sardım, diğerini omuzlarıma üzerine panço tarzında koydum. Havluyu ise başıma sarıp eşarp gibi bağladım. Pis nemli şilteyi duvar boyunca yaydım ve üstüne oturdum. Üçüncü ve son battaniyeyi de ayaklarıma sardım. Son kez Stalag 18 ya da Dachau'da* görülmüş bir şey gibiydim. Ve de doğruyu söylemek gerekirse kendimi öyle hissediyordum. Havlu sakahımı rahatsız etti, at kılından battaniye de ağrıyan bedenime battı. Soğuktu; çocuklardan biri yeniden kar yağdığını haber verdi penceresinden. Dün gece ve önceki gece gibi tepeme yağabilirdi. Kımıldamıyordum. Pee Wee nerede acaba? Şu Ceza Bloklarında neredeyse ölecek haldedir. Tanrım, bugün kötü bir gün oldu, diye düşündüm ve çok yorulduğumu hissettim. Uykusuz son iki gecenin yorgunluğu birden üstüme çöktü. Ayaklarım bir parça ısındı ve öğleden sonrakı ziyareti düşündüm. 'B-' ile 'C-'nin arasına duyulan gülme sesleri dışında kat sessizdi. 'B-' öğle yemeğinden sonra geri dönerdi. İçkili ve tehlikeli olarak, diye düşündüm. Gözlerimi kapadım, öğle yemeğine kadar bir süre uyuyarak kaçmayı umuyordum. Tanrım zordu. Çok zordu.

Her hareketi dikkatle yaparak şilteden yavaşça doğruldum.

* Nazi toplama kampları (ç. n.).

Ayağa kalktım ve şilteyi duvara dayadım. Bir battaniyeyi yere serdim. Belime sardığım öbürü, başım ve omuzlarımdaki havluy-
la hiçbir yere gitmeyen yolculuğuma yeniden başladım. Tıpkı bir
göçebe gibi. Hâlâ soğuktu, ama sabah ayazı yoktu. Kar dışarda
hâlâ kalın bir tabaka halindeydi ve ışık, alışılmışın tersine gn or-
tası için soluktu.

Öğle yemeği birazdan gelir diye düşündüm. Ardından hemen
aklıma ziyarete yalnızca birkaç saat kaldığı geldi. Ailemi görme
düşncesi rahatlatıcıydı. Uzun, işkenceli her ayın en aydınlık ve
tek aydınlık şeyiydi. Yılda on iki aydınlık! Her ziyarette yarım sa-
atlık bir mutluluk. Yılda altı saatlik mutluluk demektir bu. Kafa-
dan bir hesap yaptım; yılda 8760 saatin altı saati. Altı cimri saat
ve her dakikası seni ve aileni yıpratıyor, her dakikası!

Yürümeye devam ettim. Öfke içimde kabarmaya başladı.

"O... çocukları," dedim ve açık ama demir çubuklu pencereden
bakmaktan vazgeçtim. Bu da fazla uzun srmeyecekti. Kendime
anımsattım. Diğer katlardaki pencereleri yol yol demir ve keres-
teyle kaplayarak nasıl günışığını ve gökyüzünü kapattıklarını
düşündüm. Gene de kuşların, karanlık gökyüzü ve bulutların
dışında görülecek pek bir şey yoktu. Geriye kalanı düpedüz çir-
kindi. Üstelik kar kilometrelerce, çirkin, iğrenç, dikenli telin üze-
rine yağıyor ve kişiliksiz, genellikle iç sıkıan yol yol demire konu-
yordu. Her şey ya kasvetli griydi ya parlak beyaz. Gece, kar
yağmayı sürdürürse bir parça renk olurdu. Binlerce renk renk
parlak ışık ve beyaz halıya yansıyan canlı spot ışıkları.

Bereketli yeşil bir tarlada gezerek parlayan otlara dokunmak
ve ağacın üzerindeki bir yaprağın taze görüntüsünü hissetmek
ya da bir tepede oturarak çevremde kilometrelerce boşlukta, ta-
ze, temiz, sağlıklı kokan bahar görüntüsüyle dolu vadiye göz gez-
dirmek ne keyifli ve ferahlatıcı olurdu!

Özgürlük, işte buydu. Yeniden yaşama özgürlüğü. Bitip
tükenmeyen arşınlamalarıma devam etmek üzere pencereden
çekildim. Özgürlükle ilgili düşüncelerimden dolayı biraz ümidim
kırılmıştı. Kahrolası pis duvarlara, mikrop saçan çöp kümelerine
ve nemli döşemenin köşelerine saçılmış çürüyen yiyeceğe
baktım. Bozuk şilte binlerce aramadan delik deşik hale gelmişti.

Parlak ışığı kesmek için çay rengine boyanmış zemin, kazınmış ve çizilmiş kapı ve kapının yanında mikrop saçan lazımlık. Bu güzel, bereketli, yeşil tarlanın görüntüsünü gözönüne getirmek giderek zorlaşıyordu. Karabasan gibi çevre her an hissettiriyordu kendini bana. Teslim olmadıkça bu kabustan kaçış yoktu. Birkaç kişi -ancak birkaç kişi- teslim oldu. Cezaevi elbiselerini giydiler ve kurallara uydular. Bunu yapmak istediklerinden değil. Bitip tükenmez işkenceye, süregiden sıkıntıya, gerilim ve korkuya, hareket ve temiz hava gibi temel gereksinimlerin yokluğuna, kapalı ağır demir kapı ardından bağırma dışında insanlarla iletişim kuramamaya dayanamadılar yalnızca.

Bunalım, dayaklar, soğuk. Başka ne var diye sordum kendime. Pencereden dışarı bak, toplama kampı karşılasın seni. Yaşadığın mezarda çevrene bakın, her kabus dolu kahrolası günün her anında, seni dövmeye hazır 'A-', 'B-' ve 'C-' biçimlerinde küçük kara şeytanlarıyla cehennemdesin işte.

Şiltemi eski yerine getirdim ve üstüne oturdum. İlk bezginlik bulutları üstüme çöktü. Kendimi neşelendirmek için önümdeki ziyareti düşünmeye çalıştım. Pee Wee'yi düşündüm. Uzun zamandır beklenen yemeğin gelişini haberleyen sevinç çığlıklarını duyduğumda 'B-' ile 'C-'yi düşlerimden birinde öldürmek üzereydim. Yemeği mutfaktan H-Blok'a taşıyan karavana taktıkları isimle 'Mutluluk Vagonu' geldi. Teşekkürler Tanrım diye düşündüm, tehlikeli bunalımı unutarak. . Çevremdeki mezarlardan yaşam belirtileri birdenbire ortaya çıktıkça, katta uğultu başladı. Arkadaşlardan birkaçı pencereye gidip sohbet etmeye başladı. Öğle yemeğinin gelişi salt yemek anlamına gelmiyordu. Gardiyanların iki saatlik yemek molası için gidecekleri anlamına da geliyordu. Yani iki kısa saatlik güvenlik. Onlarla savaşmak için yalnızca yarım gün kaldı demekti yemek. Dışarıda inceden bir yağmur başladı. Yağmur çok yağmasın diye dua ettim. Çünkü kar erirse hortumlarıyla dışarı çıkıp hücrelerin dışıyla avluları ıslatırlardı. Bu da yüksek tazyikli hortumla tepeden tırnağa ıslandık demektir. Bu havada biz ya da yataklarımız ıslanırsa ölümüne donardık. Buz gibi suyun tazyikli saldırısından kaçmak için köşede saklanmaya çalışmak çok zordur. Pencereelerde cam yoktu. Suyu durdurmak mümkün değildi.

Bir kilit sesi duyuldu ve bir kapı açıldı.

Arkadaşlardan biri Galce "ögle yemeği geliyor" diye bağırdı.

Hemen yüksek tazyikli hortumu unutup küçük deliğime geldim. Katın öbür yanındaydılar. Yemeği en son ben alacağım diye düşündüm. Plastik tabaklar arabada üstüste dizilmişti. Emirleri onları, tek tek hücrelere dağıtıyordu. 'B-' tabaklardan balık parçaları kopararak ayakta duruyordu. Yiyordu onları. Fena halde öfkelenmiştim.

"Ögle yemeği için Fenian* biftekleri." Bağırın 'B-' idi. Kendi aptalca esprisine kendi gülüyordu.

"Umarım boğazlarında kalır," dedi 'C-', her zamanki gibi laf soğuşturarak. Yiyecek verme işlemi, sıranın en ardındaki 'A-' ile sürdü. Katın sonuna kadar gidip döndüler. Benim tarafımdaki kapıların açılıp kapandığını işitiyordum onlar yaklaştıkça.

'B-' bağırdı, "Bay 'A-', öyle görünüyor ki balıklar yetmeyecek."

Beynimden vurulmuşa döndüm, neredeyse bir yerime inme inecekti. Son adam bendim. Bu allahın belası o... çocuğu 'B-' yedi onu. Avazım çıktığı kadar bağırmak geldi içimden. Ama istedikleri de buydu zaten.

"Ah! Bay 'A-', dedi 'B-'. "Sanırım bir yanlış yaptık. Bir balık eksik değil."

Ferahladım.

"İki tane eksik Bay 'A-'"

Seán'ın kapıya doğru gideceğini düşündüm. Ona yalnız olmadığını hatırlatmak için çabucak duvara vurdum. Volta attığını işitebiliyordum. Balık oltaya tutulduğunda neler hisse derse ben de öyle hissettim kendimi. Ögle yemeğinin en yenilebilir kısmı gitmişti. Felaket bir şeydi ve benim kadar Seán de biliyordu bunu.

Seán'ın kapısı açılıp kapandı. Sonra benimki açıldı. Hiçbir şey

* **Fenian**: İrlanda'da İngiltere egemenliğini yıkmak amacıyla kurulmuş gizli örgüt üyesi (ç. n.).

olmamış gibi durdum. Emirlerinden az gözüken yemeği aldım. O sırada 'A-' ağır ağır söylendi, "Birkaç balık eksikmiş. Mutfağa haber vereceğim. En kısa zamanda bize yollasınlar."

Bu gerçekte, "Yazık, sana bir şey yok," anlamındaydı.

Bu tören için en nefretlik gülüşünü takınmış olan 'B'-nin, parmaklarını merasimle yaladığını gördüm bir an. Tek bir kelime söylemeden ya da onlara had safhada tiksinti ve cansıkıntım hakkında bir ipucu vermeden kapıya arkamı döndüm. Kapı ardından top sesi gibi bir gürültüyle kapandı. Küçük bürolarına geri dönerken hepsi neşeyle gülüyorlardı. Emirleri de.

Oturdum ve pişmemiş soğuk bir patates ve yaklaşık otuz-kırk tane soğuk ve pişmemiş bezelyeden oluşan yavan yemeğimi inceledim. Emirleri her günkü gibi ıslık ve böğürtülerle **The Sash My Father Wore** adlı şarkıyı söylemeye başladılar. 'B-' onları birkaç sigarayla görecekti, birkaç sekter espri patlatacak ve ardı arkası kesilmez şamatalarını sürdürmek için yüreklendirecekti. Emirleri kendi boktan çıkarları için onun sekter budalalığını pohpohlayıp kendilerini ancak muhbirlerle ayaktakımının yapacağı kadar alçaltıyorlardı. Bir sigaraya analarını satarlardı. Aynı ödül için bize kolayca yaptıkları, zavallı annelerini hasta ederdi.

Soğuk yemeğin bir kısmını çiğnemeye başladım. Yapabildiğim kadar yemeye çalışıyordum. Çaba gerekiyordu bunun için. Geriye kalanı köşeye, çöplerin arasına fırlattım.

The Sash My Father Wore sona erdi ve bir iki saniye sonra hücre kapıları, tüm katta yankılanan "Tabaklar toplanıyor," bağırışlarıyla açılmaya başladı. Küçük delikten bakmaya üşenip yürümeye başladım. Bir hücreden diğerine gidip tabakları toplayarak işlerini yapmaya devam ettiler. Seán'ın komşusuna gardiyanan tuvalet kağıdı isteyeceğini, bunu O/C'ye bildirmesini söylediğini işittim.

Parti Seán'ın kapısına vardı.

"Bir parça tuvalet kağıdı alabilir miyim bayım?" diye sordu Seán.

"Elinle sil," diye tersledi 'C-' ve kapıyı hızla çarptı.

Herkes 'C-'nin hasta kafasına küfretti!

Hücre kapım açıldı, emireri neşeli şamata arasında kapağı kaldırdı. Benim balıktan hiç haber yok. Yalnızca 'B-'nin "Bu iyi bir espriydi Bay 'C-' deyişi ve şiddetli gülüşler.

"Aa, kuşkusuz Bay 'C-', sıkı espriydi. Ha, ha, ha, ha!"

Kapı hızla kapandı. 'C-' bizi küçük düşürmekten zevk alıyordu. 'B-'nin bir özürü vardı. Aptaldı. 'A-' onunla alay ederdi. Dört emireri de onların kahrolası lütfunu kazanmak için birbirleriyle yarışlırdı. Duvara yumruk attım.

"Seán," diye seslendim, "havlu ipliği ile sana birkaç kağıt mendil sallandıracağım, **mo chara.**"

"Gardiyanlar yemeğe gidene kadar bekle," diye ekledim.

"**Maith thu Bobby,**" dedi. İpimi yapmak için yeniden oturdum. Havludan, uzun iplikler çıkarıp biraraya getiriyordum. Bugün 'C-'nin günü diye düşündüm hattımı yaparken.

Bir gardiyan "Bay 'B-' bu gece nöbet sırası sizin mi?" diye sordu katın üstünden.

'B-', "Evet, doğru," diye bürosundan cevap verdi.

"Keh, keh! İyi mi yoksa kötü mü?" diye sordum kendi kendime. Şimdi eve gidecek ve gece bekçiliği için saat 20: 30'da geri dönecek. İçkili olarak -ve bunun ne anlama geldiğini de çok iyi biliyorum.

Seán, "İşittin mi Bobby?" diye bağırdı.

"İşittim yoldaş," diye yanıtladım. Seán'in de benimle aynı sonucu çıkarttığını düşündüm.

"Bu gece olay var!"

Ayağa kalktım ve küçük, yarısı çürük patatesi çöplerin arasından alıp bitmiş ipin ucuna ağırlık olsun diye bağladım. Büro kapısı hızla kapandı ve kahrolası anahtar sesi duyuldu. Gidiyorlardı. Onlardan kurtuluyoruz dedim. Pencereye gittim ve

hattımın ucuna birkaç kâğıt mendil bağladım. Duvara vurdum.

"Orada mısın Seán?"

"Buradayım Bobby," dedi.

"İyi, elini dışarı çıkar. Bu kâğıt mendilleri sana sallıyacağım," dedim.

Kolumu açık pencereden dışarı çıkardım ve beş ayak uzunluğunda bir aralık boyunca, ucunda ağırlık bulunan ipi sallamaya başladım. Yakalamadan önce ip Seán'ın eline birkaç kez çarptı.

"Aldım Bobby," dedi.

"Maith thu Seán. İpi sen al," dedim.

İpi çekti ve çok gerekli olan kâğıt mendilleri aldı. Sonra tamam anlamına duvara vurdu. Ben de duvara vurarak yanıtladım ve yeniden düşüncelerime geri döndüm. Ziyaretten başka ne düşünebilirdim ki! Ailemi yeniden görmek. Ve de sigara içmek. Sigara özlemi çok çekilen bir şeydi. Görmeyeli uzun zaman olmuştu. Şansım yaver giderse bu gece ben ve arkadaşlarım birkaç sigara edinebilecektik. Büyük bir başarı ve moral kaynağı olacaktı bu!

Bağırsaklarım yeniden çalışmaya başladı. Oh, sonunda diye düşündüm; beş günlük şiddetli kabızlıktan sonra iyi bir düşünceydi bu. Tuvalete gitmek zorunda kalacaktım. Bir parça gülünç görünüyordu. Birkaç kâğıt mendil kaldırıp hücre kapısındaki casus deliğinden görünmeyen köşeye gittim. Kabızlıktan kurtulmanın verdiği ferahlamaya karşın, çöp ve pislik arasında hücrenin köşesine çömelmiş bir hayvan gibi hissettim kendimi. Ama başka çaresi de yoktu. Yapılmalıydı. Ne kadar onur kırıcı ve alçaltıcı olsa da. Bir hücrede iki kişi olan arkadaşlar için daha da zordu bu. Benim hiç değilse bir parça mahremiyetim vardı!

İnsanlar, uygulanan zalimliğe dikkat çekmek için pislik grevine girişmek zorunda kalacak kadar işkenceye uğradığı zaman, bu tür onur kırıcılık ve işkenceye kim ad takabilir, H-Blok konusunda hangi hümanist geçinen sessiz kalabilir! Daha ne kadar

ekeceğiz, diye düşündüm. Çıplak ve acıyla iki büklüm olmuş, hastalık ininde, çürüyen çöp yığınlarının ortasında bir köşeye çömelmiş, dışkı kokusunun sidik ve çürüyen artık yiyeceklerin hasta edici kötü kokusuna karışıp kalacağı yere bağırsaklarını boşaltmaya zorlanan yıkanmamış bir beden. Bu tür işkenceye bir ad bulsunlar haydi diye düşündüm, ayağa kalkıp temiz hava almak için pencereye giderken. Dayaklar, tazyikli sular, açlık ve yoksunluk. Bu kabuslar kabusuna iyi bir ad taksınlar haydi.

Yağmur durdu ve kar el değmemiş kaldı. Eskisi kadar şmyordum şimdi, ama hâlâ rperiyordum. Karda zorlukla yürüyen birkaç serçe vardı. Yiyecek arıyorlardı, ki bu da hiç elde edemediğim, hiç de edemeyeceğim balęı aklıma getirdi yeniden! Yerden biraz ekmek kırıntısı toplayıp küçük sakinlere, serelere fırlattım pencereden. Ve orada durarak onları seyrettim. Yürekleri hızlı hızlı atıyordu. Bu pencerede kuşları seyrederek ne kadar çok saat geçirdim diye düşündüm. Serçeler ve sığırcıklar, kargalar ve martılar sürekli arkadaşlarımdı, Ve günün son ışıkları gidene kadar kanatlarını çırparak beni eğlendiren küçük kuyruksallayan kuşları, uzun, sıkıcı günlerde tek eğlence yolumdu onlar. Ekmek kırıntıları attığımdan beri her gün geliyorlardı. Kurtları seviyorlar diye düşündüm. Hücrelerin fırın gibi olduğu ve çürüyen çöp ve artık yiyecek yığınlarından yükselen kokunun neredeyse dayanılmaz olduğu çok sıcak yaz ayları geldi aklıma. Beyaz, kıvıl kıvıl, sarsak kurtukların binlercesi çöp yığınları arasında gezinirlerdi o zaman.

Hiç unutmam, bir sabah uyandım ve battaniyelerimle şiltenin beyaz kurtlardan oluşan canlı bir yığın haline geldiğini gördüm. Saımda ve sakalımdaydılar, çıplak bedenimde geziniyorlardı. Başta iğrenç ve, haydi itiraf edeyim, korkutucu geldiler. Ama diğer herşey gibi hcremi benimle paylaşmalarına katlanmak zorundaydım. Geceleri döşemede gezindiklerini, küçük kğit parçalarını darma duman ettiklerini, ara sıra şilteme doğru yollanırken hışırdadıklarını duyardım. Sonunda şilteme gömülür ve onun sıcaklığında sinek olmadan önce yumurta benzeri kozalar rerlerdi. karanlıkta ayağımla üstlerine basarak onları ezdiğim zaman keskin bir atartı çıkarırlardı. Söylemeye geek bile yok, son ürünleri, tavana ve duvarlara yapışan, gece gündüz

sürekli çıplak bedenimi rahatsız eden, uyumaya çalıştıkça yüzümün etrafında dolaşıp duran ya da sabahları hareket ettiğim an panik içinde yükselen kara bir bulut gibi üzerime konup beni uyandıran baş belası ve çok can sıkıcı yüzlerce tombul sinekti. Ama kurtların bir başka yararı daha vardı. bunu hemen keşfettim. Onlara öyle alıştım ki, yüzlercesini yerden ve köşedeki çöp kümelerinden elimle topluyordum. Solucan gibi kıvranan ve kayan binlerce kurt olurdu. Beyaz yığını avucuma toplayıp pencereden fırlatır, kapkara avluya saçardım. Siyah fonda küçük beyaz biçimleri kolaylıkla farkedilirdi. Kuyruksallayanlar kanat çırparak cılgın gibi gelir, bir kurttan diğerine hızla küçük bacaklarını atarlardı. Onlar için büyük, enfes bir şölendi. İki üç dakika içinde avluda tek bir kurt bile kalmazdı. Sanırım zamanı geçirmenin iyi bir yolu bu. Yaz mevsimini kuşları beslemek için kurt toplayarak geçirdiğimi söylesem, kim inanır?

Köşeden birkaç ekmek kırıntısı alıp pencereden fırlattım. Küçük dostlarımı hatırlamıştım yeniden. Kış, yeri kaplayan ve toprağı gizleyen karıyla zorlu bir dönemdir kuşlar için.

Bir kez daha volta atmaya başladım. O sırada çocuklardan biri, **Rang Anois** diye bağırarak İrlandaca dil dersi için arkadaşları kapılarına çağırdı.

Öğretmen katın en sonundaydı. Ağır demir kapının ardından olanca sesiyle dersleri bağırmaya başladı. Sorular soruyor, sözcük ve deyimleri heceliyordu. Gönüllü öğrenciler pis, bozuk duvarlara çalakalem yazıyorlardı o arada. Kaba ve düzensiz bir öğretim yolu bu, ama iş görüyordu. Sözcük ve deyimleri içgüdüsel olarak kullanacak kadar öğrenene dek, öğrendiklerini sürekli konuşmaya çalışıyordu herkes. İrlandaca dersi, ben düşüncelerime geri döndüğümde sürüp gidiyordu. Daha şimdiden yola koyulmamışlarsa, evde öğleden sonraki ziyaret için hazırlandıklarını düşünüyordum. Büyük olasılıkla benim kadar heyecanlıydılar. Zaman geçmek bilmiyordu.

Onlar için zor bir gün olacaktı. Bekleyecekler, kuyruğa girecekler, davar gibi bir kapıdan diğerine sürülecekler. Bir onur kırıcı aramadan diğerine. Sonunda ziyaret odasına varmadan önce, gardiyanların alaylarına ve horgören, pis bakışlarına kat-

lanacaklar. Sonra da dışarı çıkmak için her şeyi yeniden yaşamak zorunda kalacaklar.

Bir gardiyan binanın en tepesinden alay etmeye ve bağırmaya başladı. Sürmekte olan Galce dil dersini bozmaya çalışıyordu. Ama çocuklar onu dikkate almadan devam ettiler. Her zaman olurdu bu. Hiçbir şey elde edemeyen gardiyanlar çok geçmeden bezer, vazgeçerlerdi. Yeniden şiltenin üzerine oturdum. Vücudum hâlâ ağrıyordu. Saatler geçtikçe çürükler daha da morarıyordu. Çok yorgundum, kolayca tükeniyor, uzun zaman egzersiz yapamıyor ya da temiz hava soluyamıyordum. Çok zorlanıyordum. Öğleden sonraki ziyareti düşünmem, düşünce yeteneğimi azaltmıştı. Ölü yoldaşlarımı ve onların ailelerini hatırlayarak, her zaman senden daha kötü olan biri var, dedim kendi kendime.

"Ben en azından ayda bir kez görebiliyorum," derdi annem. "Miltown Mezarlığında olmandan daha iyi."*

Fakat Miltown'un yeğlenir bir seçenek olduğu zamanlar da yok değildi. Bazen öyle dayanılmaz hale geliyordu ki, cehennemi karabasandan kurtulabileceğin sürece, yaşayıp yaşamamak sorununu önemli olmaktan çıkıyordu. Nasıl olsa ölmüyor muyuz, diye düşündüm. Bedenlerimiz gün günden hareketsizleşmiyor mu? Yaşayan bir ölüyüm şimdi. Altı ay sonra neye benzeyeceğim? Bir yıl sonra diri bile olmayabilirim. Kafamda saatlerdir dönüp duran bir düşünce endişelendirirdi beni eskiden. Artık endişelenmiyorum. Çünkü bana yapabilecekleri tek bir şey kaldı: Öldürmek. Bunu bir süredir biliyorum. Allah bilir, içimizden birini öldürmüşlerdir bile! Ama teslim olmamaya kararlıyım. Bana istediklerini yapabilirler. Ama asla boyun eğmeyecek, beni suçlu çıkarmalarına izin vermeyeceğim.

Onların işkencelerine yenik düşmektense ölmeyi yeğleyeceğimi düşünmek ürktücü geldi bana. Tek başıma olmadığımı da biliyorum, aynı biçimde düşünen birçok yoldaşım var. Ölü yoldaşlarımı düşündüm yeniden. Bir gün yan yana olduğumuz dostlar ertesi gün ölüyordu. Belfast'ın milliyetçi gettolarında yabancı askerler ve sekter katiller tarafından öldürülmek üzere doğup

* Bobby sonunda Milltown Mezarlığına gömülmüştür.

büyüyen, tıpkı benim gibi kızlar ve erkekler. İşgal edilmiş altı ilde kaç tanesi onların elinde öld? O kadar çok ki! Her yenisi bu çokluğa bir tane daha ekliyor! Daha ne kadar İrlandalı ölecek? İngilizler yeteri kadar öldürdüklerine karar verip İrlanda'dan ilelebet gitmeye zorlanana dek daha ne kadar yaşam heba olacak? İçerisi de dışarısı da aynıydı: Her yönden üstüne çullanan baskı. Her köşede silahlı bir İngiliz askeri, her caddede acı ve keder paylarına düşen.

Direnmekten, savaşmaktan gurur duyuyordum. Dışarıda bizi yok edemezlerdi; cehennem deliklerinin içinde acımadan işkence ediyorlardı bize ve gene yok edemiyorlardı. Korkuyordum, ama teslim olmayacağımı biliyordum. Boyun eğmektense tüm işkence silahlarının zalim gücünü göğüsleyebilirdim. Sarınmak için battaniyelerimi çekiştirdim ve bir süre uyumayı umarak üstüme örttüm. Gardiyanlar daha iki saat gelmeyeceklerdi. 'B-' bu gece sekiz buçukta gelirdi. Bu arada onun yerini kimin alacağını merak ettim. Gözlerimi ve aklımı çevreye kapayarak, çok geçmeden öğreniriz diye düşündüm.

"Hücre temizliği! Hücre temizliği!"

Sıçrayarak uyandım.

Teneke kova tangırdadı. Ürpererek soğuk terler dökmeye başladım. Çabucak ama zorlukla ayağa kalktım. Kramp girmesinden korkuyordum. Bir şeyim yoktu, yalnız birkaç saniye için baş dönmesinin getirdiği kararma ve geçici duyu kaybıyla mücadele etmek zorunda kaldım.

Göz kararmasını yendim ve kapıdaki ufak deliğe yollandım. Pee Wee'nın hücresinin yanındaki kapı açıldı. 'A-', 'C-' ve 'B-'nin ikamesi 'D-' girişin çevresindeki yarım dairede duruyorlardı. Dört iğrenç emireri vardı yanlarında. Biri lastikli bir alet (su gölcüklerini akıtmak için kullanılan lastik kenarlı sopa) taşıyordu. John O'Brien kapıya doğru yürüdü. Battaniyesini omuzuna atmıştı. Oturağı yere boşalttı ve hücreesine geri döndü. Sopalı emirerinin emre ihtiyacı yoktu. İlerledi ve sidik gölcüğünü yeniden hücreye, John O'Brien'in şiltesine doğru süpürdü. Arkadaşların çoğu, geriye kalan sidiği dışarı atmak için boş lazımlığı kullanarak, lazımlıklarının içindekini kapılarının altından

dışarı süpürüyorlardı. Benim kapımın altı çok dardı. Tepede ve yanda büyük bir açıklık vardı, ama böyle bir işlem için pek elverişli değildi. Kapım açıldığında John O'Brien'in yaptığı gibi zor yolu seçip, oturağı Kanada doğru boşaltacaktım. Yapılmak zorundaydı. Hücremde çiş dolu bir oturak bulurlarsa, senin ve yatağının üstüne dökerlerdi. Deri yüzmenin ya da bizim durumumuzda bir savaş tutuklusunu parçalamanın bir tek yolu yoktu. Üstelik bunlar artık çok eskimiş yöntemlerdi. Katın bir ucundan öbür ucuna kadar giden dayak hücreleri vardı. Kapısı açılacak olanın kim olduğu farketmezdi. Salt başka bir baskı uygulamasıydı bu. Daha fazla işkenceye hazırlık! Oturağı kaptım ve eylem için hazır bekledim! Bir hücre arkadaşım olsaydı daha iyi olurdu diye düşündüm, manevi destek arayarak. Fakat Seán de kendi başınaydı, bu sabah zavallı Pee Wee de. Birini alacaklardı. Bu dışkı dökme işinin tüm amacının bu olduğunu anlıyordum. Hepimiz bunu çok iyi biliyorduk.

Kapımdaki kilit beni alarma geçiren sesiyle şangırdadı. Olabileceğin en iyisini umarak, bir elimde oturak, hazır ve dengeli bekledim. Kapı açıldı. Onlara bakmadım bile. Oturağı yere yaklaştırdım ve içindekileri yere boşalttım. Kahrolası parlak botlarına sıçratmasın diye dua ediyordum. Hiç gelmeyen bir yumruk beklentisiyle başımı dikleştirip geri yürdüm. Suratlarına baktım. 'C-' ve 'D-' kafayı bulmuşlardı. 'A-' her zamanki gibi sırtıyordu. Emireri ortaya çıktı ve geri çekilmeye karar vermeden önce, kokulu pisliği hücremin içine, şiltemin yanlarına ve altına doğru süpürdü. Kapı hızla kapandı. Şiltemi kaldırdım ve sidiği pis köpükten yere sıkmaya başladım. Sonra gölcüğü ayağımla kapının altına sürmeye giriştim. Uzun, yavaş bir işlemdi. Kapı sıkışık ve dardı. Sidik yavaş yavaş süzülüyordu. Katta dökme işlemi sürüp gitti. Kova tangırdadı, tehlike işareti bu. Ara sıra duyulan bu ses, boşalan bir oturak daha demekti. Gerilim neredeyse iğrençti.

Sonra olan oldu. Ani bir gürültü, bağrışlar, haykırışlar ve zehir dolu çığlıklar. Kova yere çarptı ve sersemletici yumruk sağanağı kat boyunca hücumla geçti. Birinin kafasının demir borulara çarpılması gibi sesler tüm hücrelerde çınladı. Oturağı yere atıp gözümü küçük deliğe dayadım. Bir ses "daha vurun," diye

haykırdı. 'A'-nın "bu kadar yeter!" diye bağırdığını duyana kadar, yaygara sürdü gitti. Ters yönden deli gibi koşan birkaç gardiyan geldi. Ağır botları, koridorda birikmiş pis kokan sidik gölcüklerine bastığında ses çıkarıp sidik sıçratıyordu.

"Ceza hücreleri için bir vagon getirin," diye bağırdı 'D', o iğrenç, kaba sesiyle. Yumruklar ve dayak bir süre daha devam etti. Sonra ayak sesleri ve pis pis gülmeler. Bunları, su hışırtısı gibi ses çıkaran, gittikçe hızlanan ayak sesleri izledi. Dört siyah üniforma görüş alanından hızla geçti gitti. Çıplak bir vücudu ayaklarından sürüklüyorlardı. Sırtı yere çarpıyor, başı betona vuruyordu. O kadar hızla geçti ki, kim olduğunu anlayamadım. Fakat kim olursa olsun, yüzünde ve bedeninde kan vardı.

Birkaç saniye her şey durdu. Uğursuz, beklenen sessizlik geri döndü. Aynı gürültüler yeniden ortaya çıktığında sidik gölcükleri sallanıp dalgalandı; giderek hızlanan ayak sesleri, boğuk sesler, vuruşlar ve su hışırtısı. Bir başka siyah silüet kümesi daha görüş alanından geçti. Gene kanlı bir bedeni ayaklarından sürükleyerek. Hışırtı durdu ve çıplak bedeninin canhıraş feryatları, katın sonundaki kuru, güneşli yüzeye vardığından azaldı. Korkunç sessizlik gene çirkin rolünü oynuyordu. Gerilim bir giyotin gibi havada asılı kaldı. Soluk almaya bile cesaret edemiyordu kimse. Kendilerine yüklenileceğinden korkuyorlardı. İçler acısı bir şeydi ve sonu gelmez görünüyordu. Katın altından canhıraş bir feryat yükseldi.

"**Tiocfaidh ár lá!**" diye bağırdı biri. Duvarlarda ürkütücü yankılar yarattı. Pencereye hızla çarpan bir kiremit gibi darma-dağın etti sessizliği. Yüreklendirdi. Her hecesine keskinlik ve nefret çakılıydı sanki. "**Bizim de günümüz gelecek!**" Anlamı buydu. Günümüz gelecek dedim kendi kendime ve Tanrı yardımcınız olsun 'A-', 'C-' ve 'D-'. Senin de 'B-' ve topunuzun da. Çünkü hepiniz aynısınız işkence bezirganları.

"**Tiocfaidh ár lá!**" Kapıdan dışarı bağırdım. Katın altındaki çocuklardan biri şarkı söylemeye başladı. **A Nation Once Again** bütün kapıların ardından çınlayıp yankılandı. Herkes bu pis sessizliği kırmaya katıldı. Şarkı ruhumuzu canlandırıyor, sarsılmaz moralimize destek oluyordu. Pis pis kokan sidik kapıdan içeri

sızdı. Gözlerim yaşardı kokudan, gençim yandı. Emirlerleri The Sash'la karşılık vermeye giriştiler. Ama gürültü onları bastırdı. Şimdi boş olan oturaklar, meydan okuyarak ve öfkeyle kapılara hızlı hızlı vuruluyordu.

"Tiocfaidh ár lá! Elbette!" dedim, "er ya da geç."

Geriye kalan sidik gölcüğünü ayağımla dışarı atma işinin başına döndüm. Kapı altına doğru ittim. Son sidik damlası da yavaş yavaş kapının altında kaybolduğunda, gürültü durulmaya başladı. Oturağı çöplerin üstüne fırlattım ve şiltemin üstüne oturdum. Ayaklarım nemli bölgeden uzak duruyor, kafam karışık, bitkin ve gergin. Asla elde edemediği ferahlık ve rahatı istiyordum.

Gürültü tamamen dindi. Seán duvara vurdu. Her zamanki gibi ilgili.

"İyi misin Bobby?" dedi.

"İyiyim, Seán. Senden ne haber?"

"Hücreme gelmediler bile," diye yanıtladı.

"Sürüklenen kimdi?"

"Bilmiyorum," dedi. Öğrenmek için diğer hücrelere haber yolladığını da ekledi.

"Ama sanırım bütün dayak faslı 'C-' ile 'D-' yaptılar." dedi.

"Yapmışlardır," diye ona katıldım.

Hattın ucundan bağırdı arkadaşlardan biri, "Hey Seán! Lian Clarke ve Seán Hughes'du sürüklenenler. Dayağın çoğunu 'C-' ile 'D-' attı. Süpürgeli emirleri iki arkadaşına deli gibi vurdu. Nedeni yok Seán. Her zamanki gibi. Hücrelerine dönerlerken saldırdılar onlara."

Arkadaşlarla pencereden olup biteni değerlendirmesi için Seán'i bırakıp yeniden yürümeye başladım. Her an ziyaret için çağrılabilirim düşüncesi vardı kafamda. İki arkadaşım -ve daha önceden de Pee Wee O'Donnell'in- dövülmesi geçici olarak şevki mi kırmıştı. Şimdi ceza bloğunda terasta yattıklarını düşünmek-

ten kendimi alamıyordum. Orada, sonunda işkence merkezi içinde işkence merkezi kurmayı beceren sadist gardiyanların elinde bir kez daha vahşice dövüleceklerdi herhalde.

Orada neler olduğunu öyle iyi biliyordum ki. Her biri eziyete uğruyordu. Ceza bloğu işkence, vahşet ve zulümü simgeliyordu. Gardiyanlar bile biliyorlardı bunu, ama söyleyemezlerdi. Birkaç ay önce üç günüm geçti orada. Tüm hayatımm en uzun ve en katlanılmaz üç günü. Gardiyanlar çıplak halde hücremden aldılar ve karartılmış bir vagonla ceza bloğuna taşındım. Vardığımızda, vagondan aşağı ayağımı atar atmaz her yandan kıştırıp yumruklamaya ve tekmelemeye başladılar. Tek bir sözcük bile edilmedi. Tehdit olarak bile. Ben cumhuriyet yanlısı bir battaniyeciydim. Bu da ileri gitmek için gerek duydukları nedendi. Sert, molozlu yol boyunca saçlarından ceza bloğunun kapısına doğru sürüklenirken ne olduğunu güç bela kavradım. Bir tanesi içerdeki gardiyanın gelip kapıyı açması için zili çaldı. Ayaklarının dibinde yatıyordum, korkudan donmuş, şok olmuş ve soluğum kesilmiş bir halde. Kalbim küt küt atıyordu. Vücudum ateş gibiydi, çıplak tenimi kesip bereleyen katı betondan lime lime olmuştu. Yüzüm, başımdaki bir yarıktan fışkıran kanla sıcak ve ıslaktı. Kütük gibi kıpırdamadan durdum. Ölü taklidi yapıyor, ayık olmadığımı düşünerek rahat bırakmalarını umuyordum. Soğuk, sert, kapkara yere değen yanağım, etkili soğuğun farkında değildi. Bir "Hail Mary" mırıldanmaya başladım. Yaklaşan anahtar şakırtısını duyduğumdan, hızla bir de "Act of Contrition" söyledim. Birkaç eldivenli el beni kısıkvrak yakaladı ve ellerimle ayaklarımdan sıkıca tuttu. Ayaklarımı yerden kesip birden geriye salladılar. Gövdem tüm ağırlığıyla yeniden ileri fırladı. Başımı kapıdaki yol yol demirlere çarptım. Beni yere attıklarında gökyüzü üstüme çökmüş gibi oldu. İkinci harekette gözümde yıldızlar çaktı. Zifiri karanlıkta ansızın ortaya çıkan donanma fişeği gösterisi gibi. Ceza bloklarındaki hücrelerden birinde yerde yatarken kendime geldim.

Gözlerimi açtım. Başım dönüyordu. Tavandaki parlak ışık sarmal bir biçimde aşağıya inip gözlerimi kamaştırdı. Başımdaki ağrı dayanılacak gibi değildi. Tüm vücudumu dondurucu ağrı ve acılar sarmıştı. Yere çivilenmiş gibi uzandım. Hareket etmekten

korkuyordum. Şişmiş dudaklarımda kan tadı, nerede olduğumu ve ne olduğumu bulmaya çalıştım. Beton yer çok soğuktu; ya soğuğu defedecektim, ya da daha sonra belki de zatürrenin sonuçlarını çekecektim. Bunu biliyordum. Önce yavaşça dizlerimin üzerine doğruldum. Duvarlar üstüme geliyordu. Düştüm. Sonsuzluk gibi bir süreden sonra yeniden denedim, ağrı spazmları vücudumu neredeyse kullanılmaz hale getirmişti. Dizlerimin üzerine doğruldum. Kesik ve sıyrıklardan sarkan çıplak etim soğuk döşemeye yapıştıkça derim yanıyordu. Ayağa kalktım. Ayaklarımın üzerinde durdum. Neredeyse yeniden düşecektim. Ama duvarın yardımıyla, iskemle görevini gören beton kalıba doğru sendeleyip üstüne düştüm. Ölüyormuş gibi hissettim kendimi. Acı ve şoktan aklım başımdan öyle gitmişti ki, ne yapacağımı bilmiyordum. Düşünemiyordum bile. Vücudumun en ufak devinimi beni titretiyor ve acıdan soluğumu kesiyordu. Hücre kapısı açıldığında, bağırma noktasma gelmişim. Beyazlara bürünmüş bir emireri hücreye girdi. Beyazlı muhteşem görünümlü gardiyan incelemeye başladı beni. Bedenimde parmaklarını gezdiriyor, yoklayıp parmak atıyordu. Bir doktoru soytarınca taklit ederek, hücrenin girişinde duran gardiyan dinleyicileri etkilemeye çalıştı.

O bu gözlemleri ya da yaptığı neyse işte onu yaparken, doktoru görüp muayene olmam için önce banyo yapmam gerektiğini kibirli bir edayla açıkladı. Ona inanmadan baktım. Söylediğini daha sert ve tehdit edici bir sesle tekrarlardı. Ne yaptığımı biliyordu. Yaralı olduğumu ve benimle hemen ilgilenilmesi gerektiğini biliyordu. Ama beni baskı altında tutuyor, bana fidye öneriyordu. Banyo yoksa tedavi de yok. Üstelik öyle canım acıyordu ki, bırakın banyoyu, zor hareket ediyordum. Protestomdan vazgeçmeye de niyetim yoktu. Yaralansam da, ölsem de ona ya da başka birine baş eğmeyecektim. Ne olacağını biliyordum. Ültimatomu emre dönüştü.

"Geber," dedim kızarak. Etrafta dolaşan işkenceci, merasimsiz ve "neren incindi?" bile demeye zahmet etmeden, beni paçavra dolu bir sepeti kaldırır gibi kaldırıp doldurulmuş olan banyoya taşıdı. Bir kalıp sabun gibi attı suya. Buz gibi soğuk suyun verdiği şoktan neredeyse nefes alamaz oldum. Su, paçavraya dönmüş

vücudumu yuttu sanki.

Bolca dezenfekte edilmiş su çıplak etime saldırdıkça vücudumun her parçası acımasızca sızladı. Dondurucu, acı veren sudan çıkmak için ani ve cesur bir atakta bulundum. Ama gardiyanlar koyvermedi beni. Bu sırada bir tanesi zaten lime lime olmuş vücudumu ağır, kıllı bir fırçayla ovmaya başladı. Acıdan büzüştüm ve kurtulmak için mücadele ettim. Fakat ben ne kadar dövüşürsem, onlar da demir pençelerini o kadar güçlendiriyorlardı. Gözyaşlarım sel gibi akmaya başladı. Soluk alabilseydim bağırırdım. İşkence görmüş vücudumun her yerini fırçalamayı sürdürdüler. Kovalarla buz gibi su ve sabunlu sıvılar döküyorlardı. Soğuk sudan çıkartıldığımı hayal meyal hatırlıyorum -sadist gardiyan erbezlerimi sıkıp vücudumun mahrem yerlerini fırçaladı. En son hatırladığım şey bu. Birdenbire bayıldım.

Geniş kahverengi bir battaniyeye sarılarak cezaevi revirine kaldırıldım. Burada doktor beni muayene etti. Revirde iki saat kaldım ve mumya gibi sarılmış, bir gözüm morarmış, başımda yedi dikiş, hücreme geri döndürüldüm. Çiş ve küfkokan tek bir pis battaniyeye sarınarak oturdum orada. Bir parça şaşkın olmakla ve hâlâ yapılan işkenceyi algılamaya çalışmakla birlikte, dinginliğimi yeniden kazandım. Ama neler olabileceğine ilişkin düşüncelerle bu da gölgelendi çok geçmeden. Kimse bir şey yapmazdı benim için. Ne kadar soyutlanmış, yalnız ve yaralanabilir olduğunu anlatamam. Onların insafına kalmıştım ve bu sözcüğün anlamını da bilmiyorlardı. Daha önce öğrenmiştim bunu. Soğuktan donuyordum. Belki de en beteriye bu. Kendimi ısıtmak için yürüyüp idman yapamıyordum. Ve kendime acıyordum. Gardiyanlar daha sonra geri geldiler ve normal gülünç mahkemede yargılanmak üzere Cezaevi Yöneticisinin önüne çıplak çıkarmak için beni hücreden dışarı sürüklediler yeniden. Onların önünde çıplak durdum. Aşağılanmış ve utanmıştım. Daha önceki dayak yüzünden başım ağrıdan çatlıyordu. 'Bir emre itaatsizlik'ten -yani makatımı yoklayıp parmak atmaya girişen bir gardiyanla işbirliğini reddetmekten- yargılandım. Diğer bir deyişle, buna izin vermeyi doğrudan ve şiddetle reddetmiştim. Fakat yargılandım, çünkü bunu yapmaları için beni koyvermemeleri üç ya da dört kişiyi gerektirmişti. İlgili gardiyan beyazlı

olandı. Amaç tamamen beni aşağılayıp küçük düşürmek olduğundan (ki bu da direnişimizi kırmak için yapılan genel işken-
cenin bir kısmıydı), bir beyin cerrahı olsaydı bile benim için far-
ketmezdi. Suçlu bulundum -zaten başka bir şey ummuyordum-
ve ceza hücrelerinde üç gün geçirip, kibarca 'bir numaralı perhiz'
denilen açlıktan ölme perhiziyle beslenmeye mahkum oldum. Bir
aylık ceza indirimim yandı, yani iki aylık ceza sürem! Meseleyi
güzelce kılıfına uydurmak için, bu sabah neredeyse beni öldüre-
cek olan dört gardiyana saldırmakla ve hoşlarına gitmeyen şeyle-
ri saklamak için de, yaraları kendi kendime açmakla suçlandım.
Resmi bir şikayette bulunmaya kalkarsam, cezaevi çalışanlarına
iftira atmakla suçlanacağım da dolambaçlı bir yolla bildirildi.
Nasıl kazanabilirsin ki diye düşündüm. Ve Ziyaretçiler Heye-
ti'nin önüne çıkmadan önce geri gönderildiğim hücreme doğru
sürüklerken kusacak gibi oldum. Üç gün orada kalıp ayın sonun-
da bir onbeş gün için yeniden gelecektim. Ziyaretçiler Heyeti
sağlayacaktı bunu.

Hücre buz gibi, yavan ve yalnızdı. Daha önce de kalmıştım ora-
da. Bu yüzden ne kadar yalnız ve dayanılmaz olacağını biliyor-
dum. Beton döşemedeki levha, yatak; beton çıkma, masa ve beton
kalıp, iskemle görevini görüyordu. Bir İncil, oturak ve bir de su
kabı vardı görünürde. Orada üç gün kaldım. Gerçi birincisi kadar
acımasız değildi ama, iki kez daha dövüldüm. Oturaktaki pisliğin
dökülmesi gerektiğinde benden ödün istemeye kalkıştılar.

"Onu boşaltmak için cezaevi giysilerini giy," dediler.

Reddettim. Böylece pislik yere döküldü ve orada kaldı. Aldı-
rmadan üstüne basıp geçtim. Isınmak zorundaydım. Vücudum
sürekli uyuşuyordu. İlk iki gün zorla yürüyebildim. Ölüm orucu
etkisini gösterdikçe gitgide daha da halsiz kalıyordum. Günlük
yemeğim kahvaltı için kuru, bayat iki ince dilim ekmek ve bir bar-
dak soğuk koyu çaydan ibaretti. Öğle yemeği içinse küçük bir ka-
se su gibi çorba. Akşam üzeri çayı sabahkinin aynıydı. Üçüncü
gün yeniden bayıldım ve soğuk beton döşemede, bilincim daha
sonra kendiliğinden yerine gelene kadar yattım.

H-Blok'a döndüğüm zaman ölü gibi görüntüme gardiyanlar bi-
le şaşkınlıkla bakakaldı. Fiziksel olarak bitkindim ve akılca

tükenmiştim. Açlık, dayaklar, zoraki banyo, sıkıntı ve soğuk aklımda kaldı. Kin, nefret ve intikam düşünceleriyle beni derinden yaraladı. İki hafta sonra oraya bir on beş gün daha katlandım. Önceki karabasanın aynıydı, üstelik beşle çarpılmışı. Çılgın bir hayvan gibi yaşadım, ellerimle yiyordum. Her üç günde bir beni aç bırakıyorlardı ve ben bir kez daha kir pas içinde ağır ağır yürüyordum. Isınmak için idman yapıyor, dayak yiyor, kendime dua ediyor, uykumda ağlıyor, onlara teslim olma, vazgeçme dürtüsüyle sürekli savaşıyordum.

Ama ayakta kaldım. Onları yine yendim. İşkence zindanları ve onları yöneten sadistler vücudumu harap etti, ama canlılığımı kırmayı başaramadılar. İşkence öncesi görüntümü kazanmam üç hafta aldı. Aklım ise asla iyileşmeyecek. Kaçımızın bu karabasanı yaşamak zorunda kaldığını allah bilir. Zavallı Pee Wee ve diğer iki arkadaş şimdi tüm bu işlemlerden geçecek. Kaçımız daha maruz kalacak ve biri ölümüne dövilene kadar bu daha ne kadar sürecek, merak ediyorum. Şiltene yeniden oturarak, "bütün bunlar ne zaman sona erecek?" diye sordum kendime.

Öğleden sonra oluyordu ve ilk endişe kırıntıları kafamda gezinmeye başladı. Ziyaret için neden çağırıyorlar? Oturdum. 'A-nm, ziyaretçilerinin geldiğini bildiren, binanın en üst katındaki telefonun çalmasını dört gözle bekliyordum. Zamanı geçirmek için pis battaniyelerimin birinden iplik parçaları çekip örmeye başladım. Daha sonra işe yarar bir hale getirmeye çalışıyordum umutla. Bir parça kar açık pencereden içeri düştü. Ardından diğer büyük bir yığının daha düşeceğini haber veriyordu tehdit edercesine. Öğleden sonra güneşi parlaklığını kaybetmeye başladı. Her geçen dakika daha da donuklaşıyordu. Tarlalardan geçerek yuvaya dönen kargaların gürültüleri keskin öğleden sonra rüzgârında çok net işitiliyordu. Ayağa kalkıp pencerenin kenarında durdum. Kargaların uzaklaşmalarını ve onlar hızla hareket ederlerken çevreyi birer birer aydınlatan farklı renklerde binlerce ışığı seyrettim. Gözlerimin önündeki tüm alan çok geçmeden ışık yığınınına dönüştü. Karla kaplı telin parlamasına neden oldu. Günün soğuk ışığı söndü ve karanlık bastı. Örölmüş ipi şiltemdeki bir deliğe saklarken, çok geç oluyor diye düşündüm. Giderek artan bir paniğin içime yerleştiğini hissettim. Ziyareti-

me ne olduğunu merak ediyor, varsayımlarda bulunuyordum. Saat en azından 16. 30 olmuştur diye düşündüm. Ne olmuştu? Telefon çaldı. O özlemle beklenen sözleri işitmek umuduyla kulak kabarttım. 'A-' binanın en üst katındaki gardiyan tarafından çağrıldı. İşte geldi, diye düşündüm heyecanla. Gelişmeleri beklemek üzere sabırsızca oturdum. Dakikalar geçti, ziyaretçim olduğunu gösteren hiçbir belirti yoktu hâlâ. Beş dakika! Şimdi on dakika! Sonra anahtar şangırtıları ve yaklaşan ayak sesleri. Kilitteki uyaran şangırtı ve kapı açıldı. 'C-' ve 'D-' vardı kapıda.

"Hey serseri, ziyaretçin var," dedi 'C-' dişlerinin arasından. Her hecesine nefret sinmişti. İşler 'C-'nin istediği gibi gitseydi, ateş edilmek üzere en yakın duvara dizilebilirdim. Şiltemden kalktım. Battaniyeleri üzerimden atarak yere düşürdüm ve belime bir havlu sardım. Katın sidikli koridoruna doğru yürümeye başladım.

Koridor hücrelerden daha sıcaktı. Hemen farkettim bunu. Sonuncu hücreye gelene kadar sidik nehrine basarak yürüdüm. Bu hücrede cezaevi giysileri depolanmıştı. Görüşe çıkış, üniforma giydiğimiz tek zamandı. Çevreme bakıp en yakın giysi takımını kaptım. Tam üstüme giyiyordum ki, "evet, havluyu bırak ve şu aynanın önünde dur," dedi 'D-'. Döşemede duran büyük aynayı gösteriyordu. Söylediğini yaptım. Sonra eğilip parmak uçlarıma dokunmamı söyledi. Reddettim. 'A-' çağrıldı ve hücreye geldi. Üçü de beni yakalamayı başarıp zorla öne eğdiler. 'C-' makatımla oynarken 'A-' ile 'D-' beni tutuyordu. Birkaç saniye sonra pençelerini çektiler. Doğrulup giyinmeye başladım.

"O... çocuklar," dedim kendi kendime. Ağzımı açmamı istemediler bile. Niyetleri üstümü aramak değil beni aşağılamaktı!

Giyinmiş ve nefret içinde hücreden çıktım. Ağzımı aramadıklarını kafama yerleştirip, en kötü olayın henüz olmadığını hatırlattım kendime! Binaının en tepesindeki demir kafeslerin ardına kilitlediler beni. Keder verici bir görünüşüm vardı: Kirli bir yüz, taranmamış saç ve sakal, üstümden dökülen, birkaç numara büyük cezaevi üniforması. Aldırdığım yoktu. Ama görünüşüme sövmek beni rahatlattı çok geçmeden! İşkence görüyordum, manikür değil. Bir gardiyan geldi ve kafesin kapısını açtı. O sırada

başka bir gardiyan görüş yerine götürmek için bekliyordu. Dışarı çıkarttı beni ve avlu kapısının dışında duran kapkara transit vagonuna bindirdi. Motor çalıştı ve karanlığa egzoz dumanı püskürttü. Kaskatı sıraya otururken korkudan titredim. Diğer kattan ya da Bloklardan arkadaşlardan bazılarının vagona ziyarete gidebileceklerini umuyordum. Ama vagon boş ve karanlıktı. Refakatçi gardiyanım vagonun arkasına tırmandı ve kapıyı kapatarak karanlığa mahkum etti beni.

"Tamam!" Vagon şoförüne bağırdı, o da hemen hareket etti. H-Bloklarının ön kapısından geçtik -Ölüler Dünyasının ön kapısı, diye düşündüm. Gardiyan açık kalmış kapıya söverek, sağa sola çarpmasını önlemek için tuttu. Benimle konuşmaya çalıştı.

"Ne zamandan beri battaniye protestosundasın?" diye sordu ve hemen ardından ekledi, "eyleme son vermeyi düşünmüyor musun?"

"Hayır," diye yanıtladım kuru bir şekilde.

"Hiçbir yere varmıyorsunuz," dedi ciddi ciddi.

"Yola çıktığı şeye erişene kadar kimse varamaz," dedim sertçe.

"Deli olmalısın," dedi. "Senin yerinde olsaydım yaptığını yapmazdım."

"Eminim yapmazdın," dedim. "Belki de senin bir gardiyan, benim bir Siyasi Tutuklu olmamın nedeni de budur." Karanlıkta çok sessizleşince, bu son yorumdan hoşlanmadı diye düşündüm. "Eminim ki yüzü kızarmıştır," dedim kendi kendime.

"Üstelik," dedim taşı gedğine koyarak, "sonunda ümitlerinin boşa çıktığını herkesten daha fazla hissetmeye adaysın."

"Nasıl yani?" diye mırıldandı.

"Ha," diye ekledim, "İngiliz hükümeti siyasal bir kalemin etkisiyle bize yeniden siyasal statü verdiğinde, ya da daha iyisi çekilme niyetlerini ilan ettiklerinde, ki durum onları zorladığında pekâlâ yapabilirler bunu, budala yerine konmuş olacaksın. Bakalım o zaman ne yapacaksın?"

Sinirli sinirli, "bu dediğin asla olmayacak," dedi.

"Elbette olacak," dedim. "Kıbrıs, Ürdün ve Filistin gibi yerlerde yaptılar da üstelik. Evet, hiç kuşkusuz gene yapacaklar," diye ekledim vagon birdenbire durduğunda. Gardiyan kapıyı açtı ve aşağı atladı. Onu izlemem için beni bekledi. Dikkat ettim, şimdi eskisi gibi canayakın değildi. En iyisini bile korkutuyordu bu düşünceler. Hiçbiri kendi başına kalma düşüncesinden hoşlanmıyordu, özellikle işlemiş oldukları ve hâlâ işledikleri suçlarla. Bunların hesabı onlardan sorulacaktı. Ziyaretlerinden dönenlerle canla başla ilgilenilen arama kulübelerinin yanından geçtim. Hepsi soruşturma için geri gönderilen tutuklularla adi suçlulardı. Battaniyeciler için özel arama kulübesi vardı. Diğer bütün kulübelerden ayrıydı bu. Korkunç ve dehşetli görünüyordu. Kar parçaları tahtadan yapılmış duvarlarına yapışıyor, ona yalnız, harap bir görünüş veriyordu. Ama çok etkiliydi elbette. İçinden gelen ağır bir yumruk sesi ve bir çığlık çok geçmeden bunu doğruladı.

Ziyaret binasına girdim ve gardiyan götürüleceğim ziyaretçi kulübesinin hangisi olduğunu öğrenmek üzere uzaklaşırken, ben parlak ışık altında durdum. Düzinelerle gardiyan yanımdan geçerken tepeden tırnağa süzüyordu beni. Bazen üstü kapalı yorumlar yapıp alay ediyorlardı. Üstünde durmadım. Çevremdeki telaş inanılmaz bir şeydi. Böyle bir hava değişikliğine alışık değildim. H-Blokta her gün kuşatıp üstüme abanağ öldürücü gerilim dolu hava değildi buradaki. Birçok pis gardiyan vardı, kabul, ama başka işlerle ilgiliydiler. Ve şükür ki bu kez değişiklik olsun diye ilgilendikleri ben olmadım!

Gardiyan geri döndü ve beni büyük bir ziyaret odasına götürdü.

"7. Kulübe," dedi.

"Eyvah," diye düşündüm, "7. Kulübe, kulübelerin en sonunda, orada sinsininsin dolaşan gardiyanlar cirit atar." Gardiyan ziyaret odasının kapısını açtı ve büyük bir odaya girdim. Sanki oyun gibiydi. Önce fısıltılı konuşmalar uğultu halinde çarptı. Sonra sigara dumanları, açık kulübelerde masalara abanmış, fısıltıyla ve mırıldanarak konuşan sıkış tıkkış küçük ziyaretçi kümelerinin

renkli giyimi, birbiriyle aptalca şakalaşıp bir aşağı bir yukarı gezinen ve ağız dolusu gülüşmeleri çevreyi kaplayan kapkara gardiyan yığını. Kulübelerin sıralanışına bir göz attım; 12, 11, 10, 9 ve 7. Kulübeye doğru yöneldim. Açık kulübelerden dostça, candan yüzler gülerek cesaretlendirdi beni. Yaşlı kadınlar, yoldaşlarımın eşleri, kız ve erkek kardeşleri, çocukları ve babaları. Yapabildiğim kadar içten gülümsedim. Onlara üzüntü ve sempatiden daha öte şeyler duyuyordum.

Yaşlı bir kadın seslendi bana, "Tanrı seni korusun oğlum." Sonra ekledi, "yüreğini ferah tut."

Ağlayacak gibi oldum.

"İleride." Gardiyanlardan biri hırladı. Yanlarından geçerken şaşkın şaşkın kulübelere göz gezdirdim. Yoldaşlarım ve aileleri gülümseyip bana sesleniyorlardı. 7. Kulübe'ye yöneldim. Kulübenin yanış tarafına oturdum düşünmeden. Yakınımda sinsice gezinen gardiyanlar neredeyse çiğ çiğ yiyeceklerdi beni.

"Bu iskemleden kalk, masanın bu yanına geç," diye parladılar. Kimin en üstün ve en alçak olacağını görmek için birbirleriyle yarışıyorlardı görünüşte.

Yerimi değiştirdim.

"O... çocukları," dedim kendi kendime.

Kulübenin yanından geçerken yaşlı bir dost, Derry aksanıyla "Nasılsın oğlum?" diye seslendi.

"Yaşıyorum," dedim. Doğrusu da buydu. Ne fazla ne eksik!

"İyi ol oğlum, Tanrı her birinizi korusun," dedi başka biri de. Konuşması Tyrone aksanını andıran orta yaşlı bir kadındı. Tyrone'de oturuyorsa gelmesi uzun diye düşündüm, yarım saatlik bir ziyaret için.

Gardiyanlar sinsi sinsi bir aşağı bir yukarı dolaşmayı sürdürüyorlardı. Hep tetikteydiler, konuşulan her sözcüğü dinliyorlardı. Refakatçının yanısıra üç tanesi daha kulübenin yanında durdu. Üç ya da dört kişi kulübenin hemen yanında olan ayırımın yanına geldi. Sonra annem, babam ve kız kardeşim on-

ların ardından görüldü. Ziyaret kulübesine yaklaşırlarken, onları karşılamak üzere ayağa kalktım. Annemin, beni kucaklamadan önce bir an çevresine bakındığını gördüm. Sonra elinin giydiğim torba gibi ceketin yanına dokunduğunu hissettim. Babamla kız kardeşimin gelmesi toplaşan gardiyanları kısmen perdeledi. Kulübelerin ardında dolananlar başlarını çevirdiler. Ani bir hareketti. Ne olduğunu ve şimdi sol cebimde olduğunu biliyordum. Kız kardeşim geldi ve sarıldı bana. O sırada babam elimi sıkıyordu. Gözlerim gardiyanları araştırdı, keşfedip keşfetmediklerini görmek için. Buna yönelik hiçbir işaret yoktu, gene de kulübeye doğru yöneldiklerinde kalbim duracak gibi oldu. Annem oturdu. Ben de onun yanına oturdum. Babamla kız kardeşim, tutuklu ile ziyaretçiyi birbirinden ayırma hizmeti gören tahta masanın diğer yanına geçtiler.

"Hey sen!" diye bağırdı bir gardiyan.

Neredeyse iskemleden düşecektim. Yakalanma düşüncesi her köşeden bağııyordu.

Gardiyan, "tutuklu yanından kalkıp masanın öbür yanına geçmelisiniz," dedi anneme.

Kalbim güm güm atıyordu. Göğsüm sıkışmıştı. Birkaç korkunç saniye yakalandığımı düşündüm. Yakalansaydım günümü görürdüm.

"Tutuklu mu?" dedi annem öfkeyle. "Bu benim oğlum. tabii ki oğlumun yanına oturabilirim."

"Hayır, korkarım oturamazsınız," dedi.

"Bu doğru, oturamazsınız. Cezaevi kuralları," diye biri lafa karıştı.

Tartışma korkusundan vazgeçip sakinleşmekle meşguldüm. Ziyaretin iptal edileceğinden korkan annem iskemlesini biraz te-reddütle masanın öbür yanına, kızkardeşimle babamın yanına çekti.

Emirlerinin yerine getirilip getirilmediğini görmek için orada inatla duran gardiyanlar gitti. Ziyaretçi kulübemden ancak üç adım öteyle çekilip grup halinde yavaş sesle konuştular ve süre-

li bize baktılar. İskemlemi çevirerek onlara sırtımı döndüm ve ailemle konuşmaya başladım.

"Nasılsın oğlum?" dedi annem.

"Çok kötü değilim anne," dedim. Korkunç görünümümü inceleyen ben onun yüzünde hüznü arıyordum.

"Sakalın son gördüğümde bu yana epey uzamış," dedi babam şakayla. Kız kardeşimse hücrelerin soğuk olup olmadığını sordu. Babam bir paket sigara çıkarıp bana bir sigara uzattı. Yanlarında getirmelerine izin verilen bir tek kibriti çaktım. Annem diğer elimi tuttu. Arkamda ayak sesleri duydum. Muhafızların her hareketimi gözlediklerinden ve konuşulan her sözcüğü tarttıklarından kuşku duymuyordum.

"Hepiniz nasılsınız?" diye sordum. Üçünün de çok iyi göründüğünü düşündüğümü ekledim. Sigara başımı döndürdü. Ama bu sigarayı, onu kaldırıp atamayacak kadar çok düşünmüştüm.

"Millet ne alemde?" diye sordum ve yanıtları can kulağıyla dinledim. Üçü de konuşmak için yarışıyorlardı. Anlatacak çok şey vardı ve yanıtlayacağım bir o kadar soru. Çok heyecanlı, anlaşılmaz bir konuşmaydı. İstenmeyen dinleyicilerimize boş verip, duymalarını istemediğimiz şeyler olduğunda fısıltılı bir tonla konuşmaya başladık. Hiçbirini duymamalarını tercih ederdim. Ama ne yapılabilir ki? Annemle babam sürekli onlara göz atıyorlardı. Ama ben yerlerinden milim kıymıldamadıklarını biliyordum. Kız kardeşim çeşitli küçük haberler veriyordu. Daha sonra çocuklara anlatmak için onları aklımda tutmaya çalışıyor, aynı zamanda da sormak istediğim şeyleri hatırlamaya uğraşıyordum. Annem cebimdeki küçük paket konusunda dikkatli olmamı fısıldadı. İçinde, olabildiğince ezilmiş bir parça tütün, sigara kâğıtları ve kız kardeşim Bernadette'den küçük bir not olduğunu söyledi. Aklım karmakarışık. Haber öğreniyor, onu bunu soruyordum. Filanca ölmüş ya da ölmek üzereydi. Herkes evleniyor gibiydi, askerler evi yeniden aramışlardı ve falanca'nın oğlu yakalanmıştı. Burada grevler patlak vermişti ve İngiltere'de de grevler vardı. H-Bloklarında salgın hastalık, zoraki banyolar ve saç kesme konusunda gazetelerde haberler vardı.

Dunville Park'ının yanındaki Falls Road'da, üzerinde bütün bataniyecilerin isimleri yazılı bir Noel ağacı dikilmişti.

Her bilgi kırıntısını aklıma depo ediyor ve sürekli sol cebimdeki tehlikeli paketi düşünüyordum. Bloklarda olanları alelacele anlattım. Falls Road'daki H-Blok Enformasyon Bürosuna gidip Pee Wee O'Donnell, Liam Clarke ve Seán Hughes ve bu sabah olanlar konusunda anlattıklarımı söylemelerini istedim. Sakalım, bu sabahın izlerini gizliyordu. Fakat annemle kız kardeşim bir dayak izi bulmak için elleriyle yüzümü incelediler. Sürekli, iyi olduğumdan emin olup olmadığımı soruyorlardı. Birazdan söndüreceğim sigarayla bir diğerini yaktım. Şimdi ondan daha fazla zevk alıyordum. Diğer ziyaretçi kulübeleri hızla boşalıyordu. İnsanların arkamdaki çıkış kapısına doğru yürüdüklerini işitebiliyordum. Çevreme bakmadım. Hepsini daha önce görmüştüm ve bu üzgün, kederli yüzleri yeniden görmek istemiyordum. Kız kardeşim küçük oğlunun nasıl olduğunu anlatıyordu. Annem geçen hafta **Republican News**'da neler olduğunu anlattı kız kardeşimin ardından ve babam da ona katıldı.

Arkadaşlarımın ailelerine iletebilecekleri birkaç mesaj verdim onlara. Gösteri üzerine anlattıklarını merakla dinledim. Babam, H-Blokta olanlara Amerika, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinde artan bir ilgi ve endişe olduğunu anlatmak için yeniden araya girdi. Söyleşimiz sürdü, ben de bir sigara daha yaktım. Babamın saatine bir göz atınca yirmi dakika kaldığını gördüm.

"İyi şanslar çocuklarım, Tanrı hepinizi korusun."

Bir ziyaretçi herkese yüksek sesle böyle seslendi giderayak. Uzun zamandır yıkanmadığımdan vücudum kokuyor olmalıydı. Bunu biliyordum, ama önemsemedim. Benim insanlarım buna aldırmazdı. Kız kardeşim mahallede neler olup bittiğini, annemin evine bilgi almak için kimlerin geldiğini ve kocasının nasıl olduğunu anlatıyordu o sıra. Annem mahalledeki son gösteriyi anlatmaya başlamıştı ki gardiyan sözünü kesti.

"Tamam, bu kadar. Zaman doldu." Omzumun üzerinden hırladı. Anneme ziyaretçi kâğıdını verdi ve onun, babamın ve kız

kardeşimin gitmesini istediğini ısrarla belirtti.

"Yarım saatin dolmasına daha sekiz dakika var," dedim soğukça.

"Vah, vah! Yöneticiyi gör," oldu kızgın yanıtı.

"Önemli değil oğlum. Yalnızca bir iki dakika nasıl olsa," dedi annem. Görüş alanının dışında kıstırdıklarında bu tartışmanın hesabını bana ödeatabileceklerinden korkmuştu. İskemleden kalktım. Ne dersem diyeyim görüş bitmişti, biliyordum bunu. Tiksinişmişim ve kızgındım, ama ailemi endişeli bırakmak istemiyordum. Yeteri kadar endişelenecek şey vardı nasılsa. Annemle kız kardeşim allahaısmarladık diyerek sarılıp öpmeye başladılar beni. Nereden geldiği belli olmayan yaşlar yanaklarından süzülüyordu.

Alt üst olmuşum.

Gardiyanlar beni arkadan dürtüyorlardı.

"Haydi, haydi. Tamam. Bu kadar yeter. Haydi."

"Önümüzdeki ay görüşürüz," dedim annemle kız kardeşime. Babamısa çabucak elimi sıktı gizliden, gardiyanlar beni tutukluların çıkış kapısına doğru karga tulumba götürmeden önce. Küçük masaların çevresinde birbirine fısıldaşıp duran küçük grupları gördüm bir an. Bazı kulübelerde gardiyan ziyaretçinin tam yanında duruyordu. Ünlü 'temyiz ziyaretleri'ydi bunlar. Temyize ilişkin olmayan yersiz tek bir sözcük edin, bekçi köpeği gardiyanlar atmaca gibi üstünüze atlayıp ziyareti iptal ederdi. Gardiyan kapıyı yüzüme kapatmadan hemen önce el sallayan ailemi son bir kez gördüm bir an.

"Hey sen!" diye kükredi biri. "Orada bekle!"

Seslenen benim ilk refakatçım değildi. O görünürlerde yoktu. Ama öyle görünüyor ki, şimdi de ziyaretimi kesen bu o... çocuğuna çatmışım. Biraz titreyerek orada durdum. Şaşkın ve biraz hasta hissediyordum kendimi. Küçük, boktan, beton mezar gibi hücremin dışında olmaya alışık değildim. Gülen insanlar, dostça, sempatik yüzler, renkli anlatım ve giysiler, ailemi yalnızca görmenin bile getirdiği rahatlık. Fiziksel olarak harabeye dönmüş bedenim

ve karışık aklımın ayak uydurup alışması için çok fazlaydı bu kadarı.

Çevremde telaşlı bir koşuşturmadır gidiyordu. Her yer gardiyan doluydu.

İsa, Meryem ve Kutsal Aziz Joseph! Küçük paket! Elimî dehşet içinde ceketimin öbür cebine soktum. Hâlâ oradaydı. Dokunabiliyordum ona. Çevreme bir göz atıp, uygun bir anda elimi cebime soktum ve paketi oradan aldım. Bir gardiyan beni tepeden tırnağa süzerek yanımdan geçti. Küçük paketi sanki bombaymış gibi tutuyordum. Avucumun içinde gizliydi. Bana eşlik eden gardiyanın şimdi geri dönmemesi için dua ediyordum.

Yol açık. Harekete geçtim. Şimşek gibi olup bitti, elimden ağzıma. Epeyce küçüktü ve plastiğe sarılmıştı. Önümdeki pencerede yansıma göz attım. Sakalım her türlü şişliği saklıyordu. Şimdi onu yalnızca yutmak yeterdi. Diğer gardiyanlar yanımdan geçtiler araştırıp soran gözlerle. Sanki Merihten gelmişim gibi. Ama zaten öyleyim, diye düşündüm penceredeki yansıma göz atıp. Taranmamış saçlarım karışık ve kabarıkta, uzun sakalım fırça gibiydi. Bunların arasından bir yerden de hortlak gibi beyaz yüzüm görünüyordu. Biraz ürkütücü bir görünümüm vardı, bakımsız ve zamanından önce yaşlanmış. Yanaklarım ve gözlerim çukura kaçmıştı ve bana üzüntüyle bakan, cam gibi, insanın içine işleyen gözlerimin olduğu yerde birer delik oluşturunlardı. Fiziksel olarak harabeye dönmüş, bakımsız gövdem de tutuklu giysisi giymiş duruyordu.

"Hey sen, gel buraya," dedi bu hırlayan ses yeniden. Düşüncelerimle öz-denetimime ket vurup dışarıda duran arama kulübe-lerine doğru iteledi. Adi suçluların arandığı ilk kulübeyi geçtim, geri yollanan mahkumlarla aynı şekilde ilgilenilen ikinciye de. Çok iyi bildiğim üçüncü kulübe diğerlerinden ayrıydı. Kasvetli, ıssız ve uğursuz bir görünümü vardı. 'Özel kulübe'ydi bu, yalnızca biz, yani battaniyeciler, Cumhuriyetçi Savaş Tutukluları girerdi içeri. Her zaman ardımda olan refakatçi gardiyan, "sen, gir içeri," diye emretti hırlayarak.

Ağzımda paket, tükürüğümü zor yutabiliyordum. Sesinde bir isteklilik yakaladım. İçeri girmemi zor bekleyebildi. Neredeyse

kapıdan girerken vuracaktı. Arama kulübesinin içi, dışı kadar kasvetliydi. Birkaç gardiyan gaz sobasının önünde ellerini ısıtarak ayakta duruyordu. Soğuktan dışarıya. Yer hâlâ kardan örtüsünü giyinmiş durumdaydı. Her biri bana ve -beklenebileceği gibi- yüzüme göz attıkça paniğim büyüyordu. "Ağızındaki nedir senin?" ölümcül sözlerini söylemelerini bekliyordum. Ama söylemediler. Sonsuz gibi gelen bir süre orada kaldım, gözlerim odayı araştırıyordu. İçerisi, geri döneceğim dondurucu, allahın belası mezardan çok daha sıcaktı. Odanın içinde birkaç iskemle vardı. Gaz sobasının yanında mavi renkli dezenfektan dolu, plastik bir leğen, onun yanında ve döşemenin stünde kâğıt havlular ve orada olması tuhaf görünen büyük bir de ayna vardı. Tahtadan bir kolla sağlama alınmıştı. Gardiyanlar etrafımda dönenmeye başladılar. Copları kalçalarında sallanıyordu. Aptalca bir nedenle diş ameliyatını düşündüm! Neden bilmiyorum, bugüne kadar karşılaştığım tek dişçi nazik biriydi çünkü.

"Sen serseri." diye tersledi sert bir ses. "Soyun!"

Soyundum. Önlerinde çıplak duruyordum. Çevremde durup çıplak bedenime dik dik baktılar. Utanmış, aşağılanmışım. Ama tam anlamını kavrayamıyordum bunun. Yanan boğazım, ağızındaki olası bomba ve beni nelerin beklediği konusunda kafamda dönüp duran düşünceler göz önüne alındığında, ikincil önemdeydi aşağılanma. Dahası, ya malı tükürürsem tanrım! diye düşündüm. Arkadaşlardan birinin sevgilisinden gelen tuhaf bir aşk mektubunu, üzgün bir annenin endişeli bir notunu ya da kuru bir paket tütününü keşfedip yakalamak için bize neler yapmak zorunda kaldılar! İşkence ve eziyetten başka bir şey değil bunlar.

"Çevrende dön," diye hırladı başka bir kabadayı gardiyan. Dönüp tam bir daire çizdim. Bedenimi dikkatle incelerken paniğe kapıldım. (Her an şu ölümcül soruyu bekliyordum: "Aç ağızını.")

"Yeniden dön," diye ters ters seslendi bana eşlik eden gardiyan.

İşte diye düşündüm, yeniden aşağılıyorlar! Konuşabilecek durumda olsaydım, beni yeteri kadar aşağıladıklarını ve yapabile-

cekleri daha her aşağılamayı da yapabileceklerini söyledim. Şimdiye kadar kendimi yeterince küçük düşürmeye zorlamışlardı beni. Orada sessiz ve hareketsiz durdum. Gardiyan beni tehdit edip emrini bir kez daha haykırdı. Önemsemedim. Tavanın kafalarına düşmesini düşündüm. Bir an hayretten dona kaldılar. Emirlerine uymamandan öylesine ürktüler ki, had safhada inanmazlıkla bakakaldılar. Yüzlerine birden kan hücum etti ve karıştı. Öfke giderek büyüyordu içlerinde. İşte tamam dedim kendi kendime, kahrolası an geldi!

"Şu duvara doğru git ve kollarını aç," diye mırıldandı biri. Sonsuz görünen sessizliği bozmuştu sonunda. Ama kafam karışmadı da değil. Titriyordum ve soğuktan ileri gelmiyordu bu! Çok ürkmüş, neredeyse paniğin eşiğinde korkmuştum. Paketi yere kusmak üzere olduğumu düşündüm.

Kollarımdan tutup beni tahta duvara doğru fırlattılar. Darbe beni patates çuvalı haline getirdi. Yeniden kollarımı açtıldılar. Biri kaburga kemiklerime yumruk attı ve bacaklarımı ayırmak için ayaklarımı tekmelediler. Gerili kollarımda korkunç bir acı gezindi ve zaten ağrıyan, çürük içinde bedenim daha da yaralandı. Gardiyan ağır görev botlarıyla bileklerimi tekmelemeyi sürdürdü. Sürekli bağıyor, haykırıyor, bana sövüp tehdit ediyorlardı.

Bacaklarımın arasına sokulmuş olan büyük aynanın soğuk, oluklu kenarlarını hissettim. Onlara her açıdan görüş sağlayan aynayı kullanarak makatımı inceliyorlardı. Yabancı bir el makatımı yoklayarak el attı ve hoşnut olmayınca dizlerimin arkasını tekmeleyip çömelmeye zorladılar beni ki, yeniden aynayı kullansınlar. Ve bitirme seansı olarak da çıplak, acıdan yanan vücuduma tekme ve yumruk yağdırdılar. Botlarıyla kulübeye taşıdıkları erimiş kardan ıslanmış ve kirlenmiş döşemeye düştüm. Ayağa kalktım anında, tüm vücuduma vurdukları için acıdan yarı baygındım. Tükürüğümü yutmak için umutsuz bir girişimde bulundum; az kalsın paket boğazımda kalacak ve döşemeye kusacaktım. Yüzüm çarpılmıştı ve öksürmemek için savaştığımdan kıpkırmızıydı. Giydiğim elbiseyi kapıp yapabildiğim kadar çabuk giyindim. Onlar dezenfektan leğeninde sadist ellerini yıkamayı bitirmeden önce giyinmemi tamamlamaya gay-

ret ediyordum.

"Belki bu dilini bulmana yardımcı olur," diye hırladı biri elini kâğıt havluyla kurularken. Tanrım! Ağzımla ilgili bir laf söylenmesi dehşete düşürdü beni! Giyinmeye devam ettim. Bir el ardından saçlarımı kaldırdı. Kulaklarımda bir şey saklıyormuyum diye bakıyordu. Paniğe kapıldım. Küçük paketi ağzımdan yeneden aramayacakları cebime sokmak için bir hareket yapacaktım nerdeyse. Ama araştıran el gidip dezenfektan leğeninin başında durdu.

Giysileri yarı giymiştim ve çektiğim acının farkındaydım. Kapıya doğru hamle ettim, hırlayan refakatçi gardiyanım ardımda duruyordu. Kapıya doğru bir adım attım, "nereye gidiyorsun, daha bitirmedik," sözlerini bekliyordum. Fakat bir şey olmadı.

Boğazım yanıyordu. Temiz hava çarptı beni. Beni canlandırıp bir parça güçlendirdi. Diğer Bloklardan bir kaç arkadaş orada duruyordu, yüzleri hayalet gibi, üstünde durdukları kar gibi beyazdı. Suralarını bekliyorlardı. Kaderimin bağrıışlarıyla yumruklarını duymuşlardı ve şimdi aynı şeyin kendi kaderleri olacağını çok iyi biliyorlardı kuşkusuz.

"İyi misin Bobby?" dedi çocuklardan biri.

Cevap veremedim. Gidecekleri yeri düşünerek iyiyim anlamında ve sempatiyle başımı salladım. En azından işkence faslını ardımda bıraktığım rahatlatıcı düşüncesiyle teselli buldum. H-Bloka doğru zorlukla yürüdüm. Ortalıkta vagon yoktu; küçük bir yürüyüşten de yalnızca mutluluk duyardım. Böylece bir iki dakikalık taze, temiz hava lüksünden oburlar gibi yararlanıyordum. Bu en kötü ve berbat engel bitti, diye düşündüm.

Önümdeki yol geniş ve kardan bembeyazdı. Donuk gri tenekelere asılıydı kar, kilometrelerce uzunlukta karışık, iğrenç dikenli tele yapışmıştı. Dikenli ve çit şeklinde teller vardı her yerde. Tel ormanı ara ara, uzaktan korkunç görünümlü, kamufle edilmiş muhafız karakolları ile kesiliyordu. İngiliz askerleri buralardan tüm çevreyi gözlüyorlardı. Bir zamanlar gördüğüm bir filmi hatırlattı bana bu. Gençken seyretmiştim. Film kışın bir Nazi toplama

ma kampını anlatıyordu ve dehşete düştüğümü hatırladım, epey uzun süre geçmiş olmasına karşın. Fakat ateşin yanbaşındaki iskemlede güvencedeydim de. Bu tür bir yerin geçmişin bir karabasanı olduğunu ve İrlanda'nın hiçbir yerinde böyle bir şeye yeniden izin verilip hoş görülemeyeceğini ve bana hiç değmeyeceğini düşünüyordum.

Ziyaret odasında ailelerin masalarının çevresinde fısıldaşlıklarını düşündüm. Annelerin yüzlerinde hüznü çizgiler belirmişti. Sessiz babalar ve ağlayıp hıçkıran çocuklar babalarını seyrediyorlardı. Siyah üniforma giymiş canavarlar; omuzlarının yanında söylenen her sözü, her heceyi dinleyen, halkını yarım saatlik bir ziyaret uğruna saatlerce kuyrukta bekleten, bir kapıdan diğerine onları davar gibi güden, bir aşağılayıcı, küçük düşürücü aramadan diğerine sürükleyen, onlara hayvan muamelesi yapan bu canavarlar babalarını götürüyorlardı.

Bizi hor görüp nefret ettikleri kadar halkımızı da hor görüyorlardı. Onlara kötü muamele ediyor, eziyet ediyor ve oğullarıyla kızlarına işkence ederek kalplerini kırıyorlardı. Gençken saftım. Şimdi pis, beton mezarıma geri dönüyordum. Yaşamak için savaşmaya, Siyasi Savaş Suçlusu olarak tanınma hakkı için savaşmaya; savaşmaktan asla vazgeçmeyeceğim bir hak için...

H-Blok sağda önümde görünüyordu. Kapının -cehennem kapısının- açılmasını ayakta bekledim. Korkunç bir sessizlik hüküm sürüyordu. Tek bir ıslık bile çıkmıyordu rüzgârdan, tek bir kuş bile ötmüyordu. Fakat zaten Belsen'de şarkı söyleyecek bir şey de yok diye düşündüm cehennem kapısından geçerken.

H-Blok'un ön kapısına açılan avluyu geçtim. Solumda diğer kattan arkadaşlar pencerelerinin ardında duruyorlardı. Birkaç hücrenin ışıkları yanıyordu. Geri kalanı ise karanlıktaydı. Işıkları yanan hücreler küçük kafeslere benziyordu. Hücre sakinleri kaba tüylü battaniyelerine bürünmüşlerdi. Korku veren bir görünümüleri vardı. Uzun sakalları ve solgun yüzleri ile beton çubukların ardından üzüntüyle bakıyorlardı bana. Karanlık olan hücrelerde gölge gibi siluetlerin hafif devinimlerini görebiliyordum.

"İyi misin Bobby?" Çocuklardan biri seslendi. Yanıtlaya-

madığımdan el salladım. Kendimi biraz aptal gibi hissediyordum.

"Fazla uzun sürmeyecek!" diye bağırdı biri. Çocuklar şakalaşıp pencereden sesleniyorlardı. H-Blokun benim tarafım olan, sağımdaki diğer ayağına baktım. Hiç pencere yoktu, görülecek bir gölge bile. Kanadın tüm dış cephesi, ışığı ve dışardaki görüntüyü eksiksiz engelleyen yol yol demir ve çinko levhayla kaplanmıştı. Tanrıya şükür, daha kanadın benim tarafımdaki yanına gelmediler diye düşündüm. Ama çok yakında gelirler!

Bloka girdim ve demir kafesli kapıların önünde ayakta bekledim. İstenmeyen refakatçım ortadan yok olmuştu. 'A-' ortaya çıkıp beni kanada yeniden kabul edene dek bir kafesten diğerine geçtim. Hâlâ koridorda duran sidik gölcüklerini temizleyen makinanın çok tiz, uğultulu sesi tüm katta yankılanıyordu. Çay arabası arama hücresinin dışına park etmişti. Yanından geçtim, dondurucu soğuk çayın üzerinde oluşan zift gibi tabakaya dikkat ettim bu arada. İnce ekmek dilimleri üst üste dizilmişti; kıvrak ve bayattı. Yemek tabaklarda duruyordu. Sığır etini temsil eden bir et parçası yaklaşık yirmi bezelye ile çevriliydi.

Arama hücreğine girdim. Orada ayakta duran 'C-' ile 'D-'yi gördüğüm zaman, tüm yiyecek düşünceleri şimşek gibi yok oldu. Ziyaretten bu yana refakatçımın ardında yürürken, paketi ağzımın içinde oynatıp tükürüğümü yutma olanağı bulabilmiştim. Fakat boğazım yeniden kavruluyordu. Elbiseleri çıkarmaya başladım. İki dakika; sonra güvencede olacaktım. Yalnızca iki dakika daha! Pantalonu çıkarıp havlumu yeniden sarındım. Tam sarmıştım ki, 'D-', "bu havluyu atıp çevrende dön!" dedi. Eğilme emrini de bekliyordum. Havluyu atıp çevremde döndüm. Ama hayret, başka hiçbir şey olmadı. Havlumu alıp yeniden sardım ve hücrenin girişine doğru yürüdüm. İşte şimdi. Başardım, başardım! Yakalandığımı bildiren sözleri hâlâ bekleyerek kapının dışına çıkıp yürüdüm. Şansıma inanamıyordum bir türlü. 'A-' beni inceleyip, "soğumasın diye çayını hücrene götürebilirsin," dedi. 'C-' ile 'D-' çok komik buldular bunu. Gülme krizine tutuldular. Onlara boş verip yavan yiyeceklerle dolu tabakla fincanı aldım.

Yürüdüğüm, ucu şimdi kuru olan katı geçtim. Makineli gardiyan öteki uçta çalışıyordu ve işi neredeyse bitmek üzereydi. Uğultu kafa ütüleyiciydi. Mutluluktan kuş gibi uçuyordum. Hücreme dönene kadar bekleyemezdim. Düşüncesinden korktum, ama şu ana kadar benimle yolculuk eden kaçak malımı tükürmek işten değildi. 'A-' kapıyı açtı; pis, soğuk mezarımın karanlığına ayak bastım. Kapı ardımdan hızla kapandı ve karanlıkta ayakta durdum.

Zafer!

Onları aldattığımı, yaya bıraktığımı söyleyebilmeyi isterdim. Yüzlerine, özellikle şu o... çocuğu 'C-'ye. Salimen getirdiğime zor inanabiliyordum.

Yehhu!

Soğuk çayımı döşemeye bırakıp ağızımdaki paketi çıkardım. İç ferahlatıcı bir şeydi. Küçük paket ıslaktı. Havlunun ucuyla kuruladım onu. Karanlıkta inceleyemiyordum. Bunu daha sonra yapacaktım. Üç battaniyeyi çevreme sarıp küçük paketimi belime sardığım battaniyenin kıvrımına koydum. Soğuk çay hücrelere dağıtıldıkça kapılar açılıp kapanıyordu. Temizleme makinesinin uğultusu azalmadan sürdü. Bizi delirtmeye çalışmak için birkaç saat daha işleteceklerdi herhalde. Ben uzaktayken bir şey olup olmadığını merak ediyordum. Soğuk çayın bir kısmını pencereden fırlattım ve çöpün durduğu köşelere çabucak bir göz attım. Ben dışarıdayken serüvenci bir fare çevreye bir göz gezdirmeye karar vermiş olabilirdi. Böyle bir şey ilk kez başıma gelmeyecekti; bir keresinde gecenin ortasında bile başıma gelmişti bu. Şilteme oturdum ve soğuk yemeğimi yemeye başladım. Aylık ziyaretimin anılarını düşünüyordum. Soğuk, yavan çayımı bitirip plastik kapları kapıya koydum. Yaşama uğraşıma geri döndüm, diye düşündüm. Üşüdüm ve karanlıkta bir yere gitmeyen sonsuz yürüyüşümde bıraktıkları yeniden yaşamak üzere yerimden kalktım. Paketimin güvencede olup olmadığını kontrol edip, başarının verdiği özgüvenle neşelendim. Başka bir aşağılayıcı aramaya dayanmak için geldiğim zaman 'C-' ile 'D-'nin neden beni zorla eğdirtemediklerini çıkaramıyordum. Nedense beni hücreme döndürmek için istekli görünüyordardı.

Döşeme öyle soğuktu ki, sonsuz voltama devam edebilmek amacıyla bir battaniye sermek için durdum. Dışarda yerde hâlâ kar vardı ve yeniden yavaşça yağmaya başladı. Açık pencereden içeri küçük kar taneleri uçuşuyordu. Durmaksızın çalışan temizleme makinesi geri planda uğulduyordu. İnsanı canından bezdiren sesin üstesinden düşünceyle gelmeye çalıştım. Seán'e iyi zafer haberleri vermeyi isterdim. Fakat süregiden gürültüden duyamazdı beni. Daha sonra çocuklara anlatmak üzere, ziyaretimde öğrendiğim küçük sceál parçalarını düşünmeye başladım. Çay çok geç verildiğine göre akşam yemeğine fazla kalmamıştı. Fakat bu da pek özlemi çekilecek bir şey değildi. Büyük bir olasılıkla ılık bir bardak çay ve bir dilim ekmekle yağ. Yani gardiyanların gece için eve gittiği kitleme zamanına çok kalmamıştı ve artık yarın sabaha kadar hiçbir hücre kapısı açılmayacaktı.

Pencereden baktım. Daha sonra ortalık iyice sessizleştiğinde, avluda farelerin bir aşağı bir yukarı koşuştuklarını seyredeceğimi düşünüyordum. Yerdeki yatağıma bu kadar erken yatamazdım. Soğuk uyumama izin vermezdi. Yorgundum, aslına bakılırsa bitkindim. Ama gün daha her şeyiyle bitmemişti. Terastaki çocukların nasıl olduğunu merak ediyordum. Belki başka bir Blok ya da kattan biri bugün terastan gelmiş ve bir şey olmuşsa anlatmıştır. Gardiyanlar eve gidip de her şey sakinleştiği zaman, diğer kanatlar ve Bloklarda konuşma başladılar. Karşımdaki hücre kapısının kapandığını duydum. Neredeyse duyulmayacak kadar yavaştı. Herhalde tabakları topluyorlardı. Uğultu yüzünden kapıda bağırmanın yararı yok. Kimse işitemez çünkü.

Hücre kapım açılıp ışık yandı. Emireri tabağı aldı ve kapı hızla kapandı yeniden. Hücrenin aydınlanması beni geçici olarak kör ettiğinden gardiyanları göremedim. Karanlıktan ışığa ani geçiş gözlerimi kamaştırmıştı. Bektan eşyalarım bir kez daha haykırdı bana. Atılan bayat ekmeğin beyaz dilimleri, köşedeki çöp yığınına yeni bir renk kattı. Ekmek dilimlerinin üzerinde lekeler görüp birini kaldırdım. Küflüydü. İyi ki ekmeği yemedim diye düşündüm. Aynı olup olmadıklarını görmek için geri kalan dilimleri de inceledim. Neler olduğunu 'C-' ile 'D-'nin beni neden zorla eğitmediklerini ve karanlıkta çayımı içmek için hücreme

dönmemeye neden bu kadar istekli olduklarını anladım. Ağzımdaki kaçak malla çok meşgul olduğumdan, hücreme dönerken ta-
bağımdaki ekmeği incelememiştim.

Temizleme makinesi geri planda uğuldayıp gıcırıyordu. Hücre ışığı çok parlaktı ve gözlerim şimdiden rahatsız olmuştu. Başımın arkasında, artan migrenin ilk tehdit edici ağrılarını his-
settim. Volta atmayı sürdürdüm. Beni sıkmaya başlayan tıkne-
fes hastalıklı hali yok etmek için pencereden derin soluklar alı-
yordum. Makine giderek daha da can sıkmaya başladı. Dışardaki
ısı düşüyor, tellerdeki buzdan örtü kalınlaşıyordu. küçük paketi-
mi alıp gizlice baktım. Bozulmamıştı. Plastik kaptan içindekileri
görebiliyordum. Küçük not, sigara kâğıtları ve kahverengi tütün.
Onu şimdi açamazdım. Bu yüzden battaniyenin kıvrımına koy-
dum yeniden. Kızkardeşimden gelen bir not, sigara paketleri ve
çeyrek ons tütüne sahip olmakla kral gibi hissediyordum kendi-
mi.

/Kapıyı açıp beni özgür bırakmaları nasıl bir şey olurdu? Uyum
sağlayamazdım. Ulu tanrım! Bir ziyareti bile zor kaldırıabiliyor-
dum. Bu işkenceden kurtulursam ne durumda olacağımı düşle-
yemiyordum bile. Bir zamanlar olağan saydığım ya da dikkat bile
etmediğim küçük, görünürde önemsiz şeylere nasıl önem vere-
ceğimi biliyordum. Temiz, sıcak bir yemek yemeyeli ne kadar ol-
du? Olaylara uyum göstermek komik. Özellikle açlıktan ölüyor-
san, diye düşündüm. Emirlerleriyle gardiyanların öğle yemeğimi-
ze kurt attığı ve bizim de onları fırlatıp attıktan sonra hiçbir şey
olmamış gibi yemekten başka bir şey yapmadığımız yazları hatı-
rladım. Ya yersin, ya da açlıktan ölürsün! \

Temizleme makinesinin uğultusu birden durdu ve korkunç,
doğal olmayan bir sessizlik çöktü yeniden. Makineyi durduran
gardiyanın kat boyunca geri dönen ayak seslerini duyup gözümü
küçük casus deliğine dayadım. 'A'-ydı. Küçük bürosuna doğru ge-
risin geri yürüdü. Çalışan televizyonun sesini duydum. Fakat
hiçbir sözcüğü anlamak mümkün değildi. Emirlerleri bağırıp ara-
larında dalga geçiyordu. 'C'-nin "tamam," diye bağırıldığını duy-
dum; bağırışan emirlerinin gürültüleri hemen durdu. Bunun
yerini çay arabasının tıkırtısı aldı.

Çocuklardan biri Galce "Çay geliyor," diye bağırdı. Hücre kapıları açılıp kapanmaya başladı. Kadın diğer tarafına giderken hücremin yanından geçtiler. Bir kaç hücre ötedeki arkadaşlardan biri kendi kendine şarkı söylüyordu. Böylece kata bir parça hayat geldi. Çay arabası sonunda kapıma vardı. Hücre kapısı açıldığında her zamanki nefretlik yüzler duruyordu orada. Emireri bir bardak çay ve ikiye bölünmüş bir parça ekmek verdi. Beni herhangi bir küf izi için ekmeğe bakarken gören 'D-'nin hafifçe güldüğünü yakaladım. Ekmekte bir terslik yoktu.

Kapı kapandı, bende şilteye geri döndüm. Doğal olmayan bir sıcaklık keşfedip plastik bardaktan yükselen buharı gördüm. Sıcaktı! İnanamıyordum. Oturdum ve bir parça şaşkın, tattım çayı. Su gibi açıktı. Aslında renkli sıcak suydum yalnızca. Fakat onu cesurca denemeye karar verdim. Böyle bir gecede her bir şey tanrı vergisiydi. Sıcak su bile. Ekmek dilimini yiyip sıcak, açık çayı yudum yudum içtim. Kapıları kitlemelerine çok uzun zaman yok diye düşündüm paket ve sigara düşüncesinden hoşlanarak.

Annem, babam ve kız kardeşim şimdi evdedirler ve herhalde çok da iyi değillerdir. Korkunç zor bir gün geçirdiler. Görünüşümü görünce endişelenmekten başka bir şey yapamazlardı. İçerde iki ya da üç oğlu olan aileleri düşündüm. Ve battaniye protestosunda oğulları olanları. Ya da Armagh'da direnişte kızları olan aileleri. Çok zor olmalı onlar için. Her yerde büyük keder vardı. Bu allahın belasası cehennem deliklerinden gelen tek şey de buydu -yürek burkuntusu ve hüzn.

Açık çayı daha fazla içemedim. Soğudu ve içilmez hale geldi. Ayağa kalkıp pencereden karın üstüne fırlattım. Ve kara karışırken yükselen bir solukluk buharı seyrettim. Kabı kapıya koyduktan sonra yürüyüşüme geri döndüm. O sırada kapılar açılıp kapanmaya başladı.

"Kapılar toplanıyor," dedi bir çığlık.

Ayaklarım giderek soğuyordu. Döşemedeki battaniyeye yastıladım ayaklarımı. Bu gece soğuk çok fazlaydı. Binanın altındaki şarkıcı kendi kendine yeni bir şarkıya başladı. Şarkı söylenecek hiçbir şey yoktu. Ama insan korkunç tekdüzeliğin üstesinden şu

ya da bu şekilde gelmek zorundaydı. Sıkılmaya başladım. Fakat küçük paketim battaniyemde yakıcı bir delik oluşturdukça, her şeyden çok sabırsızlık duyuyordum.

Hücre kapım açılıp bardak alındı. Bakmaya kalkışmadım bile. Kapı kapandı. Gardiyanlarla emirleri işlerini görerek kadın sonuna doğru ilerlediler. Dinlenmek için şiltene oturdum yeniden. Kadın öbür tarafında sigara içen sekiz çocuk vardı, artı bu yanda dokuz. Fakat üçü terastaydı. Yani ben dahil geriye on dört sigaracı kalıyor. Bu gece herkese bir sigara verecektim. Belki birkaç da yedek kalırdı. Sigaraları diğer çocuklara vermek için kapının altından karşıdaki hücrelere atıp kanat boyunca geçirmek gerekiyordu. Kadın diğer yanındaki çocuklar pencerelerinden bir şey sallandırıp veremiyorlardı. Kapalıydı pencereleri çünkü. Ama duvarda küçük delikler açmışlardı. Böylece, içine ateş gibi sigaranın da geçmesini sağlayan borular sokulabiliyordu. Sigaralar için ateş; bir parça cam, küçük bir çakmaktaşı ve tüy gibi ince yün kullanarak yapılırdı. Fital yapıp yakılırdı. Böylece herkesin ateşi olana kadar, yanan madde hücreden hücreye dikkatlice geçerdi. Bu hattı yapmak ustalık isteyen ve tehlikeli bir işti. Her zaman böyle oldu. Gardiyanlar yaptığımız şeyi biliyorlardı ve tetikleydiler. Gece katta sinsi ayak sesleri olurdu hep. Bu gece 'B' bekçiydi, ki bu da fazladan dikkatli olmamız gerektiği anlamına geliyordu. Daha önce ördüğüm uzun hattın durup durmadığını kontrol ettim. Duruyordu.

Seán duvara vurdu.

"Boruya eğil," diyerek şiltemin başucundaki köşeye geldim. Tam sağımda, boruların geçtiği duvar vardı. Borulardan pek de önemli bir sıcaklık gelmiyordu. Gelen de açık pencereden karanlık, soğuk geceye kaçıyordu.

"Tamam Bobby," dedi Seán'in araştırmacı sesi duvardaki küçük borudan.

"Go h-an mhaith Seán," dedim hoşnutlukla. "Başkalarına da ver." Ne demek istediğimi biliyordu.

"Maith thu," dedi. Bense ona ziyaretimi, aramayı ve olan biten her şeyi anlattım. Olanları, gösteriye katılanların büyük

sayısını, savaştaki kitlesel saldırıyı anlatırken Seán'in sesinde artan heyecanı sezdim. Genelde her şey eskisinden daha iyiydi. İngiliz hükümetinin Cumhuriyetçi Hareketi suçlu kılmak için yaptığı girişimler feci şekilde boşa çıkmıştı. Şimdi H-Bloktaki işkencenin ardındaki güdünün neyi amaçladığı eksiksiz kavranıyordu herkes tarafından. Seán'le konuşmama bir süre daha, boruların ve duvarın yanında rahatsız olarak kramplar girene kadar devam ettim. Bu yüzden bir kez daha volta atmayı kararlaştırdım. Ayaklarım soğuktan uyuşmuştu. Seán anladı bunu. O da aynı durumdaydı. Ona daha sonra sesleneceğimi belirttim. Bitmek bilmeyen voltamıza bıraktığımız yerden devam etmek üzere, köşelerimizi terkettik ikimiz de.

Gardiyanlar, yaklaşan kilitleme işine hazırlık olsun diye kafeslerle kapıları kitlemeye başladı. Emirlerleri lojmanlarına gitmek üzere katı terketmişlerdi. Özellikle açılmış, televizyon, radyo, pikap ve bunun gibi bir çok lükslerle doldurulmuş binalara bitişik büyük odalardı bunlar. Fazlasıyla yerine getirdikleri pis işlerine yapılan ödeme. Bazı emirlerleri bizi pek sıkıkmazlardı. Fakat bir kaç taneydi bunlar ve bulması da zordu.

'A-', 'C-' ve 'D-' katın üstünde dolanıp duruyordu. Konuşuyor, şakalaşıyor ve kitleme çağrısını bekliyorlardı. Kitlemeye çok zaman yok diye düşündüm, belki on beş dakika. İki sayım var daha. Biri, giden gardiyanlar; 'A-' ve avanesi için. Diğeri çok geçmeden gelecek olan gece nöbetçisi için. Gece bekçiliği dört gardiyandan ibaretti. Bazen televizyon seyreder, oyun oynar ya da çakırkeyif olana kadar içip bela çıkarmazlardı. Fakat çoğu zaman sorun çıkardı. Ve 'B-' gibi biri iş başındaysa daha da çok çıkardı. 'B-' görevliydi bu gece!

Bir aşağı bir yukarı volta atmaktan sıkılıp oturmaya ve küçük paketimi açma tehlikesine atılmaya karar verdim. Hücre araması olma şansı çok azdı. Fakat bu tehdit her zaman gündemdeydi. Bu yüzden çok dikkatli olmak gerekiyordu. Bugün başardığım şeyden sonra yakalanmak korkunç bir şey olurdu. Ama küçük notumu okumaya sabırsızlanıyordum. Böylece küçük, çok değerli paketimi alıp notu bulana dek parlak plastiği açmaya başladım. Kız kardeşimin notunu okumaya başlamadan önce, bir şey olur diye geri kalanları yeniden plastiğe sardım. Düzgün elyazısının

her sözcüğünü anlamak için iki üç dakika sessizce okudum. Bitirdiğim zaman yeniden okudum. Ondan yeniden haber almak güzeldi. Görmeyeli asırlar olmuş gibi geldi. Fakat iyi görünüyordu. Her şeyden çok benim için endişeleniyor, bildiği diğer arkadaşları soruyordu. Olabilecek en yakın zamanda küçük bir not göndermeye çalışacağım ona. Tüm katta sürekli kullanılan kötü bir kurşun kalemle tükenmez kalem vardı. Endişeli eş, anne ve sevgililere yollanan küçük kaçak notlar için, gazetelere yazılan mektuplar ve her allahın günü karşı karşıya gelinen dayaklarla korkuyu anlatan, H-Blok Enformasyon Bürosu'na çalakalem yazılmış notlar için sayfalarca tuvalet kâğıdı yutan, hücreden hücreye dolaşan kalemler. Kurşun ya da tükenmez kalem için sıramı beklemeliydim.

Kız kardeşimin notunu parçalayıp açık pencereden fırlattım. Yağan karla birlikte kaybolana kadar karla kaplı avluda baştan başa savrulmasını izledim. 'A-' ve avanesi hâlâ üst kattaki kafeslerdeydi. Anahtar seslerini, arasına mırıltılı sesleri işitebiliyordum. Paketi yeniden açmaya karar verdim. Şansımı bir daha deneyip, sigaraları sararak çocuklara hazırlamak ve daha sonra kanatta dağıtmak için dizmek istiyordum. Kapağı yeniden açtım. Çok taze ve ezilmiş olan küçük tütün parçasını çıkardım. Sigaraları sarabilmek için ufak parçaları ayırıp ezmeye başladım. Küçük yığın küçük, tel tel bir küme oldu. Hücremin havasına genellikle egemen olan kötü kokudan sonra hoş bir değişiklikti tütün kokusu. Yığın halinde birbirine yapışık sigara kâğıtlarını ayırdım. Gerksindiğimden biraz fazlaydı.

Her şey hazır olduğunda sarma işine giriştim. Kulaklarım en küçük bir ayak sesi ya da anahtar şakırtısına karşı tetikteydi. Bu arada kendime, çok kısa bir süre sonra şilteye oturup şimdi yapmakta olduğum sigaralardan birini içeceğimi söylüyordum durmadan.

Beşi bitti! Altıncısına başladım. Bir tek aptal sigaranın ne kadar önemli olduğunu, nasıl moral yükselttiğini düşünüyordum. Sigara içmeyen arkadaşlar için bile. Öyle ya da böyle herkes birinin 'A-' ve 'C-' gibi bir o... çocuklarını faka bastırıldığını anlayıp mutlu oluyordu bundan. Ve bu da çok şey demekti. Başka bir si-

gara kâğıdı alıp yedinci sigaraya başladım...

"Aylar geliyor."

Anahtarın sesini duydum. Kilit takırdayıp kapım açılırken kaçak malımı battaniyenin altına sakladım. Dehşet içinde normal davranmaya çalıştım. Tüm vücudum şoka uğramıştı. 'A'-hücrenin içine baktı.

'C-' kapıyı yeniden hızla kaparken, 'A-', "bir" dedi.

"Sayım var," diye bağırdım. Sesime dehşet yerleşmişti.

"İki" dedi 'A-', Seán'ın kapısı kapanırken.

"Dört, altı, sekiz." Sayma sürdü gitti.

Soğuk terler aktı vücudumdan. Az daha yakalanıyordum diye düşündüm tütün ve sigara kaplı battaniyeye bakarken. Bir sigara yarı görünüyordu. Fakat görmediler onu. Sayım sürerken şilteme mihlanmış halde oturdum.

"Yirmi, yirmiiki, yirmidört, yirmialtı,...". 'A-' devam etti.

"Aylar gitti," diye bağırdı arkadaşlardan biri. Son sayı söylenip de 'A-', 'C-' ve 'D-' büro kapısını hızla kapayarak katı terkederken, her şeyin normal olduğunu belirtiyordu. Yeniden kendime gelip malımı aldım ve sarmaya başladım yeniden. Bir sonraki ve son saymaya kadar her işi bitirmeliyim diye düşündüm. Üstelik, çok büyük olasılıkla sarhoş olacağından, 'B'-nin geldiğini, varmasından çok önce işitirdik. Tüm sigaraları bitirene kadar sarmaya devam ettim. İki paket yaptım onları. Biri diğer taraftaki arkadaşlar içindi. Öbüründe ise bu taraftaki her çocuk için bir sigara vardı.

Daha önce ördüğüm uzun, ince hattı alıp her iki paketi de ona bağladım. Seán'ın duvarına vurmadan önce, ucuna ağırlık olsun diye bir parça bayat, küflü ekmek koydum.

"Merhaba," diye bağırdı.

"Elini dışarı çıkar," deyip hattı ona sallamaya başladım. Yakaladığında paketlerin içindekileri açıkladım. Hatla paketi diğer yana geçirecek olan alttaki adama yollamasını da söyledim ki,

her şey hazır olsun. Seán yanındaki duvara vurarak eşyaları çocuklara vermeye başladı. Kendi sigaramı, artı benim ve Seán için fazladan birer tane sigarayı yastığın altına koydum.

Anahtar sesleri duyuldu. Sonra 'B-'nin gelişini haberleyen yakası açılmadık küfürlerin izlediği ayak sesleri. Ayak sesleri katın altından ağır aksak yaklaştı ve top gibi kapı kapatma sesleriyle son sayım katın diğer yanında başladı. Kapıları açma işlemini sürdürüp benim kapımı açtılar. 'B-' içeri daldı. Bırakın saymayı, ayakta zor duruyordu. Yarı yalpalıyarak gitti ve kapı yeniden kapandı.

"Aylar gitti," sözü çok net duyuldu. Kimse gelişlerini bildirmeye zahmet etmemişti. Yeterince açıktı. Kata bir sessizlik çöktü ve aşağıdakilerden biri, "Haydi arkadaşlar şimdi Rosary* söylüyoruz. İlk duayı kim söyleyecek?" diye sordu.

"Ben," diye bağırdı biri.

"İkinci kim?"

"Ben," dedi Seán ve üç kişi daha geri kalan bölümleri söylemeye gönüllü oldular.

"Bu geceki bölümler hüznü," dedi aynı ses, haç çıkarıp açılış dualarını söyleyerek. Dualar sürdü gitti. Çocuklar kapılarının ardından birbirlerinin peşisıra söylüyorlardı. Üçüncü bölümün ortasında bir gardiyan copuyla kafeslere vurmaya karar verdi. Dua devam etti ve her zamanki gibi gardiyan dayanamayıp gitti. Bittiğinde kat hareket ve uğultu doluydu.

Aşağıdaki çocuklar, 'B-' ya da başka bir gardiyan sinsi sinsi gelmeden önce kat boyunca hattı yapmaya karar verdiler.

"Hey Bobby. Gözlüyor musun?" dedi çocuklardan biri.

"Tamam. Devam edin," dedim kapıdaki küçük casus deliğime giderek.

Hattı karşıya geçirmek zorlu bir işlemdi.

"Hey Seán, kapından dışarısını görebiliyor musun?" diye sor-

* Rosary: Katolik kiliselerinde tesbihle söylenen bir dua (ç. n.).

du aynı ses.

"Olanaksız." diye yanıtladı Seán.

Çocuklardan biri, "Ben görebiliyorum," dedi.

"Gerard'ın kapısını görebiliyor musun?"

"Sorun yok," oldu yanıt.

"Maith thu," dedi hattı döşemekte olan. "Bize yol gösterebilirsin."

"Orada mısın Bobby?" diye sordu biri. Çifte denetim yapıyordu. Hat yakalanırsa büyük bir felaket olurdu bu.

"Buradayım," dedim gözümü küçük delikten ayırmaya cesaret edemeden. Uzun hat, bir düğmeye bağlanarak kapının altındaki zeminden karşı koridor boyunca savrulurdu. Diğer taraftaki adam kapısının dışında bir kâğıt şerit kullanarak hattı arardı. Yerini saptadığı zaman kâğıdı hattın altına sokup içeri çekerdi. Sonra gelsin yolculuk eden notlar, sigaralar ya da ne varsa! Sigaralar hattın ucuna bağlanır ve uzun bir tren gibi bir uçtan diğerine çekilirdi.

"Hazır mısın Gerard?" diye sordu hat döşeyici.

"Tamam başla Pat," dedi keskin bir ses ve döşeme boyunca sürüklenen düğmenin gürültüsü duyuldu.

"Görebiliyor musun Brian?" dedi hat döşeyici. Katın altından ona yol gösteren adama.

"Fazla sola kaçtı," dedi. "Yeniden at."

Hat çekildi ve düğme koridor boyunca sürüklenirken keskin bir ses duyuldu yeniden. Binada ölümcül bir sessizlik egemendi. Bütün kulaklar en küçük sesi dinliyordu.

"Nasıl Brian?"

"Çok kısa," oldu gerilim dolu yanıt.

Hat yeniden çekildi. Üçüncü atış çok kötüydü. Kapıyı tutturamadı ve yeniden denenmesi gerekti. Dördüncü keskin ses duyuldu.

"Bu nasıl?" dedi döşeyicinin sinirli sesi. Tüm kat sabırsızlıkla dinliyordu.

"Olduğu yerde kalsın," dedi heyecanlı ses.

"Kâğıdı çıkar," dedi hattı atan.

Kâğıt, sürüklenirken hışırdadı.

"Sola getir," dedi yeniden. "Bir iki santim daha. Tamam orada kalsın. Şimdi yapabildiğin kadar uzağa it. Olmadı. Yeniden dene."

Küçük deliğe dayadığım gözlerim acımaya başlıyordu. Sessizlik sürdü. İş başındaki ekip dışında kimse konuşmaya cesaret edemiyordu. Kağıt yeniden hışırdadı.

"Kağıdı it Gerard. Yavaşça. Tamam! Yavaş, acele etme! Maith thu Gerard. Dügme kağıdın üstünde. Yavaşça kendine çek! Devam, devam. Yavaş yavaş."

"Aldım," dedi başarıyla.

"Orada her şey yolunda mı Bobby? "Evet. Sanırım öyle Pat."

"Hattı kendine çek Gerard," dedi Pat, ama fazla hızlı çekme."

Sigaralar hattı atanın kapısının altından koridor boyunca sürüklendi.

"Yavaş yavaş," dedi hattı atan yeniden, "yoksa kapının altında kalacak."

İpe dolanan sonuncu dışında, tüm sigaralar Gerard'ın kapısına ulaştı.

"Çekme," dedi Brian. "Hattı bir parça savur. Tamam. Düzeldi. Şimdi dene," dedi. Bir an hareket eden bir gölge yakalayıp çizme sesi duydum.

"Ayı var!" diye bağırdım görüş alanımdan geçerken.

"Çek Gerard!" diye bağırdı Brian. Gardiyan hattı yakalamak isterken karmakarışık bir gürültü geldi. Sonra sessizliği gardi-

yanın giden ayak sesleri izledi. Geçerken bir an yüzünü gördüm. Bir yabancıydı.

"Her şey yolunda mı Gerard," diye sordu Pat.

"Evet Pat. Tüm Bombalar'ı aldım. Fakat gardiyan da düğmeyi aldı." Hiç değilse sigaralar güvencedeydi. Düğmenin yokluğu bir felaket değildi belki, ama bu koşulda büyük bir kayıptı.

"Tamam çocuklar. Şimdi temizlik," dedi O/C. Pis pis kokan sidiği kapılardan süzmeye başladık. Bunu yapmazsak gardiyanlar sabah ilk iş bizim yerimize yaparlardı. Çiş dolu bir oturağın boşaltılmasıyla uyanmak hoş bir şey değildi! Daha önce boşaltıldığından oturaklarda fazla bir şey yoktu. Kapıdan dışarı atmaya çalıştım. Bitirdiğim zaman dinlenmek üzere şilteye oturdum. Bütün bütüne soluksuz kalmıştım ve hızlı hızlı soluyordum. Bu kadar çabuk yorulmam, sağlığımın kötü olmasının bir işareti diye düşündüm. Ateş için fitilin gelmesini ayakta bekledim. 'Bombalar'dan yana oldukça şanslıyız diye düşündüm. Gardiyan bir iki dakika önce gelseydi, hepsini yakalayacaktı. Seán duvara vurdu.

"Tamam Bobby, ateş geldi."

Ne demek istediğini biliyordum. Elimi pencereden çıkarıp ucunda sallanan fitili yakaladım. Aldım ve sigaramı yaktım.

"Tamam Seán," dedim.

"Devam et," diye yanıtladı. Hattı ona geri salladım. Ben sigara içmek için otururken, o diğer duvara vurdu hattı yeniden aşağı yollamak üzere. Kapının aniden açılma endişesi olmadan yatıp, bir şeyden zevk almak yatıştırıcı ve ferahlatıcı bir şeydi. Kapı anahtarları H-Blok dışında bir yerde dururdu. Diğer kattaki çocuklar, anahtarı olan yabancı bir gardiyan gördüler mi hemen haber verirlerdi.

"Avluda aylar var," diye uyardı biri. Hemen başka bir hücreye bir şey sallamadığın sürece gerçek bir endişeye gerek yoktu. Gardiyanlar aşağıdaki avludan, daha aşağıdaki çocuklara sövüp sayıyorlardı. Sigaramı bitirdim ve kim olduklarını görmek üzere pencereye gittim. Avluda kurularak yürüyorlardı. 'B-' bağılıyor,

ağzından salyalar akıyordu. Beş para etmez sövgüler fırlatma gayretinde olan iki kişi daha vardı yanında. Diğer kanata doğru uzaklaştılar. O/C herkesin dikkat kesilmesini istedi. Temizlik ve Pee Wee O'Donnell olayları sırasında neler olup bittiğini gören ya da farkına varan var mı diye sorarken her taraf ansızın sessizleşti. Kapıdan görüp işittiğimi anlattım. Başkaları bir şeyler eklediler anlattıklarına. Sonra sabahki harekât sırasında ne gibi hasarlar olduğunu sordu. Kıyımın allahın belası sonuçları açıklandı.

"Tamam," dedi, herkes bitirdiğinde. "Başka bir şey var mı?" Dışardaki Enformasyon Merkezi için her şey söylenip kayda geçirildi.

"Sceál var mı Bobby?" dedi çocuklardan biri. Yaklaşık beş dakika tüm işittiklerimi aktardım.

"Hepsi bu sanırım, arkadaşlar" dedim, duyduğum her şeyi aktardığıma kanaat getirince.

Bunu binlerce 'yehhu' ve sevinç çığlığı izledi. Sonra pencerelerde, borularda ve kapılarda söyleşiler sürdü. Her küçük haber parçasını tartışıp yorumluyorlardı. Sceál iyiydi. Ve çok şey demekti bu da. Diğer kanatta pencereleri kapatılan çocuklara öteki avludan haberler geliyordu. Bloğun diğer iki kanadında o gün olanlarla ilgiliydi haberler. Her kanattan bir kişi terasa gitmişti. Hepsi çok kötü dövülmüştü. Altı hücre hortumla ıslatılmıştı. Böylece günlük dehşet haberleri gelmeye devam etti. Ayağa kalkıp, biraz hava almak için pencereye gittim. Kar, ışık yağının parlaklığında ışıldıyordu. Rüzgarla birlikte, bağırış ve şarkı gürültüleri geliyordu diğer battaniyeci bloklardan. Çıplak, fiziksel olarak harabeye dönmüş yüzlerce adam yaşamaya çalışıyordu. Şimdi keskin bir soğuk vardı. Tüm battaniyeleri üstüme sarıp havluyu eşarp gibi başıma doladım yeniden. Diğer bloklardaki çocuklar birbirlerine bağırıyor, mesajlar gidip geliyordu. Öbür bloklardan dehşet haberleri gelmeye başladı. Birkaç kişi harekât sırasında çok kötü dövülmüştü. İki kişi terasa götürülmüştü. Üç kişi diğer bir kanatta kaynar suyla haşlanmış ve ziyaretlerinden dönerken tütünle yakalanan iki kişi de terasa götürülmüştü. Bir kişi terastan dönmüştü. Oradayken dövülüp

zorla banyo yaptırılmıştı. Pee Wee O'Donnell hastaneye kaldırılmıştı. Diğerleri de kötü yaralanmıştı.

"Bunu duydun mu Seán?" dedim.

"Duydum Bobby," yanıtını verdi. Dehşet dolu raporlar sürdü gitti: Bir diğer kanattan kırk dört kişi dövülmüş, banyoya sokulmuş ve traş edilmişti; iki kişi hastanedeydi, ikisi de ortada yoktu. Herhalde terastaydılar. Haberler Galce devam etti. H-5 H-3'e gardiyanların yaptığı temizlik sırasında birkaç kişinin dövüldüğünü ve birinin terasa götürüldüğünü anlatmaya başladı. H-3'e bir gün önce mahkum olmuş altı yedi battaniyeci gelmişti. Bağırışların ardı arkası kesilmedi. Bloklar arasındaki uzaklık azdı. Fakat ses yankılanıyor, gecede dikenli tellerle gri çinkoya taşınıyordu karda. Bir kaç mesaj, anlaşılmadan önce tekrarlanmak zorunda kaldı. Birkaçı da hecelenmek zorunda. Fakat bir parça sabır ve azimle ilişki ağı çalıştı. Ancak pencerelerin kapatılmasıyla bu da sona erecekti.

"Işıklar sönüyor," dedi katın diğer tarafındaki çocuklardan biri. Gardiyanlar ışıkları söndürüyorlardı. Gecenin bir yarısı yeniden yakmak üzere gelebilirlerdi pekala; gardiyan ışığı söndürürken nasılsa soğuktan uyuyamayacağız, diye düşündüm. Seán'ın duvarına vurdum.

"Merhaba," dedi.

"Ateşi yollayıver," dedim.

"**Maith thu,**" diye yanıtladı ve fitil için hattı istedi.

"Dinliyor musun Seán?" deyip, "hattı geri yollarken bir kez salıyacağım. Tamam mı?" diye ekledim.

"**Maith thu,**" diye yanıtladı bir kez daha.

Hat Seán'in hücresinde geldi. O da bana yolladı. İkinci sigaramı yakıp, ucuna onun için de bir sigara koyarak geri yolladım.

"Tamam mı yoldaş?"

"Tamam," dedi.

Bir kez daha oturdum. Riske atıldığımı değdi doğrusu diye

düşünüyordum. Duman soluk ışıktaki yükselip camdan çıktı. Bir iki dakika kötü kokunun yerini tütün kokusu aldı. sigaramı bitirdiğim zaman voltaya geri dönmeyi kararlaştırdım. Zavallı Pee Wee diye düşündüm. Cezaevi hastanesinde yatıyor ya da hatta belki Musgrave'de! Terastaki diğer arkadaşlar acı içinde lapa gibi yatıyorlardı. Kendimi pek iyi hissetmiyordum. Eski yaralarım giderek daha fazla acı veriyordu. Fakat biliyordum ki, terastaki çocuklardan çok daha iyi bir durumdaydım. Karartılmış döşemede sönen sigaranın kızıl külünü seyredip, bir kez daha kalktım ayağa. Bir kez daha yürümek için. Döşemeye battanilerden birini serdim.

"Avluda aylar var," dedi diğer Blokların birinden rüzgârla gelen ses. Şimdi gerçekten soğuktu. Kar avluda daha da kahnlaştı ve yavaştan yağmayı sürdürdü. İşkence bezirgânlarının şimdi ne yaptıklarını merak ediyordum. 'A-' büyük olasılıkla kamptaki gardiyanlar kulübünde paralı asker arkadaşları ve İngiliz askerlerle beraber içiyordu; 'C-' ile 'D-' aileleriyle evlerindeydiler. Çocukları onlara "Bugün ne yaptın baba?" diye sorsa, ne yanıt vereceklerini merak ettim. Ya da daha iyisi, karısıyla çocukları onların ne yaptıklarını ve yüzlerce çıplak adama verdikleri onca acı, hüznün ve işkenceyi bilseler ne derlerdi?

Hiçbir yere gitmeyen sonsuz döngülerimi dolaşmaya devam ettim. Çocuklar hâlâ konuşup şakalaşıyordu. Bir ikisi şarkı söylüyor, kimisi kendi kendine mırıldanıyordu. Şilteme bir kez daha oturmak üzereydim ki, uyarıcı çığlık geldi.

"Ortalıkta aylar var! Takım taklavatlarıyla!"

Bunun ne anlama geldiğini çok iyi biliyordum. Şilteme atlayıp kapıdan en uzak olan köşede duvara dayadım. Tüm battanileri ardına koyup havluyu belime sardım. Soğuğu unutmuştum. Havluya küçük tütün paketimden geriye kalanları da sakladım. Karşımdaki hücreye püskürtülen ilk sıvı sesini işittim.

Takım taklavatlarıyla demek, pekalâ! Şimdiden kokusunu duyabiliyordum: Nişadırlı deterjan, çok güçlü ve son derece tehlikeli dezenfektan. Gardiyanlar kapıların kenarlarındaki yarıklardan ve kapının altından püskürtüyorlardı onu. Koridorun ışıkları yandığında küçük casus deliğimden bir göz atmaya cesa-

ret ettim. Çok aptalca ve tehlikeli bir işti. Çünkü dezenfektan banna gelirse gözlerimi yakar, anında kör ederdi. 'B-' karşımdaki kapının altından tam bir kova mide bulandırıcı sıvı boca edip diğer gardiyanlara daha çabuk olmalarını ve daha çok püskürtmelerini bağırarak söylüyordu. Karşı hücredeki adamın öksürüklerini işittim. Katın öbür yanındaki çocuklar zor durumdaydılar. Pencereleeri kapalıydı. Dezenfektan kokusu gözyaşı gazına benziyordu. Gözleri ve genzi yakıyor, kusma ve geçici körlük krizleri yaratıyordu. Katın üstünde hortumun söküldüğünü duydum.

"Hortum geliyor," diye bağırıp kapıdan uzaklaştım. 'B-' dezenfektanı kapıların altından çılgın gibi püskürtüyordu. Tüm bu süre zarfında da gülüyordu. Onu dumandan koruyan küçük bir yüz maskesi takmıştı. O ve arkadaşları mavi naylon tulumlarını da giymişlerdi kuşkusuz. Hortum top gibi patladı. Fırtınalar koparan sıvılar kapıların altından hızla geldi. Islık gibi sesi duyup, kapının altından akan yeşil renkli sıvıyı gördüm. Anında korkunç duman çarptı beni. Öksürmeye başladım. Pencereye doğru giderken gözlerim yaşardı. Midem altüst olmuştu. Pencerede hava almaya çalışırken çıkartacağım, diye düşündüm. kafam demir çubuklara sıkıca yapışmıştı. Herkes pencerede öksürüyor olmalıydı. Arkadaki yüksek tazyikli hortumun ıslığından, işitebildiğim her şey bu kadardı. Gözyaşlarım beni engelliyordu. Hiç bir şey göremiyordum. Sonra 'su kapıların kenarından süzülüp karartılmış döşemeye aktı. Umrumda değildi. Titriyor ve öksürüyordum. Genzim yanıyordu. Su dezenfektanı sulandıracaktı. Biliyordum bunu. Ama dumanın temizlenmesi birkaç dakika alırdı. Hortumdan gelen su hâlâ kapı altından akıyordu. Sonra gardiyanlar diğer bir hücreye giderken durdu. Hâlâ öksürüyordum, fakat dumanlar da temizleniyordu. Seán'in feci şekilde kustuğunu işittim. Tüm kat inlemeler, ağlamalar ve öksürük sesleriyle doldu. 'B-' tam anlamıyla böğürüyordu. "Gününüzü görün bakalım. Görün bakalım gününüzü." Sonra bildiği tek şarkıyı -The Sash- söylemeye başladı.

Gardiyanlar hortumu bıraktı. 'B-'nin su, dezenfektan ve çiş gölü ortasında, bir elinde maskesi, ötekinde boş bir kova zahmetle yürüdüğünü görmek için casus deliğine gitmeye cesaret ettim.

Çılgın gibi gülmekteydi. Diğer gardiyan, gazı boşalmış hortumu sürükleyerek onun ardından geliyordu. Üçüncü gardiyan kadın sonunda sövüp saymakta. Gözlerim yanıyordu, ama çok kötü değildim. Diğer hücrelerde hâlâ öksürenler vardı. Döşemede hiç yoksa üç santim su vardı. Şiltemin bir ucu suya batmıştı. Fakat battaniyeler şiltenin arkasında boruların üstünde güvencedeydi. Sıvı okyanusunu temizleyip, kapının altından yapabildiğimce atma işine başladım. Uzun, tüketici bir işti bu.

"İyi misin Seán?" diye seslendim.

"Hayır! Darmaduman oldum!" yanıtını verdi. Diğer hücrelerdeki öksürük sesleri giderek yok oldu. Yerlerini, yere sürten oturarak sesleri aldı. Kurulama operasyonu başlamıştı. Kötü kötü kokup mikrop saçan çöpler ayaklarımın çevresinde yüzüyordu. Kapının altında küçük bir delik bulur bulmaz da tıkıyıveriyordu. Elimle temizlemek zorundaydım onları. Avuç dolusu başat ekmeği, pislik ve çöpü kaldırıp tekrar köşeye atıyordum. Su seviyesi düşmeye başladı. Dezenfektan dumanları hâlâ görülüyordu. Ama daha hafiflemişlerdi. Pencereden bir göz attım. Kar şimdi gerçekten hızla yağıyordu. Keskin bir rüzgâr pencereden içeri atıyordu onu.

Tanrım diye düşündüm, şimdi ne gelecek? Ayaklarım uyuşmuştu ve acıyordu. Fakat tükenmiş bedenim, suyu temizleyip dışarı atmaya devam ettiğimden terledi. Şiltemi aldım ve altındaki sırlıklam kısmından suyu sıkmaya başladım. Sonra bir parçasını yırtıp yerin ıslak bölümlerini kurulamaya koyuldum. Şiltenin suya batmış ucunu borulara dayadım. Kuruyacaklarını umuyordum. Küçük casus deliğime yaklaşıp sidik nehrine ve kanadın dışında göl gibi olmuş her şeye bir göz attım. Gecenin bir yarısında temizleme makineleriyle gelerek ortalığı temizleyip kurutacaklardı. Islak şilte parçasını köşeye atıp, nefes almak için pencerenin kenarında durdum. Bitkindim, fakat dondurucu soğuk yüzünden döşemede çok uzun durmaya dayanamadım. Kar taneleri pencereden içeri uçuyordu hâlâ. Üzerimde hâlâ yalnızca havlu vardı. Bu yüzden battaniyeleri kaldırıp üstüme sardım yeniden. Döşeme daha çamurlu ve nemliydi. Şilteye oturmaktan başka çarem yoktu. Daha sonra rutubetin köpükten sızıp bedenime saldıracağını biliyordum. Fakat ya bunu yapacaktım,

ya da bütün gece yürüyecektim ki buna dayanamazdım. Uzun, buz gibi, rahatsız bir gece olacaktı. Pencerelelerinden kötü durumlarını anlatan çocukları dinledim. Birkaç arkadaşın şiltesi eksiksiz su içindeydi. Diğerlerinin battaniyesi de aynı durumdaydı. Ben çok kötü değildim. Hiç değilse yatağımın alt ucu ıslanmıştı yalnızca.

Tüm gürültü dindi ve şiltelerle battaniyeler olabildiğince kurutulmaya çalışıldı. "Küçük bir şarkı söylemeyecek mi kimse?" dedi bildik soru. Olanlardan sonra moralimizi yükseltecek bir şeyler yapmalıydık. Ve bu arada herkes volta atacaktı. Bir parça neşelendi ortalık. İlk şarkıcı çılgınca alkışlarla çağrıldı. İleri geri yürüyüp, **The Old Alarm Clock** şarkısını söyleyen şarkıcıyı dinledim. Bir sonraki, Derry'li çocuklardan biriydi. **My Old Home Town on the Foyle**'yi söyledi. Bundan sonra şarkıcılar çağrıldıkça kapılarına gelmeyi sürdürdüler. Sonra ben çağrılıp, **The Curragh of Kildare**'i anlatan şarkımı söylemeye yelendim. Şarkı söylediğim sırada 'B'-nin dönüp bir kova dezenfektanı kapımın yanından üstüme boca etmek üzere sessizce yaklaşmasını bekliyordum. Şarkımı bitirdim. Biraz soluksuz kalmıştım. Alkışlar arasında voltaya geri döndüm sonraki şarkıcı çağrılırken. Ayaklarım uyuşmuştu. Döşeme çok az kuru-muştu ve hâlâ çamurluydu. Daha fazla yürüyemezdim. Bu yüzden şiltemi yere atıp kuru kısmını köşeye koydum. Operasyon sırasında ve görüşten sonraki aramada aldığım yaralar acı veriyordu.

Seán ve benim için birer sigara daha sarmak istedim.' Fakat yapmamaya karar verdim. Çünkü yarın gece iki sayım arasında 'ateş' alabilirdim ve bu gidişle ihtiyacım olacaktı. Şarkılar sürdü. Şarkılar tekdüzeliği ve gerilimi kırıyor, birkaç dakika çevremdekilerden ve durumdan uzaklaşmaya yardımcı oluyordu. 'B'-nin döndüğüne ilişkin hiçbir belirti yoktu. Büyük olasılıkla gardiyanların yemekhanesinde sırtüstü yatıyor ya da habire içiyordu. Biri battaniyecilerle ilgili yarı bestelenen bir şarkı söyledi. Çok çok güzeldi gerçekten. Çocuklardan biri **Ashtown Road**'u söylemeye başladı sonra. Kat tamamen sessizleşti. Oturdum. Biraz titriyordum. Şarkıcı o çok hüznü sesıyla söylerken güzel ağdın her sözcüğünü dinledim. Moralimin düzeldiğini ve bir kez daha

direnmekten mutluluk duyduğumu hissettim. Direnirken acı çekmek, savaşımdan işkence görmekten daha iyidir. Şarkıcı sustu. Çocuklar neredeyse katı yıkacaklardı. Tören Komutanı aynı şarkıcıyı son şarkıyı söylemeye çağırdı. **The Wind that Shakes the Barley**'i söylemeye başladı yeniden.

Kar hâlâ camsız pencereden içeri giriyordu. Gardiyanlar galonlarla ağır dezenfektanı kapılardan boca ettiğinden, onları çıplak ellerle püskürtmek zorunda kaldığımız geceleri hatırlattı bu bana. Diğer taraftaki arkadaşlar bu gece gerçekten kötü etkilanmiş olmalı. 'B-' dezenfektanı kapılardan içeri boşalttığında kapalı pencerelere sövüp saydıklarını işittim.

Şarkıcı gecenin son şarkısını bitirdi ve büyük alkış aldı. Bunu bir parça sohbet izledi.. Diğer taraftaki biri, öbür kanattan Gal dilinde bağırılan bir mesajı alarak O/C'ye iletti. Diğer kanattaki bazı çocuklar çok hastaydı. Zili çaldılar. Gardiyanlar alarm zilini durdurup hasta adamlarla ilgilenmeye tenezzül etmediler. Bir başka arkadaşın annesi dün ölmüştü ve ona verilen izin sözü de, ondan önce aynı üzücü durumda olanlara yapıldığı gibi, tutulmamıştı.

Ayağa kalkıp şiltenin üzerinde oturdum. Bir kez daha pencereden bakıyordum. Telin üzerinde kalın bir buz tabakası vardı. bana bir buzdolabının içini hatırlattı bu. Aşağıdaki çocuklardan bazıları birbirlerine iyi geceler diliyordu, diğerleri yapabildikleri kadar yürüyeceklerini söylediler. Şilteleri ıslaktı çünkü. Pencerede konuşan yalnızca birkaç kişi kaldı. Seán duvara vurdu.

"Oiche mhaith Bobby," diye bağırdı.

"Oiche mhaith Seán," diye yanıtladım ve ekledim, "şiltene ıslak mı?"

"Hayır, çok kötü değil," dedi. "Battaniyelerin altında ısınmaya çalışacağım."

"Maith thu. Oiche mhaith, a chara," dedim.

Yeniden bağırdı, **"Oiche mhaith."**

Kar hızlı yağmayı bıraktı. Yumuşak bir yağış vardı şimdi yalnızca. karın bir zamanlar ayak değmemiş, düzgün yüzeyi gar-

diyanların ayak izleriyle bozulmuştu. Püfür püfür beyaz kar bulutları gökyüzünden gidip, yerine mavi karanlık gelmişti. Orada burada parıldayan birkaç yıldız vardı gökyüzünde. Birçok kişi şimdi yataklarındadır diye düşündüm. Yarın önümüzde bizi bekleyenlere uyanmak zorunda kalsalar, neler hissedeceklerini merak ettim. Bu son birkaç haftadır birçok karabasan görmem ve hepsinin de bu cehennemî hücreyle ilgili olması umurlarında mıdır acaba? Tanrım, bütün bunlar ne zaman bitecek? Uyku yoluyla bile kaçamamak kötü diye düşündüm.

Diğer bloklarda gürültü tümüyle kesildi ve pencerelerde kalmış olanlar ya uyumak ya da şiltelerinin durumundan dolayı uyanık kalmak için içeri çekildiler. Çok sakindi ortalık. Rengârenk parlak ışıklar üstüne yansıdığından kar pırıl pırıl ışıldıyordu. Sessizlik çirkin ve korkunçtu. Üstümüzden geçen karga karanlıkta bağırdı. Uzakta, yavaşça giden bir helikopterin ışığı dansetti. Ailemin iyi olup olmadığını merak ettim. Bir sonraki ayın ziyaret zamanı gelene kadar ölesiye meraklanacaklardı. Zor bir gün oldu. Her gün de böyle değil mi sanki? Ve yarının neler getireceğini allah bilir. Yarınki şanssızlar kimler olacak? Kimler lime lime vücuduyla ceza bloğunu dolduracak? Kimler hortumla islatılacak, dövülecek ya da operasyon sırasında paramparça olacak? Yarın salt daha fazla acı, işkence, üzüntü, sıkıntı ve korku getirecek. Ve kimbilir ne kadar da aşağılama, zalimlik ve dehşet. karanlık ve yoğun soğuk, boş mide ve insana kötü durumunu hatırlatan pis, kabus dolu mezarın dört allahın belası duvarı. İşte yarın yüzlerce çıplak Cumhuriyetçi Siyasi Savaş Tutuklusunu bekleyenler. Fakat sabahın işkenceyle dolu olduğundan emin olarak dayanacak ve teslim olmayacağız. Zordu, çok çok zordu diye düşündüm. Nemli şiltenin üzerine oturup battaniyeleri üstüme çektim. Fakat bir gün zafer bizim olacak ve hiçbir İrlandalı erkek ya da kadın bir İngiliz cehennem deliğinde olmayacak, asla.

Soğuktu. Öyle soğuktu ki. Yana dönüp, çok değerli küçük tütün parçasını şiltenin altına koydum ve rutubetin ayaklarıma yapıştığını hissettim.

Zafere yaklaştıran bir gün daha diye düşündüm. Çok aç ol-

duğumu hissediyordum.

Eskiye oranla iskelete dönmüştüm, ama önemli değildi. Çözülmemekten başka hiçbir şey önemli değildi. Bir kez daha döndüm. Soğuk çok etkiliydi. Çözülmeyi reddeden tek bir Cumhuriyetçi Siyasi Savaş Tutuklusunun dayanma gücünü kıracak hiçbir şeyleri yoktu tüm emperyalist cephaneliklerinde, diye düşündüm. Ve bu çok doğruydı. Direncimizi kırmayı başaramazlar ve asla başaramayacaklar. Soğuktan donarak yeniden döndüm. Kar pencereden battaniyenin üstüne yağıyordu.

"**Tiocfaidh ár lá,**"* dedim kendi kendime.

" **Tiocfaidh ár lá.**"

*"Bizim de günümüz gelecek."

BİR SÖZCÜK O

*Bir şey bilmiyorum —dedi— bir şeyim yok, bir şey değilim buradaysam, dünyanın içinde, çakılmış bir büyük kanatla göğsüme,
o'dur öğrendiğim tek sözcük, söyler ağlarım—
onu tanıyorum, onunla varım, onu haykırırım rüzgara—
uykusuz ıssız gecelerde öldürülenlerin öğrettikleri
onca taşın taşlanmanın altında—yalnız bir sözcük:
Özgürlük, Özgürlük, Özgürlük.*

YANNIS RITSOS
(Çev. Ahmet Yorulmaz)

Sosyalist
Yayınlar

Ek: James O'Connoly'nin Üç Yazısı

SOSYALİZM VE MİLLİYETÇİLİK

Şu anda İrlanda'da, halkın içindeki ulusal duyguyu korumaya çalışan birçok değişik organ vardır.

Bu organlar, ister İrlanda Dil hareketleri, ister Edebyat Dernekleri veya Anma Komiteleri olsun, halkımızın kıymetli ırksal ve ulusal tarihini, dilini ve özelliklerini yokolmaktan kurtarmaya çalışmakla hiç kuşkusuz bu ülkeye kalıcı bir hizmet vermektedirler.

Bununla birlikte, bugünkü propaganda yöntemlerine fazlaca sıkı bir bağlılık ve bunun doğuracağı yaşamsal sorunları ihmal ile kendileri, tarih çalışmalarımızı basmakalıp bir gelenek —her ne kadar gerçekten şanlı ve kahramanlık doluyorsa da gene de yalnızca bir gelenek— biçiminde kristalleştirmekten de öte bir başarı sağlayamazlar.

Evet, gelenekler şanlı şehitliklerin kaynağı olabilir ve çoğu kez de olmaktadır, ancak hiçbir zaman başarılı bir devrimin fırtınasına binecek kadar kuvvetli olamazlar.

Eğer bugünkü ulusal hareketimiz yalnızca geçmiş tarihimizin eski, üzücü trajedilerini yeniden sahnelemeyi amaçlamıyorsa, günün zorunluluklarına uyabileceğini kanıtlamalıdır.

İrlanda halkına, milliyetçiliğimizin yalnız geçmişin marazi bir ideali-zasyonu olmayıp, aynı zamanda günümüzün sorunlarına belirgin ve kesin bir çözüm oluşturabileceğini, geleceğin gereksinmelerine uyum gösterebilecek bir siyasal ve ekonomik inanç olduğunu göstermelidir.

Kanımcı bu somut toplumsal ve siyasal ideal için en yararlı zemin, tüm içten milliyetçilerin amaçları olarak Cumhuriyeti açıkça kabul etmeleriyle elde edilebilir.

Fransa'daki gibi, Kapitalist krallığın seçilmiş bir başkanla İngiltere'deki meşrutiyet çirkinliklerini taklit ettiği ve Moskova despotizmi ile açık ittifaka girerek Devrim geleneklerini utanmaz bir gösterişçilikle inkar eden bir Cumhuriyetten söz etmiyorum.

Birleşik Devletlerdeki gibi, cüzdan kuvvetiyle özgürlük görünümünü altında yeni bir zulüm düzeni kuran, son İngiliz üniformasının Boston sokaklarını kirletmesinden yüz yıl sonra, İngiliz toprak ağalarının ve sermayedarlarının, devrim öncesi günlerdeki verginin, yanında çok cüz'i kaldığı bir köleliği Amerikan yurttaşlarına empoze ettiği bir Cumhuriyetten söz etmiyorum.

Hayır! Benim, ülkemiz halkının ideal olarak karşılıklarına koymalarını

dilediğim Cumhuriyet öyle bir Cumhuriyet olmalıdır ki yalnızca adından söz edilmesi bile her çağda her ülkenin ezilenleri için bir işaret ateşi oluşturmali, uğruna harcanan çabaların ödülü olarak her çağda özgürlük ve bereket vaadetmelidir. ^

İki değirmen taşı arasındaki gibi bir yanda toprak ağalığı öte yanda Amerikan rekabeti ile ezilen küçük çiftçi için; köleci kapitalistlerin sömürleriyle inleyen kentli ücretli işçiler için, ruhu ile vücudunu bir arada tutmasına ancak yeten bir ücret uğruna yaşamını tüketen kırsal emekçi için; gerçekte sefaletleri üzerinde çağdaş uygarlığımızın dışardan görünen debdebesinin yükseldiği milyonlarca emekçinin her birisi için İrlanda Cumhuriyeti tılsımlı bir sözcük haline gelebilir — hükümete karşı olanlar için yeni bir hareket noktası, ezilenler için bir sığınak, insan özgürlüğü davasında heyecanla dolu Sosyalist için bir çıkış noktası olabilir.

Ulusal özlemlerimizin, Britanya İmparatorluğunun en saldırgan örneğini ve en kararlı savunucusunu oluşturduğu kapitalizm ve toprak ağalığı düzenine karşı isyan bayrağını açan erkeklerin ve kadınların umutlarıyla böylece birleştirilmesi, dürüst milliyetçiler arasında hiçbir anlamda ihtilaf yaratmamalıdır; bu bağ, İrlanda davasını, Benburb günlerinden bu yana sahip olduğundan daha hakim bir konuma getirmeye yeterli, fiziki ve manevi taze kuvvet hazneleriyle temasımızı sağlayacaktır.

Tam bir siyasal ve ekonomik devrim anlamını taşıyan Sosyalist Cumhuriyet idealinin, tüm orta sınıf ve aristokrat yandaşlarımızın mallarını ve ayrıcalıklarını kaybetme korkusuyla bizden yabancılaştırmasına yol açacağı ileri sürülebilir.

Bu itirazın anlamı nedir? İrlanda'daki ayrıcalıklı sınıflarla uzlaşmamız!

Ama onların düşmanlıklarını sindirmenin tek yolu, özgür İrlanda'da 'ayrıcalıklarına' dokunulmayacağı konusunda onlara güvence vermektir. Bir başka deyişle, İrlanda yabancılarının egemenliğinden kurtulduğu zaman, yeşil üniformalı İrlandalı askerlerin, kapitalistlerin ve toprak ağalarının sahtekarlık yoluyla sağladıkları kazançları tıpkı bugün İngiltere'nin kırmızı üniformalı temsilcilerinin yaptığı gibi amansız ve etkin biçimde 'yoksulların kemikli ellerinden' koruyacağına dair teminat vermek zorundasınız.

Herhangi başka bir koşulla bu sınıflar sizinle birlikte olmayacaklardır. Yığınların bu ideal uğruna savaşmalarını bekler misiniz?

İrlanda'yı özgürlüğüne kavuşturmaktan söz ettiğiniz zaman yalnızca

İrlanda toprağını oluşturan kimyasal maddeleri mi kastediyorsunuz? Yoksa İrlanda halkını mı kastediyorsunuz? Eğer ikincisi ise, onların kimden (neden) kurtarmayı öneriyorsunuz? İngiliz boyunduruğundan mı?

Ama tüm siyasal idare ve hükümet mekanizması sistemleri, üzerinde yükseldikleri ekonomik yapıların yankılarıdır.

İrlanda'daki İngiliz egemenliği, geçmişte bu ülkeyi fetheden İngilizlerin, yağma, yalan ve cinayet üzerine kurdukları bir mülkiyet sistemini bu ülkeye zorlamalarının yalnızca bir simgesidir; böylece ortaya çıkan 'mülkiyet haklarının' günümüzde işleyebilmesi için yasallaştırılmış yağmacılık ve yalancılık uygulamalarının sürekliliği gerektiğinden, İngiliz egemenliği bu yağmacılığın en iyi korunabileceği hükümet biçimi olarak görülmekte ve İngiliz ordusu da mülk sahibi sınıfların endişeleri gerektirdiğinde adli cinayetleri işleyebilecek en uysal araç olmaktadır.

Kendi dilimizmişcesine benimsediğimiz İngilizce gibi kendimizinmişcesine benimsediğimiz bu amansızca maddesel uygarlık sisteminin tümünü kökünden yoketmeyi amaçlayan Sosyalist, bence, İrlanda'nın özgürlüğünün ekonomik boyunduruğunun bu sinsi fakat feci biçimleriyle —toprak ağalarının zulmü, kapitalistlerin yalanları ve pis tefecilikle— uzlaşma olanağının bulunduğunu hayal eden yapay düşünüre göre İngiliz egemenliğinin ve boyunduruğunun çok daha ölümcül bir düşmandır; bu boyunduruk Norman fetihlerinin zehirli meyvası, habis bir idaredir ki Strongbow ve Diarmuid MacMurchadha -Normandiyalı hırsız ve İrlandalı hain— onun şanına layık habercileri, havarileriydi.

İngiliz Ordusunu yarın ülkeden çıkartıp yeşil bayrağı Dublin Kalesi-ne çekseniz bile, Sosyalist Cumhuriyetin kurulmasına yönelmiş değilseniz tüm çabalarınız boşa gidecektir.

İngiltere gene size hükmedecektir. Kapitalistleri aracılığı ile, toprak ağaları aracılığı ile, sermayedarları aracılığı ile, bu ülkede yerleştirmiş olduğu ve analarımızın gözyaşları ve şehitlerimizin kanları ile sulanmış sıra sıra ticari ve bireysel kurumlar aracılığı ile gene size hükmedecektir.

İngiltere gene mahvınıza dek size hükmedecektir — davasına ihanet ettiğiniz o Özgürlük tapınağında dudaklarınız riyakar bir saygı sunarken bile.

Sosyalizmi içermeyen bir milliyetçilik — Eski İrlanda'nın toplumsal yapısının temelinde bulunan o ortak mülkiyetin daha kapsamlı ve daha gelişkin bir biçimine dayandırılmış bir toplumsal yeniden örgütlenmeyi

İçermeyen ulusçuluk — yalnızca ulusal vefasızlık, hainliktir.

Bu, bizi ezenlerin şimdiye kadar bizi kendi sapık adalet ve ahlak anlayışlarıyla aşılamayı başardıklarını, bizim de sonunda bu anlayışları kendimizinmişçesine kabul etmeye karar verdiğimiz ve artık bunları bize zorlaması için yabancı bir orduya gereksinmemiz olmadığını açıkça ilan etmemiz olacaktır.

Bir Sosyalist olarak, anavatanımızın, hakkı olan mirasına —bağımsızlığa— erişebilmesi için bir insanın yapabileceği her şeyi yapmaya hazırım; ama toplumsal adalet taleplerinden en ufak bir eksiltme yaparak ayrıcalıklı sınıflarla uzlaşmamı isterseniz, o zaman reddetmek zorundayım.

Böyle bir eylemin ne saygınlığı ne de imkanı olabilir. Hiçbir zaman unutmayalım ki Şeytanla yola çıkan hiçbir zaman Cennete ulaşamaz. İncamızı açıkça ilan edelim; olayların mantığı bizimledir.

Shan Van Vocht, Ocak 1897.

İRLANDA BAYRAĞI

İrlanda Halk Ordusu Konseyi, ciddi ve dürüst tartışmalardan sonra İrlanda'nın yeşil bayrağını İrlandalıların silahları ile İrlanda için tutukları bir kalenin tepesine çekmek gibi Liberty Hall'ın tepesine çekmeye karar verdi.

Bu İrlanda'nın bizim gün ve kuşağımızda tanık olduğu en ciddi buhranda çok önemli bir karardır. Eminiz ki bu, her gerçek İrlandalı kadın ve erkeğin yüreğini heyecanla titretecek ve bu ırkı seven herkesin kızıl kanını damarlarında hızlandıracaktır.

Bunun anlamı, liderlerin ve rehberlerin hiyanet ve kötü yola sapmalarının arasında ve bunlara karşın, halkın bir kesiminin tüm zayıflığı, bozulmuşluğu ve manevi korkaklığı arasında ve bunlara karşın, bugün hâlâ İrlanda'da sadık erkeklerin ve kadınların, geçmişin tüm acıları ve şehitleriyle kutsallaşmış bayrağı çekmeye, etrafında toplanmaya ve savunmaya hazır oldukları bir nokta olduğudur.

Bu habis savaş ilk başladığından beri, İrlanda özgürlüğünün her simgesine düşmanın amaçları uğruna hürmetsizlik edildiğini gördük, her kutsal İrlanda geleneğinin fahişeleşmesine tanık olduk. İrlandanın genç erkeklerini, kendi ülkelerine hiçbir ulusal güç tanımayan bir ulusun hizmetine girmek için kandırmak üzere özgürlük aşkımıza, dinsel güdülerini-

mize, ezilenler için duyduğumuz sempatiye, acı çekenlerle akrabalığımızı hitab edildiğini gördük.

Yediyüz yıl boyunca İrlanda'nın özgürlüğüne karşı acı ve katı bir savaş sürdüren ve hâlâ da İrlanda'nın haklarının daima Britanya İmparatorluğunun çıkarlarına boyun eğmek zorunda olduğunu beyan eden güç, ikiyüzlülükle genç erkeklerimize çağrıda bulunarak bayrak altında toplanmalarını ve 'özgürlük çıkarı için' kanlarını dökmelerini istedi.

İrlanda'daki saltanatı yurttaşlık hassasının tefessüh ve sefahatının uzun bir cümbüşü olan, İrlandalı erkekler ve kadınlar için ayaklanan güç bize din adına çağrıda bulunarak Hristiyanlığın savunucusu olarak savaşmamızı istedi.

Dünya nüfusunun en büyük bölümünü boyunduruğı altında tutan güç, bu insanlara hiçbir özgürlük garantisi veya kendi kendini yönetme iktidarı vermeksizin köle gibi boyunduruğı altında tutan güç, Katoligi Protestana, Hinduyu Müslümana, sarı deriliyi siyah deriliye karşı çıkaran ve kendisi hepsini soyup katlederken onları birbiriyle çarpıştıran güç — işte bu güç İrlanda'ya çağrıda bulunarak çocuklarını, İngiltere'nin bayrağı altında ezilenlerin davası için savaşa göndermesini istiyor. İrlanda'daki hükümdarlığı İrlanda'yı bir çöle çeviren ve ırkımızın tarihini mezbaha kayıtlarına döndüren güç, bizim yiğitliğimize çağrıda bulunuyor, çünkü biz acı çekenlere sempati, ezme olgusuna nefret duymaktayız.

Kuşaklar boyunca İrlanda Yoncasının (Shamrock) ulusal İrlanda amblemi olarak kullanılması yasaklandı ama İngiltere son çare olarak İrlanda Yoncasını, İrlandalıların İngiltereye aptalca sadakatını uyandırmak aracı olarak kullanıyor. Yüzyıllar boyunca yeşil İrlanda bayrağı, İrlanda'daki İngiliz garnizonunun lanetlediğı, nefret ettiğı bir şeydi ve hâlâ da yüreklerinde böyledir. Ancak Hindistan'da, Mısır'da, Flandre'de, Gelibolu'da yeşil bayrak, bize hükmedenler tarafından İngiltere'nin İrlandalı askerlerine, kendi ülkelerine ulus olma hakkını tanımayan bir güç uğruna hayatlarından vazgeçme cesareti vermek için kullanılıyor. İrlanda ve İngiltere'de asker yazma bürolarının üstünde yeşil bayraklar, zavallı aptalları İngiliz üniforması içinde şerefsiz bir ölüme kandırmak için yem olarak dalgalanıyor.

İrlanda'nın milliyetçi basını, bozulmamış ve dehşete düşmemiş gerçek milliyetçi basını, moral bozukluğu akınını geri çevirmekte ve İrlanda halkının, ülkelerinin savaştaki konumunun ne olduğı konusunda doğru bir anlayışa sahip olmalarını sağlayacak biçimde zihinlerini açmakta büyük ölçüde başarılı olmuştur. İrlanda'nın milliyetçi basını, düşmana

karşın İrlanda için dalgalanan gerçek bir bayraktır; ancak bu ülkenin yeşil bayrağının da, kuvvetlerimizin canlanma noktası ve tüm umutlarımızın cisimlenmesi olarak Dublin'de dalgalanmasında yarar vardır. Bu bayrağın dalgalanması için Liberty Hall'dan, İrlanda işçi sınıfının fethedilmiş kalesinden, İrlanda'nın militan işçi sınıfının sağlam binasından daha iyi bir yer olabilir mi?

İrlanda, İrlandalıların olacak diyoruz. Ama kimler bu İrlandalılar? Soyguncu malsahibi, teneke mahallesinin tapusunu elinde tutan malsahibi değil, ter içinde, kâr öğüten kapitalist değil, briyantınli, yağlı avukat değil, fahişeleşmiş gazeteci değil —bunlar düşmanın kiralık yalancılarıdır. Gelecek, bu İrlandalılara bağlı değildir. Bunlara değil, özgür bir ulusun üzerinde yükseleceği tek emin temel olan İrlanda işçi sınıfına bağlıdır.

Emeğin davası İrlanda'nın davasıdır. İrlanda'nın davası emeğin davasıdır. Bunlar birbirinden ayrılamaz. İrlanda özgürlük peşindedir. Emek, özgür İrlanda'nın kendi kaderinin tek sultanı, toprak üstünde ve içindeki her maddenin en yüksek maliki olması peşindedir. Emek, özgür İrlanda ulusunu, İrlanda halkının çıkarlarının bekçisi yapmaya çalışmaktadır ve bu amaca ulaşmak için tüm mülkiyet haklarını kişiye değil, o özgür İrlanda ulusuna vermeyi yeğler; bu amaç göz önünde tutulduğunda birey ulusu ile zenginleşir, hemcinslerini mahvederek değil.

Bir ulus için böylesine yüce ve kutsal bir işlev gören biz işçi sınıfına, sınıfımızın ihtiyacı olan ulusal güçlerin özgürce gelişmesinin ilk talebi olan ulusun yabancı boyunduruğundan kurtulması için savaşmak yakışmaz mı? Pek güzel yakışır. Dolayısıyla 16 Nisan 1916 Pazar günü İrlanda'nın yeşil bayrağı, özgürlüğe inancımızın simgesi, Dublin işçi sınıfının İrlanda davası için ayakta ve İrlanda davasının ayrı ve özgün bir ulus davası olduğunu tüm dünyaya ilanının işareti olarak merasimle Liberty Hall'un tepesine çekilecektir.

Bu kuşku, umutsuzluk ve yeniden umutlanma günlerinde bayrağımızı, atalarımızın bayrağını, ulusal kurtuluşumuzun simgesini, yeniden doğan İrlanda üzerinde parlayan güneşi rüzgara açıyoruz.

Workers' Republic, 8 Nisan 1916.

BİR KITA DEVRİMİ

Avrupa kıtasında patlak veren bu savaş bu hafta *Forward*'da herhangi başka bir soru üzerine yazı yazmayı olanaksız yapmaktadır. Okuyu-

cularımın çoğunluğu için İrlanda'nın, konuşma diliyle, harita üzerindeki en önemli yer olmaktan çıktığından ve düşüncelerinin ciddi olarak bu buhran karşısında Avrupa sosyalist hareketinin konumuna yönelmekte olduğundan hiç kuşku yoktur.

Bu yazıya kadarki zaman içindeki gelişmelerden hüküm vermek gerekirse, böyle düşüncelerin, Sosyalist düşünür için tatmin edici bir cevap vermekten çok uzak kalmak zorunda olduğu görülmektedir. Çünkü soru, bugün Avrupa'da Sosyalist hareketin konumunun ne olduğudur. Kısaca özetlemek gerekirse aşağıdaki gibidir:

Bugünün ilgili tüm ülkelerinde Sosyalist hareket en azından bir kuşak boyunca atlamalarla, sıçramalarla ilerlemiştir, ve daha da doyurucu olmak üzere, düzenli ve sürekli bir büyüme, bir gelişme göstermiştir.

Sosyalist adaylara kaydedilen oylar olağanüstü bir hızla artmış, tüm yasama organlarındaki Sosyalist temsilcilerin sayısı, hükümetlerin he-saplarına giderek artan bir endişe unsuru olarak katılmıştır. sosyalist fikirleri öğreten gazetelerin dergilerin, broşürlerin ve her tür yazıların milyonlarcası her gün yığınların arasında dağıtılmış ve dağıtılmaktadır; Avrupa'daki her ordu ve donanma, askerleri ve denizcileri arasında Sosyalistlerin oranının sürekli olarak arttığını görmüş ve işçi sınıfının endüstriyel örgütleri, toplumun ekonomik mekanizması üzerindeki kavrayışını giderek daha kusursuzlaştırmış ve görevleri konusundaki Sosyalist anlayışa hassas olduklarını giderek artan ölçüde kanıtlamışlardır. Bnların yanında, toplumun her safında militarizme bir nefret yaygınlaşmış, her yerde kendine taraftar kazanarak, başka şeylerde kapitalist düzeni kabul edenler arasında bile savaşa karşı şiddetli bir muhalefet uyandırmıştır. Anti-militarist cemiyetler ve Sosyalist cemiyet ve partilerin anti-militarist kampanyaları ile Sosyalist ve uluslararası işçi sendikaları konferanslarının anti-militarist kararları günlük olayların bir parçası haline gelmiş, şaşılacak olaylar olmaktan çıkmışlardır. Tüm işçi sınıfı hareketi savaşa karşı savaşmak sözü vermiştir — kuvvetinin ve etkinliğinin şahıkasında böylesine söz vermiştir.

Ve şimdi, özdeyişsel gökten zembille inmişçesine, savaş tepemizdedir. Ve savaş dünyanın en önemli çünkü en sosyalist ulusları arasındadır. ve bizler çaresiziz!

Tüm kararlarımıza, tüm kardeşlik protestolarımıza, tüm genel grev tehditlerimize, titizlikle kurulmuş tüm enternasyonalizm aygıtımıza, geleceğe ilişkin tüm umutlarımıza şimdi ne oldu? Hepsi, hiçbir anlam

ifade etmeyen kuru gürültüler miydi? Bir Alman topçu neferi, istila eden Alman ordusunda hizmet gören bir Sosyalist, Fransız ordusu saflarına bir mermi göndererek onların kafalarını koparttığında, karınlarını deşip, o ordu içinde yer alan düzinelerce Sosyalist yoldaşın kollarını kafalarını birbirine dolandırdığında, kendisinin cepheye gitmeden önce savaşa karşı 'gösteri' yapmış olmasının, katliam misyonunu yerine getirmek üzere gönderdiği merminin yarattığı dul ve yetimlere herhangi bir değeri olacak mıdır? Veya bir Fransız tüfekli askeri canı tüfek ateşini saldırı halindeki Alman saflarına saçtığında, kurşunlarının, geçen yıl Berlin'de uluslararası dayanışma çağrısında bulunan yetenekli hatip Jaurès'e gök gürültüsünü andıran alkışları ve 'yaşa' nidaları ile katılan yoldaşları öldürme veya sakat bırakma olasılığından herhangi bir rahatlama payı çıkarabilecek midir? Avusturya Kayzerinin ordusuna sıkıştırılmış Sosyalist Rus Çarının ordusuna alınmış bir sosyalistin karnına uzun, acımasız süngüyü sapladığında ve çıkarırken içerdeki her şeyi de birlikte çıkarması için karnında bir de çevirdiğinde, bu korkunç hareket, sırf barış zamanında ortak bir teorik yaklaşımla savaşa karşı propagandaya katıldıkları için gaddarca zalimliğinden bir şey yitirecek midir? Rusya'nın Baltık eyaletlerinden bir Sosyalist asker, Prusya'nın isteksiz Polonyalı tebalarının evleri kan ve ateşten oluşan kızıl bir izle kaplanıncaya kadar kentleri ve köyleri bombardımana tutmak üzere Prusya Polonyasına gönderildiğinde, katlettiği insanların cesetlerine ve yokettiği evlere göz gezdirirken kendisi de, hizmet etmekte olduğu Çarın birkaç yıl önce başka askerleri aynı cinayet ve yakıp yıkmaya işlemleri için baltık Denizi yakınlarındaki kendi evine gönderdiği düşüncesiyle sükûnet bulacak mıdır?

Ama neden devam etmeli? İşçi sınıfının hiçbir ayaklanmasının, hiçbir genel grevin, avrupa'daki işçi kuvvetlerinin hiçbir genel başkaldırmasının Sosyalistlerin birer asker olarak kendi ülkelerinin ordularının kampanyalarına katılmalarından daha büyük bir Sosyalist katliamı getirmesine veya doğurmasına kesinlikle imkan olmadığı yaşamın verileri kadar açık değil midir? Bir Alman bataryasının ortasında patlayan her mermi bir miktar sosyalist katledecektir; her Avusturyalı süvari hücumu Sırp ve Rus Sosyalistlerinin bıçaklanmış, yaralı vücutlarını yerde acıyla kıvranıp bükülür halde bırakacaktır; denizin dibine batırılan veya göklerde parçalanan her Rus, Avusturya veya Alman gemisi bizim bazı Sosyalist yoldaşlarımızın evlerinde üzüntü ve maten anlamına gelecektir. Eğer bu insanların ölmeleri gerekiyorsa, kendi ülkelerinde, sınıflarının özgürlüğü ve savaşın ortadan kalkması için savaşarak ölmeleri zalimlerin ve vurguncuların yaşamalarını sağlamak uğruna yabancı ülkelere giderek oralarda kardeşlerini katlederek ve onlar tarafından

katledilerek ölmelerinden daha iyi olmaz mıydı?

Uygarlık gözlerimizin önünde yokedilmektedir; kuşaklar boyu sürdürülen propaganda ve sabırla kahramanca sebat ile özverinin sonuçları yüzlerce topun ağzından saçılan ateşle imha ediliyor; ruhlarıyla kardeşlik bağı içinde yaşam sürdürdüğümüz binlerce yoldaş ölüme teslim edilmek üzere; geleceğin kusursuz toplumunun inşasına katılabilmeyi bir umut bilen bu insanlar, o umudun bir kan denizi dibine gömüleceği bir mezbahada kardeş katliamına itiliyorlar.

Kıtada yaşayan yoldaşlarımızı huysuzca eleştirmek için yazmıyorum. Kıtada olan bitenler hakkında çok az bilgimiz var ve olaylar, herhangi birimizin en küçük bir eleştiri yapabilmesine olanak vermeyecek kadar hızlı gelişmiştir. Ama şu anda işlenmekte olan bu devasa cürmü sona erdirmek için her eylemin haklı olduğuna inanan birisi olarak ben, çok sürmeden kıtada iç taşıma hizmetlerinin felce uğradığı yolunda bir haber alabilmemiz umudunu ifade etme zorunluluğu duyuyorum, hatta bu felç eylemi, 1905 yılında Rusya'da olduğu gibi Sosyalist barikatların kurulmasını ve Sosyalist askerler ve denizciler tarafından isyan eylemlerine girişilmesini zorunlu kılacak olsa bile. Militarizmin ekonomik yaşamın felce uğratılmasını izleyecek silah kuvvetine dayalı toplumsal devrim için başarısız bir girişim bile, sosyalistlerin, kendilerinin davalarına ortak kardeşlerinin katliamında kullanılmalarına izin verilmesinden daha az feci olacaktır Sosyalist dava için.

Kıtada işçi sınıfının büyük bir ayaklanması savaşı durdurabilir; halk toplantılarının evrensel protestosu ise tek bir insanı bile sebepsiz yere katledilmekten kurtaramayacaktır.

Ben yurtseverliğe karşı savaş açmıyorum; hiçbir zaman da açmadım. Ama kapitalizmin yurtseverliğine —kapitalist sınıfın çıkarlarını hak ve görevlerinin en yüksek sınaması haline getiren yurtseverliğe— karşı işçi sınıfı yurtseverliğini, her kamu eylemini çalışanların yazgısına etkisi ile değerlendiren yurtseverliği koyuyorum. İşçi sınıfının yararına olan her şey bence yurtsevercedir, ama üzerinde çalıştıkları vatanın geleceğini işçi sınıfının denetimine alması için en başarılı çalışmayı yapan parti veya hareket yurtseverliğin en kusursuz vücuda gelişidir.

Dolayısıyla benim için bir başka ülkenin Sosyalisti kardeş yurtseverdir, tıpkı kendi ülkemın kapitalistinin doğal düşmanım olması gibi. Benim gözümde her ulus, ortak uygarlık birikimine kesin bir katkıya sahiptir ve gene benim gözümde her ulusun kapitalist sınıfı, bu kesin katkıyı oluşturan ulusal kültürün doğal ve mantıksal düşmanıdır.

Dolayısıyla ulusal geleneğe, edebiyata, dil ve yakınlıklara sevgim ne

denli kuvvetliyse, iktidar ve altına olan ruhsuz hırslarıyla ulusları, havanda dövermişçesine un ufak edebilen o kapitalist sınıfa karşıtlığım o denli derin köklüdür.

Böylesine önermelerden mantık yürüttüğüm için dolayısıyla savaş bana yüzyılların en müthiş cinayeti gibi görünüyor. Bu savaşta işçi sınıfı, küçük bir hakim zümre ve silah imalatçıları iktidar hırslarını ve servet açgözlülüklerini doyuracak diye kurban ediliyor. Uluslar siliniyor, ilerleme duruyor ve uluslararası hınçlar, tapılacak tanrılar halinde yükseltiliyor.

Forward, 15 Ağustos 1914

Not: **James O'Connolly**'nin üç yazısını *Ulusal Sorun, Sendikal Mücadele ve devrimci Savaş Üzerine*, Seçme Yazılar (Çeviren: Ayla Olgaç, Belge y., İst., 1980) kitabından almamıza izin veren Belge Yayınlarına teşekkür ederiz. **Sosyalist Yayınlar.**